

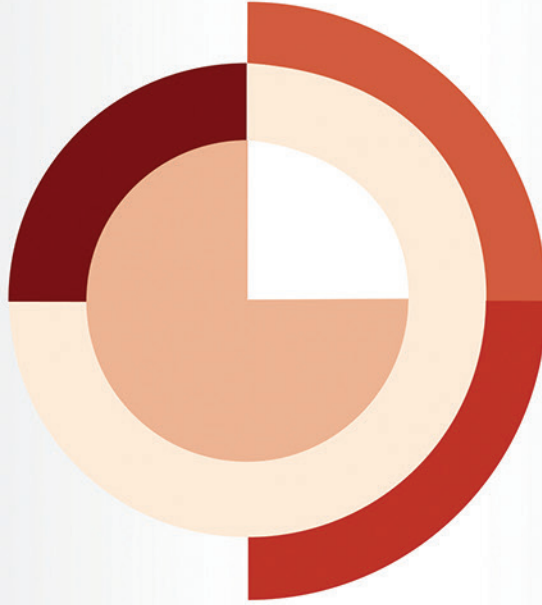

OKA

ORTA KARADENİZ KALKINMA AJANSI
MIDDLE BLACK SEA DEVELOPMENT AGENCY

2014

TR83 Bölgesi İlçeleri
Sosyo - Ekonomik
Gelişmişlik Endeksi

AMASYA - ÇORUM - SAMSUN - TOKAT

içindekiler

04	1.1.GİRİŞ
05	1.2.YÖNTEM
06	1.3.ÇALIŞMADA KULLANILAN DEĞİŞKENLER
11	1.4.İLÇELERİN SOSYO-EKONOMİK GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI
18	AMASYA İLÇELERİ BİLGİ NOTLARI
26	ÇORUM İLÇELERİ BİLGİ NOTLARI
41	SAMSUN İLÇELERİ BİLGİ NOTLARI
59	TOKAT İLÇELERİ BİLGİ NOTLARI
72	KAYNAKÇA

1.1.GİRİŞ

Ekonomik büyüme ve sosyal gelişmeyi bütünleştiren sosyo-ekonomik gelişme, üretim ve gelir düzeyi gibi faktörlerin yanı sıra sosyal içerme, yoksulluk, eğitim, sağlık gibi sosyal dinamikleri de içerisinde barındıran çok boyutlu bir kavramdır. Mekansal birimlerin kalkınma düzeylerinin daha iyi anlaşılması için son yıllarda sıklıkla başvurulan sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksleri, gelişmişlik düzeyinin karşılaştırmalı olarak izlenmesi ve mekansal farklılaşmanın ölçülmesine olanak sağlamaktadır.

Ülkemizde Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE) oluşturmak suretiyle yapılan birçok gelişmişlik düzeyi çalışması mevcuttur. Bu çalışmalar ile bir yandan bölgelerin, illerin veya ilçelerin gelişmişlik seviyeleri belirlenirken, diğer yandan teşvik vb. mekanizmaların analize dayalı bir şekilde tasarlanması ve kamu kaynaklarının daha verimli kullanılması sağlanmaktadır. Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 1996 ve 2003 yıllarında yapılan SEGE çalışmalarında illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması yapılmıştır. Bu çalışmalarda iller gelişmişlik düzeylerine göre 5 farklı kademeye ayrılmıştır. 2004 yılında yine Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından yapılan İlçelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması ile 32 değişken aracılığıyla 872 ilçenin görece gelişmişlik kademeleri belirlenmiştir. Bu çalışmalardan bir diğeri de Kalkınma Bakanlığı tarafından 2011 yılında yapılan "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması"dır". Bu çalışma yeni teşvik sisteminin temelini oluşturmuş, bölgesel teşvik uygulamaları illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamalarına göre kurgulanmıştır.

Bu kapsamda bölgemizin sosyal ve ekonomik yapısının daha iyi anlaşılması ve bölgemiz

ilçelerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinin mukayeseli bir şekilde ortaya konulması amacıyla Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından benzer bir çalışma yürütülmüştür. TR83 BÖLGESİ İlçeleri Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Analizi (2014) adlı bu çalışma ile seçilmiş bazı göstergeler sağlam (robust) temel bileşenler analizine tabii tutularak TR83 Bölgesi ilçelerinin görece gelişmişlik kademeleri belirlenmiştir.

Çalışmanın ilk aşamasında sosyo-ekonomik gelişmişliğin tüm boyutlarını içerecek şekilde 55 değişken belirlenmiştir. Değişkenler belirlenirken daha önce yapılan benzer endeks çalışmaları incelenmiş ve bunlar arasından ilçe düzeyinde veri temini mümkün olan değişkenler değerlendirmeye alınmıştır. Demografik yapı, istihdam, mali yapı, eğitim, sağlık, yoksulluk, katılım, ekonomik yapı, tarım, turizm, çevre ve altyapı, sosyal hayat ve desteklere ilişkin ele alınan değişkenlere ait veriler TÜİK veritabanı ve ilgili kurumlardan temin edilmiştir.

TR83 Bölgesi'nde bulunan toplam 50 ilçeye ait veriler sağlam temel bileşenler analiz yöntemiyle analiz edilmiş, endeks çalışması sonucunda İlçeler sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre sıralanmıştır. Çalışmanın son aşamasında ek olarak 50 ilçeye ait özet bilgiler derlenmiştir. İlçe raporlarından elde edilen nitel veriler ve endeks çalışması sonucu ortaya çıkan veriler ışığında ilçelerin mevcut durumu ve gelişme alanları ortaya konulmuştur.

1.2.YÖNTEM

Bu çalışma kapsamında ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyini belirlemek üzere sağlam (robust) temel bileşenler analizi kullanılmıştır. Veri setindeki gözlem sayısının değişken sayısına yakın olması ve gözlem değerleri içerisinde aykırı değerlerin bulunması durumunda klasik temel bileşenler analizi iyi sonuç vermemektedir. Araştırma kapsamında kullanılan veri seti içerisinde 50 ilçe için toplam 55 değişken kullanılması nedeniyle sağlam temel bileşenler analizi tekniği uygulanmıştır. Uygulanan bu teknikte, klasik temel bileşenler analizinden farklı olarak sağlam tahminçiler ve grid arama metodu kullanılarak temel bileşen yükleri elde edilmektedir. Bu teknik kapsamında sağlam varyans ölçüsü olarak adlandırılan yayılım ölçüsü maksimize edilecek şekilde analiz yapılmaktadır. Sağlam temel bileşenler tekniği ile elde edilen varyans açıklama oranı, klasik yöntemle göre oldukça yüksektir. Klasik temel bileşenler

analizinde özdeğeri 1' den yüksek olan 14 temel bileşen toplam varyansın % 81,3' ünü açıklarken, sağlam temel bileşenler analizinde 4 temel bileşen toplam varyansın % 90,3' ünü açıklamaktadır.

Sosyo-ekonomik gelişmişlik indeksini belirlemek üzere uygulanan sağlam temel bileşenler analizi sonucunda, en yüksek açıklayıcılığa sahip olan birinci temel bileşene ait faktör yükleri baz alınarak temel bileşen skorları hesaplanmıştır. Hesaplanan temel bileşen skorlarına göre ilçeler arası gelişmişlik düzeyleri incelenmiştir. Bu temel bileşen literatürde genel nedensel faktör olarak da adlandırılmaktadır. Genel nedensel faktör, toplam varyansın % 45.7' sini açıklamaktadır.

Uygulama sonuçları R programlama dili içerisinde bulunan "pcaPP" paketi kullanılarak elde edilmiştir.

1.3. ÇALIŞMADA KULLANILAN DEĞİŞKENLER

KONU	GÖSTERGELER	YILI	KAYNAK
Nüfus ve Demografi	TOPLAM NÜFUS	2013	ADNKS
	ORTALAMA NÜFUS ARTIŞ HIZI	2008-2013	ADNKS
	TOPLAM YAŞ BAĞIMLILIK ORANI	2013	ADNKS
	KENTLEŞME ORANI	2013	ADNKS
	NET GÖÇ HIZI	2013	ADNKS
	GENÇ NÜFUS ORANI	2013	ADNKS
İstihdam	İMALAT SANAYİNDE ÇALIŞANLARIN TOPLAM ÇALIŞAN SAYISINA ORANI	2013	SGK
	ÇALIŞMA ÇAĞINDAKİ NÜFUS ORANI	2013	ADNKS
	HİZMETLER SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLARIN TOPLAM İSTİHDAMA ORANI	2013	SGK
	ORTALAMA GÜNLÜK KAZANÇ	2013	SGK
	ORTALAMA GÜNLÜK KAZANÇ-KADIN	2013	SGK
Mali yapı	FAAL MÜKELLEF SAYISI	2013	Maliye Bk.
	KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GELİR VERGİSİ	2013	Maliye Bk.
	KİŞİ BAŞINA DÜŞEN KURUMLAR VERGİSİ	2013	Maliye Bk.
	BANKA ŞUBE SAYISI	2013	TBB
Eğitim	LİSE MEZUNU NÜFUSUN +20 YAŞ NÜFUSA ORANI	2013	ADNKS
	FAKÜLTE VE YÜKSEKOKUL SAYISI	2013	MEB
	OKUR-YAZAR OLMAYAN KADIN ORANI	2013	ADNKS
	LİSE MEZUNU KADIN NÜFUSUN +20 YAŞ KADIN NÜFUSA ORANI	2013	ADNKS
	ÜNİVERSİTE BİTİRENLERİN 25+YAŞ NÜFUSA ORANI	2013	ADNKS
Sağlık	BEBEK ÖLÜM ORANI	2013	İl Sağlık Md
	ANNE ÖLÜM HIZI	2013	İl Sağlık Md
	10.000 KİŞİ BAŞINA DÜŞEN UZMAN HEKİM SAYISI	2013	İl Sağlık Md
	HASTANE SAYISI	2014	İl Sağlık Md
	10.000 KİŞİ BAŞINA DÜŞEN YATAK SAYISI	2013	İl Sağlık Md
Katılım	DERNEK SAYISI	2013	Dernekler Md
	OY KULLANAN SEÇMENLERİN TÜM SEÇMENLERE ORANI	2011	TÜİK
Yoksulluk	SYDV YARDIM ALAN KİŞİ SAYISININ İLÇE NÜFUSUNA ORANI	2012	Aile ve Sosyal Politikalar Bk.
	ŞARTLI EĞİTİM VE SAĞLIK YARDIMLARI ALAN KİŞİ SAYISININ NÜFUSA ORANI	2012	Aile ve Sosyal Politikalar Bk
	EN FAZLA ASGARİ ÜCRET ALAN NÜFUS ORANI	2013	SGK

Ekonomik Yapı	İMALAT SANAYİ İŞYERİ SAYISI	2013	SGK
	TOPLAM İŞYERİ SAYISI	2013	SGK
	İHRACAT YAPAN FİRMA SAYISI	2013	TİM
	İLÇE OSB DOLULUK ORANI	2013	OSB Bilgi sitesi
	İLÇEDEKİ KSS'LERDEKİ İŞYERİ SAYISI	2013	BSTB
	KOSGEB'E KAYITLI İŞYERİ SAYISI	2013	KOSGEB
Tarım	TOPLAM İŞLENEN TARIM ALANI VE UZUN ÖMÜRLÜ BİTKİLER ALANI	2013	TÜİK
	ÖRTÜ ALTI TARIM ALANI	2013	TÜİK
	BÜYÜKBAŞ HAYVAN SAYISI	2013	TÜİK
	KÜÇÜKBAŞ HAYVAN SAYISI	2013	TÜİK
	KANATLI HAYVAN SAYISI	2013	TÜİK
	ARAZİ BAŞINA DÜŞEN KÜÇÜKBAŞ HAYVAN SAYISI	2013	TÜİK
Turizm	TESİSE GİRİŞ SAYISI (YERLİ-YABANCI-TOPLAM) (KİŞİ)	2013	KTB
	ORTALAMA KALIŞ SÜRESİ (YERLİ-YABANCI-TOPLAM) (GÜN)	2013	KTB
Çevre ve Altyapı	KANALİZASYON ŞEBEKESİ İLE HİZMET VERİLEN NÜFUSUN TÜM NÜFUSA ORANI	2013	TÜİK
	İÇME VE KULLANMA SUYU ŞEBEKESİ VE ARITMA TESİSİ İLE HİZMET VERİLEN NÜFUS	2013	TÜİK
	TOPLAM ÇEVRESEL HARCAMALAR (NÜFUS BAŞINA)	2013	TÜİK
	MİLLİ PARK, TABİAT PARKI VE YABAN HAYATI KORUMA ALANI SAYISI	2013	Orman ve Su İşleri Bk.
	ULAŞIM PUANI	2014	OKA
Sosyal Hayat	SİNEMA SAYISI	2013	TÜİK
Destekler	OKA SOSYAL YAPI DESTEKLERİ	2010-2014	OKA
	OKA ALTYAPI DESTEKLERİ	2010-2014	OKA
	OKA KOBİ DESTEKLERİ	2009-2014	OKA
	KOSGEB DESTEKLERİ	2012-2014	KOSGEB
	İŞKUR KURSLARINA KATILAN KİŞİ SAYISI	2013	İŞKUR

TANIMLAR

Toplam Nüfus: ADNKS verilerine göre 31 Aralık tarihli ilçe toplam nüfustur. Nüfusun büyük ve yoğun olması ile ilçeler önemli bir gelişme potansiyeline sahip olmakta, bu nedenle nüfus göstergesi analizi pozitif yönde etkilemektedir.

Ortalama Nüfus Artış Hızı: İki sayım tarihi arasındaki dönemde her 1000 nüfus için yıllık artan nüfustur. Nüfus artış hızı; doğum, ölüm ve göç gibi faktörlerden etkilenmektedir. Analizde yıllık ani değişimlerin etkisini azaltmak için son 6 yıldaki ortalama değişim alınmıştır. Analiz sonucunu pozitif yönde etkilemektedir.

Toplam Yaş Bağımlılık Oranı: 15-64 yaş grubundaki her 100 kişi için 0-14 ve 65 ve daha yukarı yaş gruplarındaki kişi sayısıdır. Toplam yaş bağımlılık oranının yüksek olması çalışma çağındaki nüfusun azlığını ve bakmakla yükümlü olduğu nüfusun yüksekliğini gösterdiği için analizi negatif etkilemektedir.

Kentleşme Oranı: İlçe merkezi nüfusunun toplam nüfus içindeki oranını göstermektedir. Kentleşmenin yüksek olması kentsel hizmetlerden faydalanan nüfusun yüksekliğini ve katma değeri tarıma kıyasla daha fazla olan sanayi ve hizmetler sektörlerindeki istihdamın yüksek olduğunu gösterdiği için pozitif etki yaratan bir değişkendir.

Net Göç Hızı: Göç edebilecek her bin kişi için net göç sayısıdır. Net göç hızının fazlalığı ilçenin göç ile nüfus kaybettiğini gösterdiği için analizi negatif etkilemektedir.

Genç Nüfus Oranı: İlçe toplam nüfusu içerisinde 15-29 yaş arası gençlerin oranıdır. Genç nüfusun fazlalığı ilçenin aktif nüfusunu gelecekte de bir süre koruyacağını gösterdiği için pozitif bir göstergedir.

İmalat Sanayinde Çalışanların Toplam Çalışan Sayısına Oranı: Sosyal Güvenlik Kurumu'na kayıtlı olarak toplam çalışanlar içerisinde imalat sanayide çalışanların oranıdır. Gösterge, ilçenin üretim gücünü ortaya koymaktadır. İlçelerin gelişmesinde önemli bir değeri gösterdiği için pozitif bir değişkendir.

Çalışma Çağındaki Nüfus Oranı: 15-64 yaş arası nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranıdır. İşgücü potansiyelinin yüksek olduğu anlamına gelen bu gösterge sonuca pozitif etki etmektedir. Hizmetler Sektöründe Çalışanların Toplam İstihdama Oranı: Sosyal Güvenlik Kurumu'na kayıtlı olarak toplam çalışanlar içerisinde hizmet faaliyetlerinde çalışanların oranıdır. İlçelerin gelişmesinde önemli bir değeri gösterdiği için pozitif bir değişkendir.

Ortalama Günlük Kazanç: Sosyal Güvenlik Kurumu'na bağlı çalışanlar için kazançlar toplamının sigortalılık prim ödeme gün sayısına bölünmesidir. Ortalama günlük kazancın yüksek olması kayıtlı istihdamın yaygın ve katma değeri yüksek sektörlerde olduğunu gösterdiği için pozitif etkisi vardır.

Ortalama Günlük Kazanç-Kadın: Sosyal Güvenlik Kurumu'na bağlı kadın çalışanlar için kazançlar toplamının sigortalılık prim ödeme gün sayısına bölünmesidir. Kadın ile erkek çalışanlar arasında ücret farklılıkları olduğu ve kadınların erkeklere göre daha az kazanç elde ettikleri görüldüğü için ayrı bir gösterge olarak alınmıştır. Ortalama günlük kazancın yüksek olması kayıtlı istihdamın yaygın ve katma değeri yüksek sektörlerde olduğunu gösterdiği için pozitif etkisi vardır.

Faal Mükellef Sayısı: Gelir, gelir stopaj, Gayri Menkul Sermaye İradı basit usul, kurumlar ve katma değer vergisi kapsamında beyanname düzenleyen mükellef sayısıdır. İlçedeki ekonomik hareketliliği gösterdiği için analizde pozitif bir değer olarak yer almaktadır.

Kişi Başına Düşen Gelir Vergisi: Gelir vergisine tabi olan gerçek kişilerin ödediği toplam gelir vergisinin toplam nüfusa bölünmesiyle bulunur. İlçedeki ekonomik üretim değerini göreceli olarak gösterdiği için analizde pozitif bir değer olarak yer almaktadır.

Kişi Başına Düşen Kurumlar Vergisi: Kurum kazançları üzerinden alınan kurumlar vergisi toplamının toplam nüfusa bölünmesiyle bulunur. İlçedeki ekonomik üretim değerini göreceli olarak gösterdiği için analizde pozitif bir değer olarak yer almaktadır.

Banka şube sayısı: Kamu ve özel sektöre ait tüm ticari bankaların kurulu şube sayısıdır. Sermaye birikimini göstermesi bakımından kullanılan değişken sonuca pozitif etki etmektedir.

Okuryazar Olmayan Kadın Sayısı: İlçelerde 15 yaş ve üzeri kadın nüfus içerisinde okuma ve yazma bilmeyen kadınların oranıdır. Temel eğitimden yararlanmamış kadınları gösterdiği için negatif bir değer taşımaktadır.

Lise Mezunu Nüfusun +20 Yaş Nüfusa Oranı: En son bitirilen eğitim düzeyi lise ve üzeri olan kişilerin 20 yaş ve üzeri toplam nüfus içerisindeki oranıdır. Yaygın eğitimin ilk düzeylerinde okullaşma oranları artarken lise ve üzeri eğitimin önemi artmıştır. Eğitim seviyesinin yüksek olması sosyal ve ekonomik hayata olumlu etki ettiği için analizde pozitif bir değer taşımaktadır.

Lise Mezunu Kadın Nüfusun +20 Yaş Kadın Nüfusa Oranı: En son bitirilen eğitim düzeyi lise ve üzeri olan kadınların 20 yaş ve üzeri kadın nüfus içerisindeki oranıdır. Kadın ile erkek arasında eğitim düzeylerinde önemli farklılıklar olduğu için ayrı bir değişken olarak alınmıştır. Eğitim seviyesinin yüksek olması sosyal ve ekonomik hayata olumlu etki ettiği için analizde pozitif bir değer taşımaktadır.

Fakülte ve Yüksek Okul Sayısı: İlçelerde bulunan yüksek öğretim kurumlarına bağlı fakülte ve yüksek okulların dağılımını göstermektedir. İlçede eğitim olanaklarının varlığı ve yüksek öğretim yolu ile ilçeye gelen genç nüfusun varlığını gösterdiği için pozitif olarak analizi

etkilemektedir.

Üniversite Bitirenlerin 25+Yaş Nüfusa Oranı:

En son bitirilen eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan kişilerin 25 yaş ve üzeri toplam nüfus içerisindeki oranıdır. Kişiler için bağımsız olumlu bir değeri olmakla birlikte, sanayi ve hizmetler alanlarında çalışabilecek nitelikli işgücünü de gösterdiği için pozitif bir değer taşımaktadır.

Bebek Ölüm Hızı: Belli bir zaman döneminde ölen bebeklerin (birinci doğum gününe ulaşmadan ölen) sayısının, aynı zaman dönemindeki canlı doğum sayısına bölünmesidir. Çoğunlukla her 1000 doğum için ölen bebek sayısı olarak ifade edilir. Halk sağlığının ve genel kalkınma düzeyinin önemli bir göstergesi olarak kullanılmaktadır. Analize negatif yönde etki etmektedir.

Anne Ölüm Oranı: Bir kadının gebelik süresince ya da gebeliğin sonlanmasından sonraki 42 gün içerisinde, gebeliğin süresine ve yerine bakılmaksızın gebelik durumunun ya da gebelik sürecinin şiddetlendirdiği bir nedenden kaynaklanan ölümdür. 100.000 canlı doğum için hesaplanır. Son yıllarda önemli ölçüde azalmış olmakla birlikte, halk sağlığının ve genel kalkınma düzeyinin önemli bir göstergesi olarak kullanılmaktadır. Analize negatif yönde etki etmektedir.

Uzman Hekim Sayısı: İncelenen yerleşim birimi sınırları içerisinde toplam uzman hekim sayısıdır. İncelenen yerleşim birimi toplam nüfusuna bölünmüş ve 10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı kullanılmıştır. Uzman hekim sayısı ilçede sağlık hizmetlerinin kalitesini ve potansiyelini ortaya koymaktadır. Analize pozitif yönde etki etmektedir.

Hastane Sayısı: İncelenen yerleşim birimi sınırları içerisinde bulunan sağlık kurumlarının toplam sayısıdır. Analizde incelenen birimde 10.000 kişi başına düşen hastane sayısı kullanılmıştır. İlçede sağlık hizmetlerinin potansiyelini ortaya koymaktadır. Analize pozitif yönde etki etmektedir.

Yatak Sayısı: İncelenen yerleşim birimi sınırları içerisinde bulunan sağlık kurumlarının toplam hasta yatağı sayısının incelenen yerleşim birimi toplam nüfusuna bölünmesidir. Analizde 10.000 kişi başına düşen yatak sayısı kullanılmıştır. İlçede sağlık hizmetlerinin kalitesini ve potansiyelini ortaya koymaktadır. Analize pozitif yönde etki etmektedir.

Oy Kullanan Seçmenlerin Tüm Seçmenlere Oranı: 2011 yılı milletvekilleri seçimlerinde oy kullanan seçmenlerin incelenen yerleşim birimi içerisinde kayıtlı tüm seçmenlere oranıdır. İlçede politik karar alma süreçlerine katılımın yaygınlığını göstermekte ve sonuca pozitif etki etmektedir.

Dernek Sayısı: İl Dernekler Müdürlüğü'nden alınan verilere göre ilçede bulunan toplam dernek sayısıdır. İlçe nüfusu içerisinde dernek başına düşen kişi sayısı analizde kullanılmıştır. İlçede sosyal, ekonomik ve çevre alanlarında sivil

toplumun hareketliliğini gösterdiği için sonuca pozitif etki etmektedir.

SYDV Yardım Alan Kişi Sayısının İlçe Nüfusuna Oranı:

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından 2012 yılında yardım alan toplam kişi sayısının ilçe toplam nüfusuna oranıdır. Oranın yüksekliği ilçedeki yoksulluğu gösterdiği için sonuca negatif etki etmektedir.

Şartlı Eğitim ve Sağlık Yardımları Alan Kişi Sayısının Nüfusa Oranı:

yoksulluk nedeniyle okul çağındaki çocuklarını okula gönderemeyen veya okuldan almak zorunda kalan ailelere çocukların okula devam etmeleri şartıyla; 0-6 yaş arasında olan okul öncesi çocuklarını düzenli sağlık kontrollerine götüremeyen ailelere ise çocuklarını düzenli sağlık kontrolüne götürmeleri şartlarıyla ekonomik destek üzere düzenli nakdi yardım yapılarak yürütülen bir sosyal yardım programıdır. Oranın yüksekliği ilçedeki yoksulluğu gösterdiği için sonuca negatif etki etmektedir.

En Fazla Asgari Ücret Alan Nüfus Oranı:

Gelir testine girmiş olup da burada asgari ücret ve altında aylık bir gelire sahip olduğu tespit edilen kişilerin ilçe nüfusuna oranıdır. Oranın yüksekliği ilçedeki yoksulluğu gösterdiği için sonuca negatif etki etmektedir.

İmalat Sanayi İşyeri Sayısı:

Sosyal Güvenlik Kurumu'na bağlı olarak imalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren işyerlerinin toplam sayısıdır. İlçe nüfusu içerisinde kişi başına düşen imalat sanayi işyeri sayısı analizde kullanılmıştır. İldeki reel üretim potansiyelini ortaya koyduğu için sonuca pozitif etki etmektedir.

Toplam İşyeri Sayısı:

Sosyal Güvenlik Kurumu'na kayıtlı işyerlerinin toplam sayısıdır. İlçedeki ekonomik hareketliliği gösterdiği için analizde pozitif bir değer olarak yer almaktadır.

İhracat Yapan Firma Sayısı:

Yerleşim yeri içerisinde kayıtlı olarak ihracat yapan firma sayısıdır. İlçe nüfusu içerisinde 10.000 kişi başına düşen firma sayısı kullanılmıştır. İhracat yapabilecek kalitede üretim ve döviz girdisi sağlama gibi faktörlerle dış ticaret potansiyelini ortaya koyduğu için sonuca pozitif etki etmektedir.

OSB doluluk oranı:

Organize sanayi bölgesinde tahsis edilen ve üretim yapılan parsel sayısının tüm parsel sayısına oranıdır. Sonuca pozitif etki etmektedir.

KSS'lerdeki işyeri sayısı: Küçük sanayi sitelerinde faaliyet gösteren kayıtlı işletmelerin sayısıdır. Reel sektör üretim gücünü ortaya koyan bir değişken olarak sonuca pozitif etki etmektedir.

KOSGEB'e kayıtlı işyeri sayısı:

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme Dairesi Başkanlığı veri tabanına kayıtlı olan işletme sayısıdır. Reel sektör üretim gücünü ortaya koyan bir değişken olarak sonuca pozitif etki etmektedir.

Toplam İşlenen Tarım Alanı ve Uzun Ömürlü

Bitkiler Alanı: Tarımsal üretim yılında, sonbahar-kış, ilkbahar-yaz ayları ekiliş yapılan tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının toplamıdır. Tarımsal üretim potansiyelini ortaya koyduğu için sonuca pozitif etki eden bir değişken olarak analizde yer almaktadır.

Örtü Altı Tarım Alanı: Tarımsal üretim yılında cam sera, plastik sera, yüksek tünel ve alçak tünel gibi kapalı mekânlarda ürün yetiştiriciliği yapılan alanlardır. Yıl boyu tarımsal üretim potansiyelini ortaya koyduğu için sonuca pozitif etki eden bir değişken olarak analizde yer almaktadır.

Büyükbaş Hayvan Sayısı: İlçede bulunan baş sığır (kültür/melez ve yerli) ve manda sayısının toplamıdır. İlçenin tarım ve hayvancılık potansiyelini gösterdiği için pozitif etki yaratmaktadır.

Küçükbaş Hayvan Sayısı: İlçede bulunan baş koyun (yerli/merinos) ve keçi (kıl/tiftik) sayısının toplamıdır. İlçenin tarım ve hayvancılık potansiyelini gösterdiği için pozitif etki yaratmaktadır.

Kanatlı Hayvan Sayısı: İlçede bulunan tavuk (et/yumurta), hindi, kaz, ördek sayısının toplamıdır. İlçenin tarım ve hayvancılık potansiyelini gösterdiği için pozitif etki yaratmaktadır.

Arazi Başına Düşen Küçükbaş Hayvan Sayısı: İlçedeki toplam küçükbaş hayvan sayısının ilçenin arazi alanına oranıdır. İlçenin tarım ve hayvancılık potansiyelini gösterdiği için pozitif etki yaratmaktadır.

Tesise Giriş Sayısı: Ülkemize gelen yabancılar ve iç turizme katılan Türk vatandaşlarının, turizm işletme ve mahalli idarelerce belgelendirilen konaklama tesislerine giriş sayısıdır. Turizm konusunda önemli bir gösterge olması ve turizmden elde edilen gelir potansiyelini göstermesi bakımından sonuca pozitif etki etmektedir.

Ortalama Kalış Süresi (Yerli-Yabancı-Toplam) (gün): Ülkemize gelen yabancılar ve iç turizme katılan Türk vatandaşlarının, turizm işletme ve mahalli idarelerce belgelendirilen konaklama tesislerinde toplam tesise giriş sayısının toplam geceleme sayısına bölünmesi ile bulunur. Turizm konusunda önemli bir gösterge olduğu ve turizmden elde edilen gelir potansiyelini gösterdiği için sonuca pozitif etki eden bir değişken olarak analizde yer almaktadır.

Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun tüm nüfusa oranı: Atıksuları toplamaya, uzaklaştırmaya ve arıtma tesislerine ya da deşarj edilen yere iletmeye yarayan birbiriyle bağlantılı boru ya da kanallardan oluşan sistem ile hizmet verilen nüfusun tüm nüfusa oranıdır. İçme ve kullanma suyu şebekesi ve arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfus oranı: İnsanların günlük faaliyetlerinde içme, yıkanma, temizlik ve bu gibi ihtiyaçları için kullandıkları suyun dağıtımı için kullanılan borulu sistemdir.

Toplam çevresel harcamalar (nüfus başına):

Çevre kirliliğinin önlenmesi, azaltılması ve giderilmesi amaçlı, üretilen veya satın alınan çevresel mal ve hizmetler için yapılan cari harcamalar ile çevre koruma amacıyla yeni kurulan ya da ilave edilen sabit sermaye stokları için yapılan yatırım harcamaları toplamıdır.

Milli Park, Tabiat Parkı ve Yaban Hayatı koruma Alanı Sayısı: Milli Park, Tabiat Parkı ve Yaban Hayatı koruma Alanı Sayısı toplamıdır.

Ulaşım: İlçelerin karayolları durumu, demiryolu bağlantıları, en yakın havaalanlarına uzaklıkları, en yakın limana uzaklıkları ve ana arter yollar ile bağlantı durumları göz önüne alınarak puanlama yapılması ile hesaplanmıştır. Ulaşım imkanları ilin sosyal ve ekonomik gelişmesini önemli ölçüde etkilediği için pozitif bir değişken olarak analizde yer almaktadır.

Sinema Sayısı: Yerleşim birimi içerisinde bulunan sinema sayısıdır. İlçe bazında sosyal hayata ilişkin açıklanan az sayıda göstergeden biridir. İlçe halkının sosyal imkanlarını göstermesi açısından pozitif bir değişken olarak analizde yer almaktadır.

OKA Sosyal Destekleri: 2011 Yılı İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi ve 2013 Yılı Dezavantajlı Gruplar İçin Sosyal İçerme mali destek programlarında ilçede başarılı olan projelere sözleşme ile verilen toplam hibe tutarının ilçe nüfusuna bölünmesi ile hesaplanmıştır. İlçenin proje yürütebilme potansiyelini ve alınan destek miktarını gösterdiği için analize pozitif etki etmektedir.

OKA Altyapı Desteklerinden Yararlanma: 2010 ve 2013 yıllarında yürütülen Küçük Ölçekli Altyapı mali destek programlarında ilçede başarılı olan projelere sözleşme ile verilen toplam hibe tutarının ilçe nüfusuna bölünmesi ile hesaplanmıştır. İlçenin proje yürütebilme potansiyelini ve alınan destek miktarını gösterdiği için analize pozitif etki etmektedir.

OKA KOBİ Desteklerinden Yararlanma: 2009,2011 ve 2014 yıllarında KOBİ'lere yönelik olarak uygulanmış olan mali destek programlarında ilçede başarılı olan projelere sözleşme ile verilen toplam hibe tutarının ilçe nüfusuna bölünmesi ile hesaplanmıştır. İlçenin proje yürütebilme potansiyelini ve alınan destek miktarını gösterdiği için analize pozitif etki etmektedir.

KOSGEB Desteklerinden Yararlanma: 2012-2014 yılları arasında KOSGEB tarafından verilen tüm destekler için ilçede yararlanma tutarının ilçe nüfusuna bölünmesi ile hesaplanmıştır. İlçenin proje yürütebilme potansiyelini ve alınan destek miktarını gösterdiği için analize pozitif etki etmektedir.

İŞKUR Kurslarına Katılan Kişi Sayısı: 2013 yılı içerisinde İŞKUR tarafından açılan istihdam garantili meslek edindirme ve işbaşı eğitime katılan toplam kişi sayısıdır.

1.4. İLÇELERİN SOSYO-EKONOMİK GELİŞİMİŞLİK SIRALAMASI

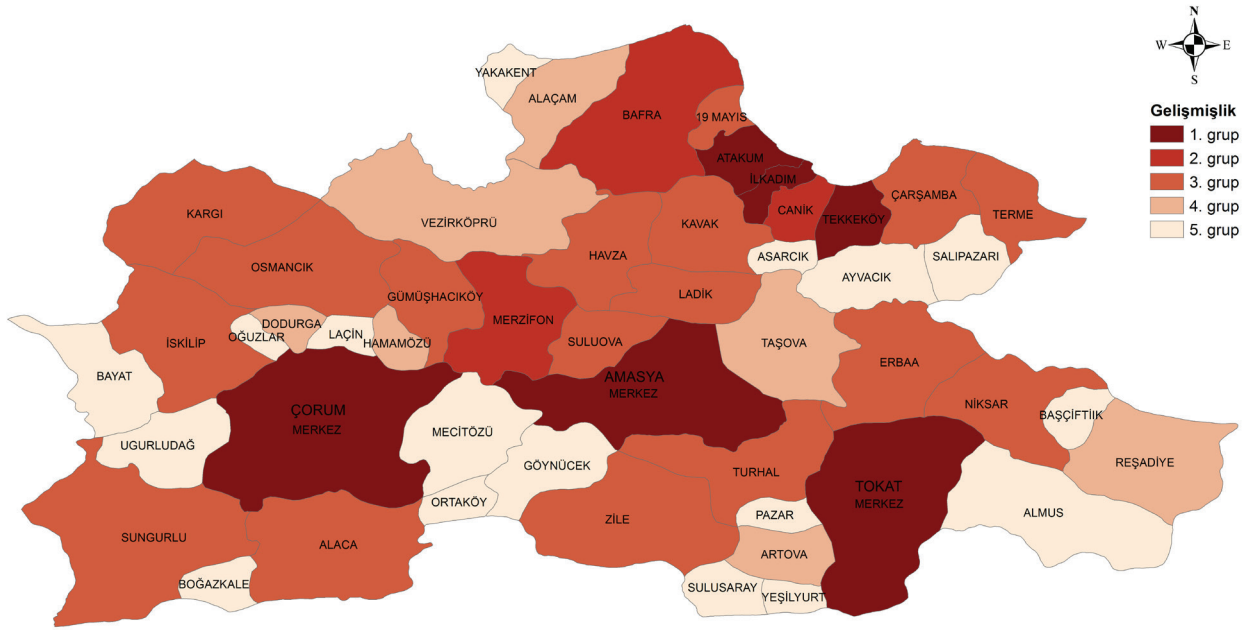
Çalışmamız sonucunda endeks değerleri hesaplanarak TR83 Bölgesi ilçeleri sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre sıralanmıştır. İlçeler endeks değerlerine göre 5 genel gelişmişlik düzeyine ayrılmıştır. Birinci grup

gelişmişlik düzeyinde yer alan ilçeler Tekkeköy haricinde Samsun'un merkez ilçeleri ve diğer il merkezleridir. Canik merkez ilçe olmasına karşılık ikinci grup gelişmişlik düzeyinde yer almaktadır.

Sıra	İlçe Adı	Endeks Değeri	Gelişmişlik Düzeyi	Sıra	İlçe Adı	Endeks Değeri	Gelişmişlik Düzeyi
1	Atakum	7,701955	1. grup	26	Ladik	-0,17115	3. grup
2	İlkadım	7,36676	1. grup	27	Taşova	-0,19813	4. grup
3	Çorum Merkez	7,032925	1. grup	28	Vezirköprü	-0,2163	4. grup
4	Tokat Merkez	6,884172	1. grup	29	Artova	0,163823	4. grup
5	Tekkeköy	6,803902	1. grup	30	Dodurga	-0,43361	4. grup
6	Amasya Merkez	5,311355	1. grup	31	Alaçam	-1,44101	4. grup
7	Merzifon	4,805317	2. grup	32	Hamamözü	-1,44257	4. grup
8	Canik	3,574966	2. grup	33	Reşadiye	-1,70902	4. grup
9	Bafra	3,153018	2. grup	34	Almus	-1,77581	5. grup
10	Suluova	2,128248	3. grup	35	Ayvacık	-1,82504	5. grup
11	Kavak	1,770168	3. grup	36	Göynücek	-2,34571	5. grup
12	Turhal	1,647726	3. grup	37	Salıpazarı	-2,80886	5. grup
13	Niksar	1,492753	3. grup	38	Oğuzlar	-2,80886	5. grup
14	Sungurlu	1,233419	3. grup	39	Bayat	-2,80892	5. grup
15	Zile	1,096312	3. grup	40	Ortaköy	-2,83266	5. grup
16	Osmancık	0,93053	3. grup	41	Laçın	-2,85961	5. grup
17	Erbaa	0,659948	3. grup	42	Pazar	-2,93769	5. grup
18	Gümüşhacıköy	0,599802	3. grup	43	Boğazkale	-2,94295	5. grup
19	Ondokuzmayıs	0,590517	3. grup	44	Yakakent	-2,95093	5. grup
20	İskilip	0,497463	3. grup	45	Mecitözü	-2,95207	5. grup
21	Havza	0,459861	3. grup	46	Asarcık	-2,97547	5. grup
22	Çarşamba	0,422025	3. grup	47	Uğurludağ	-3,0839	5. grup
23	Alaca	0,225166	3. grup	48	Yeşilyurt	-3,10891	5. grup
24	Terme	0,180515	3. grup	49	Başçiftlik	-3,49122	5. grup
25	Kargı	0,180399	3. grup	50	Sulusaray	-3,79881	5. grup

Bölgedeki en gelişmiş ilçeler incelendiğinde iki yoğunlaşma alanı olduğu göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi Atakum, İlkadım, Canik, Bafra, Tekkeköy olmak üzere Karadeniz kıyı çizgisinde toplanan ilçelerden oluşan gruptur. Diğeri ise Çorum merkez, Tokat merkez, Merzifon ve Amasya Merkez'in oluşturduğu kuşaktır. İkinci yoğunlaşma alanındaki ilçelerden Çorum merkez ve Merzifon kuzeydoğu-güneybatı yol ekseninde, Amasya merkez ve Tokat merkez doğu-batı yol ekseninde sıralanmaktadır. Birinci yoğunlaşma alanındaki ilçeler kuzeydoğu-güneybatı yol ekseninde ve merkez ilçeler bu temel eksenin Karadeniz ulaşım sistemiyle keştiği noktada olup diğer ilçeler doğu batı kıyı yolu üzerinde yer almaktadır. İlçelerin gelişmişliğinde temel ulaşım eksenlerinin varlığı önemsenmelidir.

Gelişmişlik sıralamasında sona gelen ilçelerden Göynücek Amasya'nın (toplam ilçe sayısı 7); Oğuzlar, Bayat, Ortaköy, Lâçin, Boğazkale, Mecitözü, Uğurludağ Çorum'un (toplam ilçe sayısı 14) , Asarcık, Ayvacık, Salıpazarı, Yakakent Samsun'un (toplam ilçe sayısı 17); Almus, Pazar, Yeşilyurt, Başçiftlik ve Sulusaray Tokat'ın (toplam ilçe sayısı 12) ilçeleridir. İlçelerin coğrafi yapılarına bakıldığında az gelişmiş ilçelerin gelişmiş olanlar gibi bir kuşak oluşturmadığı ve parçalı bir dağılım gösterdiği görülmektedir. Bu ilçeler aynı zamanda engebenin ve yükselti alanlarının fazla olduğu ilçelerdir. Engebe ve yükselti tarım alanları varlığını da azaltmakta, ulaşılabilirliği olumsuz etkilemektedir. Bu ilçelerin ulaşım ağına göre konumları ikincildir, bunun da coğrafi konularından ve pazara yönelik üretim hacimlerinin düşüklüğünden kaynaklandığı düşünülmektedir. Diğer taraftan bu ilçelerden bazılarının yüzölçümü küçüktür ve bu da kalkınma açısından dezavantaj yaratabilmektedir.

Şekil 1: TR83 Bölgesi Gelişmişlik Endeksi Haritası, 2014

Gelişmiş grupta bulunan ilçelerin en belirgin ortak özelliği de nüfus bakımından bölge içinde en önde gelen ilçeler olmalarıdır. Kentleşme oranları da benzer bir şekilde yüksektir. Bafra hariç ortalama nüfus artış hızları pozitif değere sahiptir ve nüfusları çevrelerinden aldığı göç ile artmaktadır. Endeks değeri bakımından ilk sırada

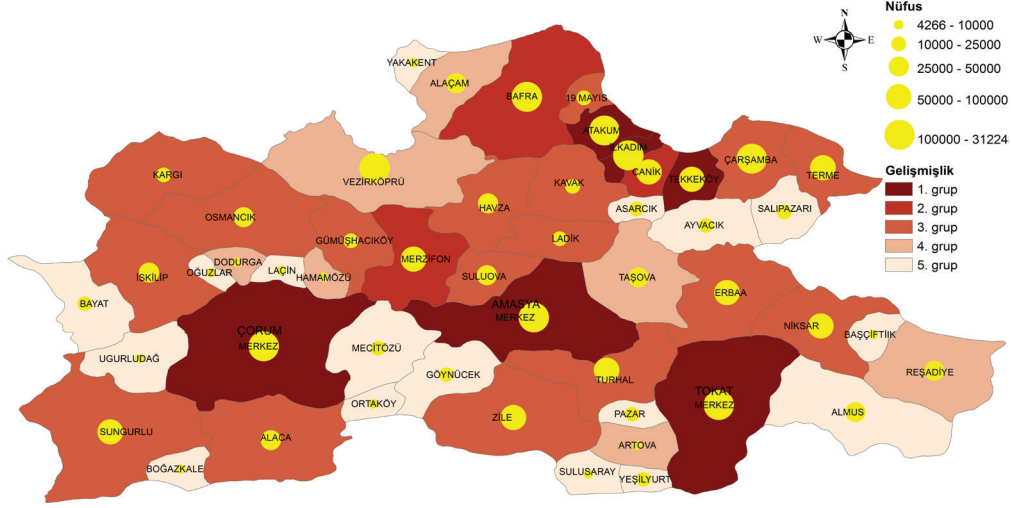
gelen Atakum, 5 yıllık ortalama nüfus artış hızı %64 ile nüfusu en fazla artan ve çevresinden en çok göç alan ilçedir. Nüfusun ve nüfus artışının yüksek olduğu yerleşim birimleri cazibe merkezleri olduğu için dışarıdan yoğun bir göç almakta ve bu durum kentleşme oranını da yükseltmektedir.

Yıllık ortalama nüfus artış hızı (2008-2013) (‰)

Atakum	64,75
Çorum Merkez	17,54
Canik	16,52
Amasya Merkez	8,71
Tokat Merkez	8,62
İlkadım	5,87
Merzifon	3,62
Tekkeköy	2,52
Bafra	-2,32

Gelişmişlik sıralamasında en sonda yer alan ilçelerin nüfusuna bakıldığında bölge genelinde düşük nüfusa sahip ilçeler oldukları görülmektedir. Bu ilçeler aynı zamanda ortalama nüfus artış hızı bakımından da bölgede son sıralarda yer almaktadır. Yaş bağımlılık oranının da bu ilçelerde yüksek olması dikkat çekmektedir. Nüfusun düşük olması az gelişmişliğin hem

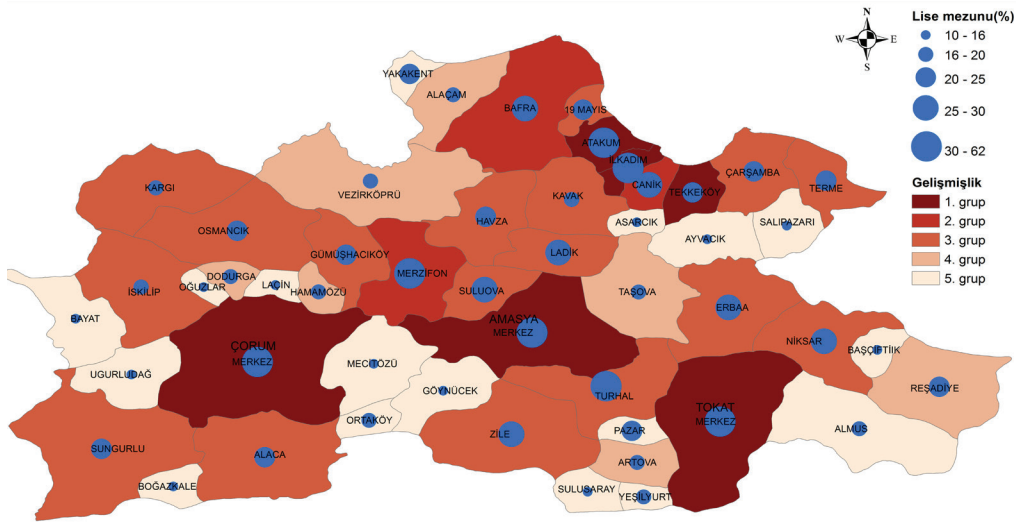
nedeni hem de doğal bir sonucudur. İstihdam olanaklarının yetersizliği nüfusun dışarıya göç etmesindeki en büyük etmendir. Gelişmişlik bakımından sonda yer alan ilçeler kırsal nüfusun oldukça yoğun olduğu, kentleşme oranı düşük olan ilçelerdir.

Şekil 1: TR83 Bölgesi Gelişmişlik Endeksi ve Nüfus, 2014

Birinci derece gelişmişlik grubu içerisinde Atakum ve İlkadım ilçelerinde lise mezunları 20 yaş üzeri nüfusa oranının yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle Atakum ilçesi diğer ilçelerden oldukça yüksek bir orana sahiptir. Birinci derece gelişmişlik grubunda olan Tokat merkez, Amasya merkez ve ikinci derecede olan Merzifon ilçelerinde bu oranın birbirine yakın olduğu görülmektedir. Canik ve Tekkeköy gibi ilçelerin genel gelişmişlik düzeyine kıyasla eğitim

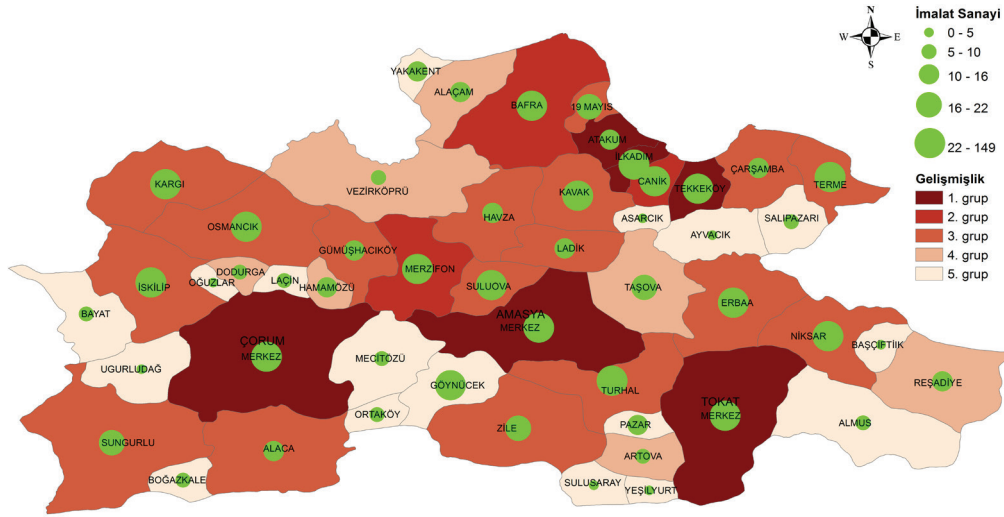
seviyesinin daha düşük olduğu fark edilmektedir. Bu nedenle bu ilçelerde sosyo-kültürel yapının etkilerinden söz edilebilir. Dördüncü ve beşinci grupta olan ilçelerle birlikte eğitim seviyesinde keskin bir düşüş görülmektedir. Bu ilçelerde kırsal yaşam ve tarımın ağırlığı, yaşlı nüfusun fazla olması, eğitim olanaklarının kısıtlı olması ve eğitim almış olan nüfusun göç ile ilçe dışına çıkması gibi faktörler eğitim seviyesini düşük tutmaktadır.

Şekil 3: Gelişmişlik Endeksi ve Lise Mezunu Kişilerin 20+ Yaş Nüfusa Oranı, 2013

Nüfusun arttığı ilçelerde kentsel hizmetler ve sanayi de gelişmiştir. Gelişmişlik sıralamasında önde gelen ilçelerden Çorum merkez, Canik ve Tekkeköy sanayi sektöründe çalışanların oranı ve işyeri sayısı bakımından bölgede ilk sıralarda yer alan ilçelerdir. Birinci gelişmişlik grubundaki Atakum ve İlkadım ilçelerinde ise sanayiden ziyade hizmetler sektörünün geliştiği görülmektedir. Sanayi istihdamının payının en yüksek olduğu ilçeler Tekkeköy, Çorum Merkez, Merzifon, Kavak, Bafra, Osmancık, Turhal, Suluova ve Erbaa'dır. Osmancık hariç bu ilçelerin hepsinde Organize Sanayi Bölgesi bulunması imalat sanayi yer

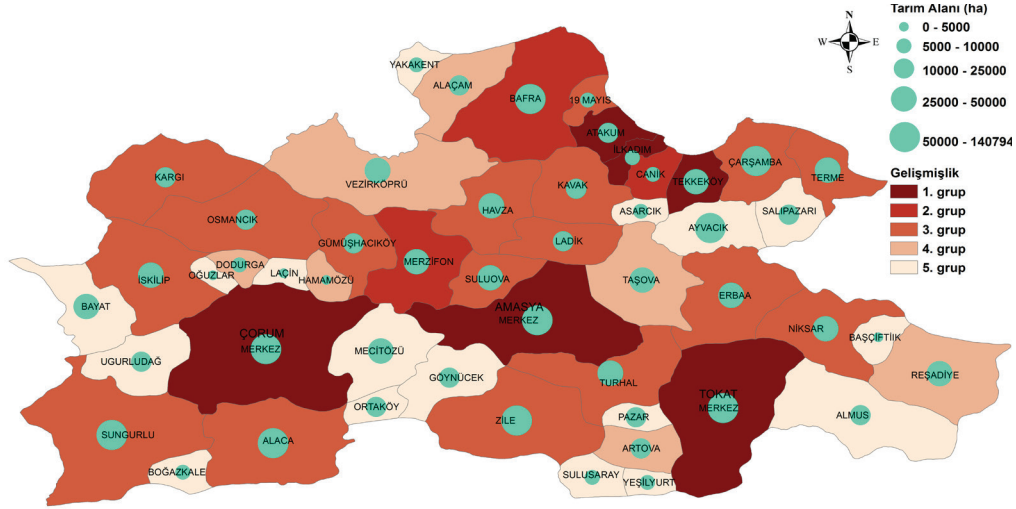
seçiminde etkili olmuştur. İmalat sanayi çalışan oranı ve işyeri sayısı bakımından sonlarda yer alan Asarcık, Ayvacık, Başçiftlik, Sulusaray, Yeşilyurt, Uğurludağ ve Oğuzlar gibi ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında da geride olduğu görülmektedir. Ortalama günlük kazanç, kişi başına düşen gelir vergisi dikkate alındığında da benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. Bu ilçeler aynı zamanda nüfusun çoğunlukla kırsal alanda yaşadığı ve göçle hızla nüfus kaybeden yerleşim yerleridir. Sanayileşme eksikliği ile beraber istihdam olanaklarının yetersizliği bu ilçelerden daha gelişmiş çevre il ve ilçeler ile büyükşehirlerle göçü zorunlu kılmaktadır.

Şekil 4: Gelişmişlik Endeksi ve İmalat Sanayi İşyeri Sayısı, 2013

Verimli ve sulanabilir tarım alanlarına sahip Tokat merkez, Amasya merkez, Merzifon ve Bafra ilçeleri de gelişmişlikte ön sırada yer almaktadır. Tarım ve sanayi göstergeleri ile nüfus göstergeleri arasında pozitif bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Bafra birinci derecede tarım arazisi bakımından oldukça zengin bir ilçedir. Bu ilçede tarımsal üretimin ülke içindeki payı da yüksektir.

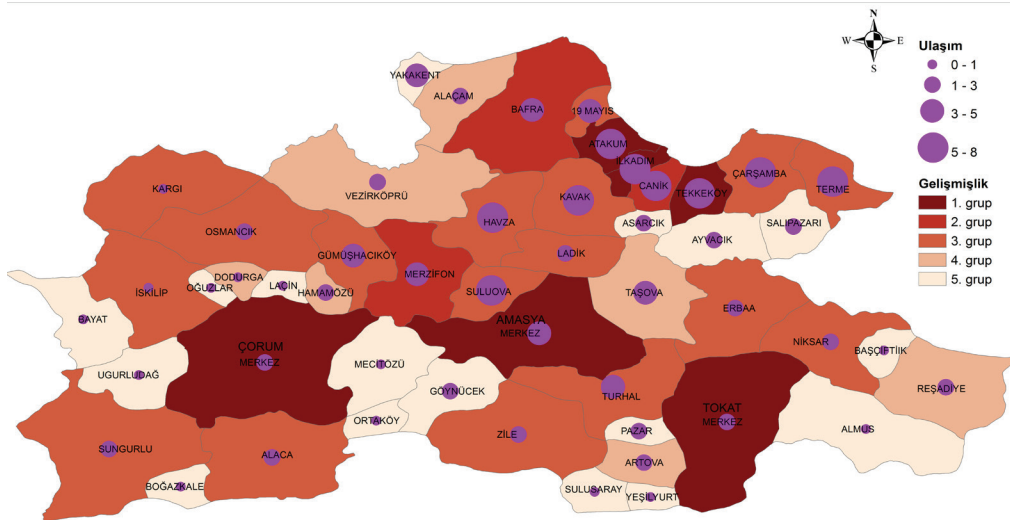
Gelişmişlik sıralamasında son sıralarda gelen ilçelerde birinci derece tarım arazisi varlığının az olduğu görülmektedir. Bu ilçelerde engebe ve yükseltinin fazla olması tarım arazilerinin varlığını sınırlandıran bir faktördür.

Şekil 5: Gelişmişlik Endeksi ve Toplam İşlenen Tarım Alanı ve Uzun Ömürlü Bitkiler Alanı,2013

Ulaşım ağının gelişmişliği de sosyo-ekonomik gelişmişliği etkileyen önemli faktörlerdendir. Gelişmiş ilçelere bakıldığında ana ulaşım eksenlerine yakınlık göze çarpmaktadır. Bölünmüş yolların varlığı, demiryolu bağlantısı, havaalanı ve limana yakınlık ile ana arterlere olan uzaklık değerlendirildiğinde Canik, İlkadım, Tekkeköy gibi gelişmişlik sıralamasında önde gelen ilçelerin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Gelişmişlik sıralamasında sona gelen ilçelerin de ulaşım altyapısı ile ilgili yapılan değerlendirmede son sıralarda geldiği görülmektedir. Bu ilçeler çok parçalı bir dağılım gösterse de ana ulaşım eksenlerinden uzaklıkları ve coğrafi konum itibarıyla yükseltinin fazla olduğu yerler olarak dikkat çekmektedir. Engebe

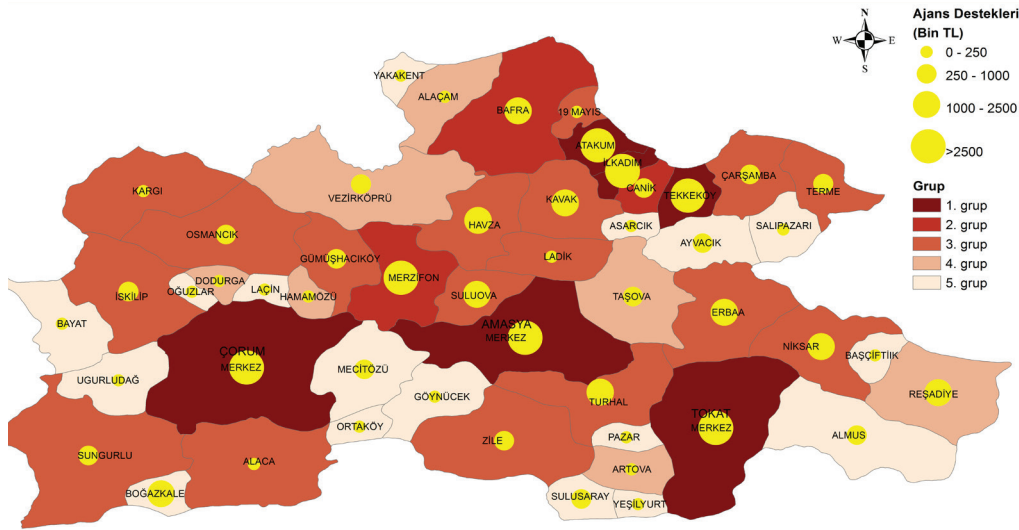
ve yükselti ulaşılabilirlik bakımından sınırlayıcı bir etki yaratmaktadır. Bu ilçeler kuzeydoğu-güneybatı ve doğu-batı yol eksenleri üzerinde yer almamaktadır. Özellikle Çorum ilçeleri demiryolu bağlantısının bulunmaması, bazı ilçeler hariç bölünmüş yol eksikliği, havaalanı ve limana olan uzaklığı sebebiyle ulaşım değerlendirmesinde bölgede son sıralarda yer almıştır. Suluova, Havza, Kavak, Terme gibi bazı yerleşimler ise 3. Grup gelişmişlik düzeyinde olmasına karşılık ulaşım değerlendirmesinde üst sıralarda yer almıştır. Bu sonuç bazı durumlarda demiryolu bağlantısı varlığından bazı durumlarda ise ilçenin ana arterler üzerinde konumlanmasından kaynaklanmaktadır.

Şekil 6: Gelişmişlik Endeksi ve Ulaşım Değerlendirmesi Puanı, 2014

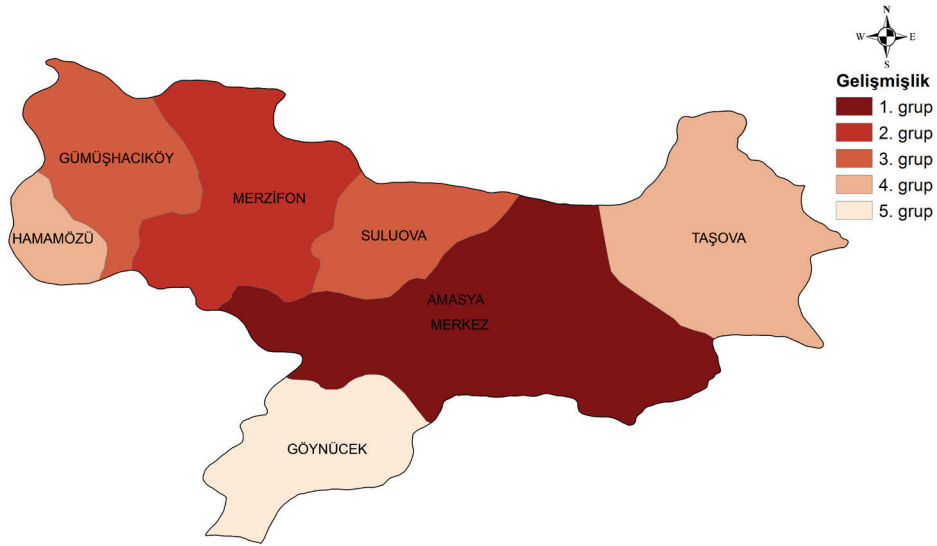
Sosyo-ekonomik gelişmişlik ile Ajans desteklerinden yararlanma durumu arasındaki ilişki incelendiğinde bölgedeki ilk iki gelişmişlik grubunda bulunan ilçelerin (Bafra ve Canik ilçeleri hariç) Ajans desteklerinden en fazla yararlanan ilçeler olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Boğazkale, Reşadiye ve Vezirköprü gibi gelişmişlik sıralamasında son iki grupta olup Ajans desteklerinden yararlanma düzeyi yüksek olan ilçeler de mevcuttur. Bu ilçelerin ajansın altyapı desteklerinden yararlanması bu sonuçta etkili olmuştur. Ajans desteklerinden bugüne kadar yararlanamayan Hamamözü, Oğuzlar, Laçın, Ladik, Salıpazarı, Asarcık ve Pazar ilçelerinden Ladik haricinde hepsi

gelişmişlik sıralamasında son iki grupta bulunan ilçelerdir. İlçelerin gelişmişlik düzeyi ile Ajans desteklerinden yararlanma durumu arasında genel itibariyle pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Bununla birlikte gelişmişlikte önde olup Ajans desteklerinden yeterli düzeyde faydalanamayan ilçeler de bulunmaktadır. Bu ilçelere yönelik Ajansın teknik destek, eğitim vb. faaliyetlerini yoğunlaştırması gerekmektedir. Bunun yanında bölgede özellikle az gelişmiş ilçelere yönelik uygulanacak mali destek programları ile Ajans bölge içindeki gelişmişlik farklarını azaltma yönünde katkı sağlayabilir.

Şekil 7: Gelişmişlik Endeksi ve OKA Desteklerinden Yararlanma Durumu, 2009-2014

amasya

AMASYA MERKEZ

İL	AMASYA
Endeks Sırası	6
Gelişmişlik Grubu	1
Nüfus	135.950
Ortalama nüfus artış hızı (%)	8,71
Net göç hızı (%)	0,79
Kentleşme oranı (%)	68,1
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	15,45
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	7
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	21.401
Faal mükellef sayısı	8.413
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Taş ve mermerin kesilmesi, şekil verilmesi ve bitirilmesi• Diğer ulaşım ekipmanları bakım ve onarımı• Diğer bina doğramacılığı ve marangozluk ürünlerinin imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, mısır, domates, soğan, kiraz
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	61,740
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	35,21

İlçe Amasya'nın nüfus açısından en büyük ilçesi olmakla beraber, il merkezleri arasında düşük bir nüfusa sahiptir. İlçede kentleşme oranı yüksektir. İlçede önemli bir yaşlı nüfus bulunmakla beraber, diğer ilçelerle kıyaslandığında yaş bağımlılık oranı çok yüksek değildir. İlin en yüksek lise ve üniversite mezunları oranına sahipken, eğitim seviyesinin yükseltilmesi gerektiği görülmektedir. İlçede birçok fakültesi bulunan Amasya Üniversitesi de önemli bir potansiyel sunmaktadır.

İlçede diğer il merkezlerinden farklı olarak tarım ön plana çıkmaktadır ve tarımsal potansiyeli en yüksek olan ilçeler arasında bulunmaktadır. İlçede sulama gelişmiştir. Buğday, mısır, domates, soğan, kiraz en çok üretilen tarımsal ürünler arasında bulunmaktadır. İlçe örtü altı tarımın yapıldığı Amasya'nın tek ilçesi konumundadır. Organik tarım için de potansiyeli bulunmaktadır. Hayvancılık bir diğer geçim kaynağıdır. Suni tohumlamanın yaygınlaştırılması, hayvan hareketlerinin ve hastalıklarının kontrol edilmesi verimi artıracaktır. Gelişimin sağlanması için basınçlı sulama yatırımları, damızlık işletmelerine destek verilmesi, canlı hayvan borsasının kurulması, gıda laboratuvarların yaptığı analizlerin çeşitlendirilmesi önem taşımaktadır.

İlçede istihdam en çok taş ve mermerin kesilmesi, şekil verilmesi ve bitirilmesi, diğer ulaşım ekipmanları bakım ve onarımı ve diğer bina doğramacılığı ve marangozluk ürünlerinin imalatı sektörlerinde olmaktadır. İlçede turizm ve hizmetler sektörü önemli bir yere sahiptir. Turizme yönelik eserlerin başında Amasya Kalesi, Kral Kaya Mezarları, efsanelere konu olan Ferhat Su Kanalı, II. Bayezid Külliyesi, Bimarhane, Gökmedrese Camii ve Kapıağa Medresesi gelmektedir. Şehzadeler Müzesi, Saraydüzü Kışlası Milli Mücadele Müzesi, Minyatür 1914 Amasya ve İmaret Müzesi de turist çekmektedir. Son yıllarda turizm altyapısının geliştirilmesi için önemli yatırımlar yapılmıştır. Ortalama kalış sürelerinin artırılması ve turizmin çeşitlendirilmesi için çalışmalara devam edilmesi faydalı olacaktır.

GÖYNÜCEK

İL	AMASYA
Endeks Sırası	36
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	10.771
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-27,4
Net göç hızı (%)	-27,69
Kentleşme oranı (%)	19,7
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	4,10
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	0,87
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	157
Faal mükellef sayısı	518
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Diğer dış giyim eşyaları• Ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Şekerpancarı, soğan, elma
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	106,26
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	7,59

Göynücek bölgenin az nüfuslu ilçelerinden biridir. İlçenin nüfusu yaşanan göçle de yıldan yıla azalmaktadır. İlçede genç nüfus ve çalışma çağındaki nüfus, istihdam olanaklarının azlığı ve sosyal imkanların sınırlı olması nedeniyle ilçede kalmamaktadır. Bu ise yaşlı nüfus oranını artırmaktadır. İlçedeki genel eğitim düzeyi çok düşüktür. İlçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan yardım alan kişi sayısı ve asgari ücret alan kişi oranına bakıldığında yoksulluğun önemli bir sorun olduğu görülmektedir.

İlçede tarım ağırlığını korumakla birlikte, tarımsal üretimde verimin artması için sulamanın yaygınlaştırılması ve basınçlı sulama teknikleri ile tarla içi geliştirme hizmetlerinin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Hayvancılık faaliyetleri ise azalma göstermektedir. Bunun için kültür ırkı hayvancılığının geliştirilmesi gerekmektedir. İlçede modern anlamda üretim yapan bir sanayi kuruluşu bulunmamaktadır. İşleme ve paketleme tesisleri gibi tarıma dayalı sanayi dallarının geliştirilmesi katma değer artışı yaratacaktır.

Ülkemizdeki en önemli bej kireçtaşı üretim merkezlerinden birisi olan Amasya'nın adını taşıyan ve dünyadaki tüketimi her geçen yıl katlanarak artan Amasya Beji rezervlerinin bir kısmı da Göynücek-Kafarlı-Tencirli ve Başpınar köyleri sınırları içerisinde bulunmaktadır. İlçede bulunan Terziköy kaplıcaları hem turizm açısından hem de termal kaynak sağlaması açısından büyük bir öneme sahiptir. Termal turizm altyapısı son yıllarda gelişme göstermiş, kaplıca üzerine nitelikli bir konaklama tesisi inşa edilmiştir. Termal kaynaklar kullanılarak yapılabilecek olan cam seraların ilçedeki tarımsal verimliliği artıracığı bölge planında yer almaktadır. Amasya Göynücek arası karayolu genişleme ve düzenleme çalışmalarına devam edilmesi ilçenin ulaşım altyapısını geliştirecektir. Birinci derece deprem bölgesi içinde olan ilçede risk yönetim ve sakinim planlarının hazırlanması önem taşımaktadır.

GÜMÜŞHACIKÖY

İL	AMASYA
Endeks Sırası	18
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	23.254
Ortalama nüfus artış hızı (‰)	-19,1
Net göç hızı (%)	20,61
Kentleşme oranı (%)	58,7
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	7,6
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	1,69
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	391
Faal mükellef sayısı	1478
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Motorlu kara taşıtları için diğer parça ve aksesuarların imalatı• Tekstil ürünlerinin bitirilmesi• Ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Şekerpancarı, soğan, tütün
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	78,52
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	7,92

İlçe nüfus açısından küçük bir ilçe olmakla beraber, bölge ilçeleri arasında orta sırada bulunmaktadır. İlçelerde ve kırsal alanlarda nüfusun yaşlanması ile beraber genç nüfus göç ile iktisadi ve sosyal açıdan daha çekici olan il ve ilçe merkezlerine gitmektedir. Bu merkezler arasında Ankara, Merzifon ve Samsun bulunmaktadır. İlçede bulunan yüksek okul ise her sene öğrenci sayısını artırmakta ve ilçeye hareketlilik getirmektedir. İlçede bir adet devlet hastanesi bulunmakla beraber uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı, hastanenin kapasitesinin yetersiz kaldığı görülmektedir. İlçede eğitim ve sağlık alanındaki bazı ihtiyaçların karşılanması için Merzifon, Amasya merkez gibi büyük ilçeler tercih edilmektedir.

İlçenin ekonomisindeki ana sektör tarımdır. Tarım istihdamdaki ağırlığını korumaktadır. Tarımın öne çıkmasında sulama imkânlarının gelişmiş olmasının etkileri olduğu görülmektedir. Aynı zamanda ilçede önemli bir hayvancılık potansiyelinin de olduğu görülmektedir. Ancak bu potansiyelin tam olarak harekete geçirilebilmesi için altyapı eksikliklerinin giderilmesi ve sulama projelerinin tamamlanması gerekmektedir. Mevcut yatırımların modernizasyonu, üretimde standardizasyonla birlikte ekonominin canlanması beklenmektedir.

İlçede sanayi ve hizmet sektörleri çok gelişmemiştir. İnsan ve sermaye göçü ilçenin önemli bir sorunudur. Nitelikli işgücünün ilçeye çekilmesi hem yeni yatırımların yapılması hem de sosyal imkanların geliştirilmesi ile mümkün olacaktır. Tarım dışında ilçede turizm merkezli olarak hizmetler sektörünün de gelişebileceği düşünülmektedir. Tarih turizmi için önemli merkezlere sahip olan ilçenin Tarihi Kentler Birliği'ne üye olması da tarihin korunması için yapılan çalışmaların etkinliğini artıracaktır. Aynı zamanda ilçe "yavaş şehir" olma potansiyeline de sahiptir. Birinci derece deprem bölgesi olan ilçede risk ve sakinim planının hazırlanması bölge planında önerilmektedir.

HAMAMÖZÜ

İL	AMASYA
Endeks Sırası	32
Gelişmişlik Grubu	4
Nüfus	4.056
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-18
Net göç hızı (%)	-16,02
Kentleşme oranı (%)	32,2
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	5,36
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	0
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	157
Faal mükellef sayısı	70
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	-
Öne çıkan tarımsal ürünler	Elma
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	88,29
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	2,06

İlçe bölgenin en küçük ilçelerinden bir tanesidir. İlçenin orman köyleri de hızla nüfus kaybetmektedir. Küçük bir ilçe olması nedeniyle ekonomisi ve sosyal yapısı yeterince gelişme imkanı bulamamıştır. Önemli hizmetler yakındaki daha büyük ilçelere gidilerek karşılanmaktadır. İlçede acilen çözülmesi gereken sorunlar bu nedenle çeşitlilik göstermektedir. Nüfusun büyük bölümünün kırsal alanlarda yaşadığı görülmektedir. İlçede yaşlı nüfus oranı yüksektir.

İlçede eğitim düzeyi düşüktür ve nüfusun çoğunluğu lise altı eğitime sahiptir. İlçede sosyal donatı alanları yetersizdir. İlçenin sosyal alandaki sorunlarını çözmek için özellikle eğitim alanında çeşitli projeler yürütülmektedir. Diğer taraftan gelir testi sonuçlarına bakıldığında ilçede yoksulluğun da önemli bir problem olarak ortaya çıktığı görülmektedir. İlçede hastane bulunmamaktadır, gerekli durumlarda Gümüşhacıköy, Merzifon ve Çorum'daki hastanelere yönlendirme yapılmaktadır. Bu bakımdan ilçedeki 112 Acil Sağlık Hizmetlerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

İlçenin ekonomik yapısında tarım ağırlığını korumaktadır. Tarımsal üretimde meyvecilik içerisinde elma üretiminin öne çıktığı görülmektedir. İlçede sanayi gelişmemiştir. Tarım ve sanayinin yeterince gelişmemiş olması ticaretin de gelişmesini engellemiştir. Hizmetler sektörü ise termal turizm işletmeleri ekseninde önemli bir yere sahiptir. İlçede bulunan kaplıca yaz aylarında iç turizmin canlanmasını sağlamaktadır. Termal turizm altyapısının geliştirilmesi ile beraber ilçenin turizm gelirleri de artacaktır.

Hamamözü tarihi kentsel dokusunu kısmen koruyabilmiş ilçeler arasındadır. Bu nedenle bölge planında da restorasyon ve turizme yönelik altyapı çalışmalarının tamamlanması gereken ilçeler arasında yer almaktadır. Hamamözü'nde kentsel tarihi dokuların, koruma-kullanma dengesinin gözetilerek yaşatılmasına yönelik faaliyetlerin desteklenmesi önem taşımaktadır.

İlçede su kaynaklarının kirletilmesi çevre açısından önemli bir sorun teşkil etmektedir. Atık toplamada vahşi depolama yapılmaktadır. Çöplerin köylerde de toplanması ve geri dönüşüm uygulamalarının geliştirilmesi önemlidir. Kanalizasyon ve içme suyu altyapılarının ise yenilenmesi hizmet kalitesini iyileştirecektir. Ormancılığın gelişmesi için bölge planında mikro-havza planlamalarının yapılması ve uygulanması yer almaktadır.

MERZİFON

İL	AMASYA
Endeks Sırası	7
Gelişmişlik Grubu	2
Nüfus	69.937
Ortalama nüfus artış hızı (‰)	3,62
Net göç hızı (%)	-8,47
Kentleşme oranı (%)	77.4
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	15,15
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	4,85
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	1474
Faal mükellef sayısı	4611
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Diğer dış giyim eşyaları imalatı• Elektrikli ev aletlerinin imalatı• Ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalat
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, soğan, ceviz
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	68,13
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	21,02

Merzifon bölgenin yüksek nüfusa sahip ilçelerinden bir tanesidir. İlçede kentleşme yüksektir ve yaş bağımlılık oranları ortalamanın altındadır. Bununla beraber ilçe daha büyük kent merkezlerine göç verebilmektedir. Lise ve üniversite mezunlarına bakıldığında eğitim seviyesinin ilçede diğer ilçelerden yüksek olmakla beraber, istenilen seviyede olmadığı fark edilmektedir. İlçede yüksek öğretim kurumu bulunmaktadır. İlçede devlet hastanesi bulunmaktadır, ancak ilçede nüfus başına düşen uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. İlçede sosyal donatı alanları kısıtlı durumdadır.

Sanayisi gelişmiş olmakla beraber, ilçede tarım ve hayvancılık da ekonomik yapıdaki önemini korumaktadır. İlçede üretilen tarımsal ürünler arasında buğday, soğan, ceviz bulunmaktadır. Merzifon merkezi konumu, gelişmiş Organize Sanayi Bölgesi (OSB) ile sanayi alanında gelişme potansiyeli yüksek bir ilçe konumundadır. İlçede en çok istihdam sağlayan imalat sanayi sektörleri diğer dış giyim eşyaları imalatı, elektrikli ev aletlerinin imalatı ve ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatıdır. Merzifon OSB'de bulunan ankastre ürünler ve makine kümelenmesinin varlığı ve OSB alanının genişlemesiyle birlikte ülkemizde özellikle son dönemde gelişen savunma sanayi yatırımlarından bir ya da birkaçı için uygun bir zemin sunmaktadır.

İlçede Osmanlı Devleti'nden kalan çok çeşitli tarihi eserler turizm için bir potansiyel sunmaktadır. Diğer taraftan Merzifon ilçesi; Samsun, Amasya, Çorum ve Tokat illerine ve bölgedeki tüm ilçe ve köylere ulaşım kolaylığı bulunan bir merkezdir. Demiryolu ile yolcu taşımacılığının yanı sıra çeşitli yük taşımacılığı da yapılabilmektedir. Diğer yandan Merzifon ilçesinin, Ankara-Samsun ve İstanbul-Erzincan karayolları üzerinde bulunması ve ilçede bulunan havaalanı ilçenin diğer il ve ilçelere olan ulaşımının sağlanmasında önemli bir avantaj olarak değerlendirilmektedir. İlçenin güvenli ve planlı bir şekilde geleceğe hazırlanması için Bölge Planı'nda risk yönetimi ve sakinim planı hazırlanması gereken ilçeler arasındadır.

SULUOVA

İL	AMASYA
Endeks Sırası	10
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	46.612
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-6,17
Net göç hızı (%)	-21,67
Kentleşme oranı (%)	79,6
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	8,31
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	2,37
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	751
Faal mükellef sayısı	2413
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Diğer ulaşım ekipmanlarının bakım ve onarımı• Metallerin makinede işlenmesi ve şekil verilmesi• Diğer plastik ürünlerin imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Mısır, şekerpancarı, soğan
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	118,13
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	11,64

Suluova bölgenin orta yoğunlukta nüfusa sahip olan ilçelerinden bir tanesidir. Lise ve üniversite mezunlarına bakıldığında eğitim seviyesinin ilçede düşük kaldığı fark edilmektedir. İlçede bir yüksek öğretim kurumu bulunmaktadır. Sağlık alanında ise ilçede nüfus başına düşen uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. İlçede bebek ölümleri görülebilmektedir. İlçede sosyal donatı alanları kısıtlı durumdadır.

İlçe ekonomisi tarım ve tarıma dayalı sanayi ağırlıklıdır. İlçe geniş tarım alanlarına sahiptir. Suluova'da tarım oldukça gelişmiş olup, Türkiye ölçülerine göre makineleşmiş tarım yapılmakta ve verimlilik ile ürün deseninin temel belirleyicilerinden biri olan sulama yaygın olarak kullanılmaktadır. İlçede tarımsal gelir içinde hayvancılığın özellikle besiciliğin yeri büyüktür. İlçede karma OSB'nin yanısıra besi OSB de bulunmaktadır. Suni tohumlamanın yaygınlaştırılması, hayvan hareketlerinin ve hastalıklarının kontrol edilmesi, hayvan barınaklarının iyileştirilmesi verimi artıracaktır. İlçede yapılacak olan yatırımlarda tarımsal altyapının geliştirilmesine yönelik sulama ve tarla içi gelişim hizmetlerine ağırlık verilmesi, sulu mera tesislerinin kurulması önem taşımaktadır. Bölge planındaki tedbirlerden bir tanesi de hayvansal atıklardan biyogaz elde edilmesi ve enerji üretilmesidir.

İlçe sanayi istihdamının önemli olduğu ilçelerden bir tanesidir ve tarıma dayalı sanayi gelişmiştir. Bölge planında Bafra, Çarşamba, Turhal, Erbaa ve Osmancık ile birlikte belirlenmiş olan tarıma dayalı sanayi odaklarından bir tanesidir. Amasya Şeker fabrikası ilçede faaliyet göstermektedir. Şeker pancarının tamamı ilçedeki Şeker Fabrikasında işlenmektedir. Diğer taraftan ulaşım ekipmanları, metallerin makinede işlenmesi ve diğer plastik ürünleri imalatı istihdam sağlayan önemli sektörlerdir. Bölge planında yer alan tedbirlerden bir diğeri de Suluova KSS'de üretimi ve çevreyi olumsuz etkileyen altyapı eksikliklerinin tamamlanmasıdır. Suluova Sivas-Samsun karayolu, demiryolu ve çeşitli yönlere giden karayolları üzerindedir, ilçeye bağlı köylere ulaşım altyapısı iyi durumdadır. Köy yollarının büyük bir bölümü asfaltdır. MOBESİ sistemi, doğalgaz altyapısı ve Amasya-Suluova-Kayadüzü arası şehirlerarası yolunun bölünmüş yol olarak yapılması çalışmalarının tamamlanması da önem taşımaktadır.

TAŞOVA

İL	AMASYA
Endeks Sırası	27
Gelişmişlik Grubu	4
Nüfus	31.333
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-16,9
Net göç hızı (%)	15,05
Kentleşme oranı (%)	32,7
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	5,71
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	1,51
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	538
Faal mükellef sayısı	1732
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Diğer dış giyim eşyaları imalatı• Fırınlanmış kilden tuğla, karo ve inşaat malzemeleri imalatı• Metallerin makinede işlenmesi ve şekil verilmesi
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, soğan, üzüm, armut
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	118,13
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	14,52

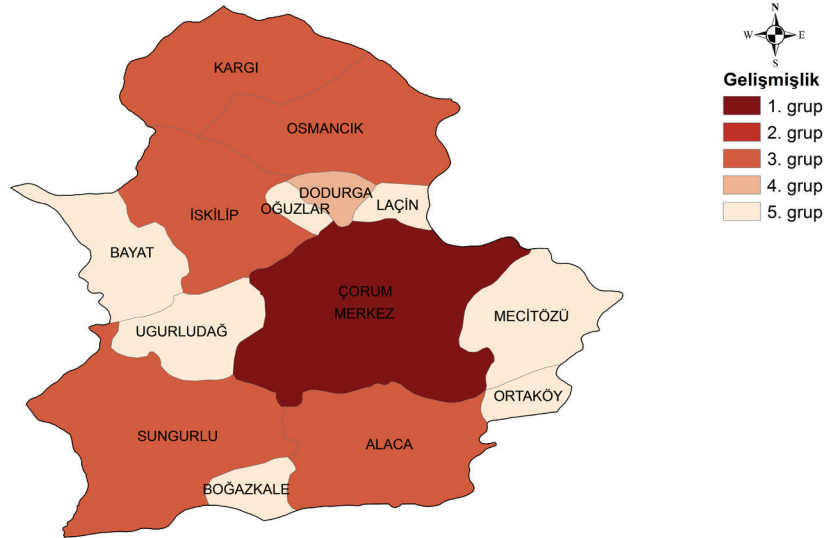
Taşova kırsal yapısını korumakta olan bölgenin kentleşme oranı en düşük ilçelerinden bir tanesidir. Eğitim seviyesi bölge ortalamasına yakın olmakla beraber, lise ve üniversite mezunlarına bakıldığında eğitim seviyesinin ilçede düşük kaldığı fark edilmektedir. İlçede yüksek öğretim kurumu bulunmamaktadır. Sağlık alanında ise ilçede nüfus başına düşen uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. İlçede sosyal donatı alanları kısıtlı durumdadır.

İlçe ekonomisinde tarım önemini korumaktadır. İlçe işgücünün önemli bir kısmı tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. İlçenin tarıma elverişli olmasında sulama imkanlarının gelişmiş olması ve iklim koşulları etkili olmuştur. İlçede öne çıkan tarımsal ürünler buğday, soğan, üzüm ve armuttur. İlçe ekonomisinin tarıma dayalı bir şekilde büyüyeceği öngörülmektedir. Bunun için tarımsal üretime katkı sağlayacak, sulama altyapısı projelerinin, basınçlı sulama teknikleri ile tarla içi gelişim hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik yatırımlara öncelik verilmesi önerilmektedir. Bununla birlikte, ilçede tarıma destek olacak meslek yüksek okulu bünyesinde eğitim programlarının geliştirilmesi, tarımsal üretim artışını destekleyecek işleme ve paketleme tesislerinin kurulması ve üretici birliklerinin desteklenmesi önem arz etmektedir. Diğer taraftan, Taşova, orman varlığı bakımından Amasya ilinin en zengin ilçesidir.

İlçede sanayi sektörü çok gelişmemiş olmakla birlikte en çok istihdam sağlayan sektörler fırın ürünleri imalatı, fabrikasyon metal ürünlerin, makinelerin ve donanımların onarımı ve tekstil, giyim eşyası ve deri üretiminde kullanılan makinelerin imalatıdır.

İlçede bulunan Borabay Gölü turizm açısından büyük bir öneme sahiptir. Göl çevresinde yürüyüş ve kamp yapma imkânları bulunmaktadır. İlçenin ulaşım altyapısına bakıldığında Yeşilirmak nehrinin sağ sahilini izleyen Amasya-Erzincan-Erzurum üzerinden uluslararası transit karayolu geçmekte olup, yılın her mevsiminde ulaşımına açık olduğu görülmektedir.

Çorum

ÇORUM MERKEZ

İL	ÇORUM
Endeks Sırası	3
Gelişmişlik Grubu	1
Nüfus	275.610
Ortalama nüfus artış hızı (%)	12,40
Net göç hızı (%)	4,63
Kentleşme oranı (%)	86,2
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	13,92
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	7
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	6173
Faal mükellef sayısı	16,743
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Diğer dış giyim eşyaları imalatı• Fırınlanmış kilden tuğla, karo ve inşaat malzemeleri imalatı• Metallerin makinede işlenmesi ve şekil verilmesi• Gıda, içecek ve tütün işleme makineleri imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, arpa, şekerpancarı, soğan, üzüm
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	86,05
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	24,40

Çorum Merkez bölgenin en gelişmiş ilçeleri arasında bulunmaktadır. İlçe nüfus olarak bölgenin en büyük ilçelerinden biridir. İlçede kentleşme oranı yüksek, yaş bağımlılık oranı ortalamasının altındadır. Lise ve üniversite mezunu nüfus oranına bakıldığında ilçede hala eğitim düzeyinin düşük seviyede kaldığı görülmektedir. Hitit Üniversitesi'nin birçok fakültesinin ilçede bulunması, ilçede eğitim alanında önemli bir potansiyel sunmaktadır. İlçe sosyal alanlar bakımından zengin değildir, sosyal altyapı ve faaliyetlerin gelişmesi ilçenin kalkınmasına büyük katkı sağlayacaktır.

İlçe tarım için önemli bir potansiyel sunmaktadır. Yetişen başlıca ürünler buğday, arpa, nohut, şeker pancarı, yağlık ayçiçeği, kuru soğan gibi tarla bitkileri yanında üzüm, elma, ceviz, kiraz gibi önemli meyve ürünleri ve ağırlıklı olarak iç pazarda tüketilen sebze ürünleridir. Diğer taraftan, ilçede imalat sanayi gelişmiş bulunmaktadır ve bölgede en yüksek değerlere sahip olan ilçeler arasındadır. En çok istihdam sağlayan imalat sanayi dalları diğer dış giyim eşyaları imalatı, fırınlanmış kilden tuğla, karo ve inşaat malzemeleri imalatı ve metallerin makinede işlenmesi ve şekil verilmesidir. Bugün Çorum'da makine sektörü birçok ülkeye ihracat yapar duruma gelmiştir. Çorum'da ayrıca hemen hemen bütün sektörler için anahtar teslim fabrika üreten firmalar bulunmaktadır. Çorum Organize Sanayi Bölgesi de demir çelik, gıda ve dokuma-giyim ürünleri sanayi firmaları ağırlıklı olarak hizmet vermektedir. İlçe merkezinde sanayinin teknolojik altyapısının güçlendirilmesine katkı sağlayacak Teknokent, Çorum OSB' de kurulmuştur.

Çorum tarihi varlıklarıyla öne çıkan bir konumdadır. Çorum Müzesi tarihi zenginliklerin yenilikçi bir şekilde sunulduğu ve çocuk ve gençlere yönelik aktivitelerin de yapıldığı önemli bir merkez konumundadır. Turizmin gelişmesi ve ilçe içindeki sosyal olanakların artırılması için kültürel ve sanatsal altyapının geliştirilmesi de fayda sağlayacaktır. Ankara-Samsun hızlı tren ve yük taşımacılığı hattının işletmeye açılması ekonomik ve sosyal hayatın gelişmesine önemli katkı sağlayacaktır.

ALACA

İL	ÇORUM
Endeks Sırası	23
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	33.468
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-27,2
Net göç hızı (%)	-40,88
Kentleşme oranı (%)	58,9
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	6,28
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	2,83
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	555
Faal mükellef sayısı	1692
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı• Ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı• Etin işlenmesi ve saklanması
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, soğan
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	6,41
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	16,44

Alaca, bölge içerisinde orta nüfuslu ilçeler arasında bulunmaktadır, benzer büyüklükteki ilçeler gibi yaşlı nüfus oranı daha yüksek, genç nüfus oranı düşük bulunmaktadır. Aynı şekilde ilçede lise ve üniversite mezunları oranı da düşüktür. Yine sağlık alanında ilçede nüfus başına düşen uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. İlçedeki sosyal donatı alanları da yetersizdir.

İlçe ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalıdır. Tarımda üretim değerlerinin en yüksek olduğu ilçelerden bir tanesidir. Sulanabilir arazi potansiyeli yüksek olan ilçede sulama oranlarının artırılması ile verim artacaktır. İlçe nüfusu yoğunlukla tarım alanında istihdam edilirken, sigortalı çalışma oranı düşüktür. Alaca, Çorum'un tahıl ambarı olarak bilinmektedir. Tarımın yanında hayvancılık da ilçe halkının belli başlı geçim kaynaklarından biridir. Aynı zamanda ilçede yeterli tarım işçisi bulunamadığından her yıl Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinden tarım işçisi göçü almaktadır. Son yıllarda, besicilikte kullanılan girdilerin maliyetinin yüksek olması, hayvan sayısının düşmesine sebep olmuştur. Diğer taraftan, arıcılık da son yıllarda ilerleme göstermektedir. Sanayi alanında ise öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı; ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı ve etin işlenmesi ve saklanması alt dalları öne çıkmaktadır. Sanayi istihdamının büyük çoğunluğunu un ve yem fabrikaları sağlamaktadır. İlçede ihracat çok sınırlı bir şekilde yapılabilmektedir.

Alaca'da özellikle kültür turizmine yönelik birçok önemli tarihi mekan bulunmaktadır. Eskiyapar ve Mahmudiye köyündeki tarihi kalıntılar ile Hitit Dönemi eserleriyle dolu olan Alacahöyük, Kalınkaya ve Pazarlı en önemli tarihi ören yerlerindedir. Boğazköy-Alacahöyük tarihi milli parkı ile ilgili mevcut koruma önerilerinin, yönetim planı haline dönüştürülerek uygulanması ve Boğazköy-Alacahöyük tarihi milli parkının çevresindeki yerleşmelerde turizme yönelik altyapı ve hizmet ihtiyaçlarının karşılanması bölge planında yer alan projeler arasındadır.

İlçe, Karadeniz Bölgesi ile İç Anadolu Bölgesinin kesiştiği alanda yer almaktadır. Genellikle Akdeniz Bölgesinin sebzesi Alaca üzerinden Karadeniz Bölgesine taşınmaktadır. Bu nedenle, bu yolda yoğun trafik oluşmaktadır. Altyapı ile ilgili olarak doğal gaz iletim altyapısının projelendirilmesi ve inşa edilmesi, Küçük Sanayi Sitesi'nde üretimi ve çevreyi olumsuz etkileyen altyapı eksikliklerinin tamamlanması önem taşımaktadır.

BAYAT

İL	ÇORUM
Endeks Sırası	39
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	18.616
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-47,9
Net göç hızı (%)	-66,71
Kentleşme oranı (%)	36,8
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	4,30
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	1,43
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	212
Faal mükellef sayısı	619
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı• Çiftlik hayvanları için hazır yem imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Kavun, buğday, arpa
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	6,28
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	5,27

Bayat, nüfus bakımından bölgenin küçük ilçeleri arasında yer almaktadır. İlçenin çoğu kırsal alanda yaşamaktadır ve yaşlı nüfus oranı yüksektir. Lise ve üniversite mezunlarına bakıldığında eğitim seviyesinin ilçede düşük kaldığı fark edilmektedir. İlçede yüksek öğretim kurumu bulunmamaktadır. Sağlık alanında ise ilçede nüfus başına düşen uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. İlçede sosyal donatı alanları kısıtlı durumdadır. İlçede sosyal faaliyetlerin yetersizliği ve kadınların sosyal hayata yeterince katılmaması önemli sorun alanları arasında belirlenmiştir.

İlçenin ekonomik yapısı, arazinin yapısına göre şekillenmiştir. Dağlık kesimde yer alan köylerde halk geçimini büyük şehirlerde inşaat işçiliği ve ustalığı yaparak sağlarken, tarıma elverişli yerlerde tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Ancak, sulama imkânlarının oldukça zayıf olduğu görülmektedir. Bu konuda önlemlerin alınması gerekmektedir. İlçenin gelişmesi için öncelik verilmesi gereken projeler arasında rakımı yüksek dağlarda rüzgar enerjisinden faydalanma ile tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi bulunmaktadır. Bayat çayı ıslahının yapılmış olması tarımda verim artışına katkı sağlayacaktır. Organik tarım, badem ve ceviz yetiştiriciliğinin geliştirilmesi de ilçede verimi arttırabilecektir.

İlçede sanayi ve hizmetler sektörü gelişmemiştir. İşgücünün çok az bir kısmı imalat sanayinin alt dalları olan ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek ve çiftlik hayvanları için hazır yem imalatında çalışmaktadır. İlçede hizmet faaliyetleri genel olarak kamu kurumları ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları eliyle sağlanmaktadır. İlçe Çorum Merkez'e uzak bir konumda olup İskilip, Çorum ve Ankara'ya tam bağlantısı olmasına rağmen yolların standardı iyi değildir. Bayat- Çankırı karayolunun çift şeritli hale getirilmesi ulaşım altyapısını güçlendirecektir. Diğer taraftan Orman İşletme Müdürlüğü tarafından ağaçlandırma ve erozyon önleme çalışmalarının yapılmasına bölge planında yer verilmiştir.

BOĞAZKALE

İL	ÇORUM
Endeks Sırası	43
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	4.064
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-43,02
Net göç hızı (%)	-41,71
Kentleşme oranı (%)	30,02
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	3,23
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	36,06
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	53
Faal mükellef sayısı	119
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	-
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, arpa, baklagiller
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	62,46
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	1,11

Boğazkale bölgenin nüfus bakımından en küçük ilçelerinden bir tanesidir. Lise ve üniversite mezunlarına bakıldığında eğitim seviyesinin ilçede düşük olduğu fark edilmektedir. İlçede yüksek öğretim kurumu bulunmamaktadır. İlçede bir devlet hastanesi bulunmaktadır. İlçede nüfus başına düşen uzman hekim sayısının alt gruptaki diğer ilçelerden yüksek olmasıyla beraber, nüfus başına yatak sayısının yetersiz olduğu görülmektedir. İlçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan yardım alan kişi sayısı ve asgari ücret alan kişi oranına bakıldığında yoksulluğun önemli bir sorun olduğu görülmektedir.

İlçenin merkez belde köylerinde yaşayanların büyük çoğunluğu tarım ve hayvancılık yaparak geçimini sağlamaktadır. Tarla ziraatı genellikle buğday ve nohut ağırlıklı olup, sulanabilir arazilerde şeker pancarı, mısır, fasulye kısmen de aile sebzeçiliği yapılmaktadır. Ancak tarım alanlarının azlığı ve yeterince değerlendirilememesi, hayvancılıkta modern yöntemlerin yeterince uygulanamaması sonucunda artan nüfusun ihtiyaçları karşılanamamakta ve bu durum özellikle son yıllarda büyük şehirlere göçü artırmaktadır. Sulanabilir alanların artırılması tarımın gelişmesi için öncelikli projeler arasında bulunmaktadır. İlçede sanayi ve hizmetler sektörü gelişmemiştir. İlçede kadınların sosyal ve ekonomik hayata katılımı düşük düzeydedir, turizmin gelişmesine bağlı olarak hediyeleşim ve el sanatlarında kadın istihdamı olumlu etki doğuracaktır. Aynı zamanda, ilçenin çocuk ve genç nüfusunun sosyal ve kültürel etkinlikler yönünden ihtiyaçlarının karşılanabileceği spor ve kültür tesisleri yapılması önem taşımaktadır.

İlçede Boğazkale-Hattuşa ören yeri bulunmaktadır. Hattuşa örenyeri UNESCO tarafından koruma altına alınan ülkemizdeki 9 merkezden birisidir. İlçede ayrıca, bu kazı alanından çıkartılan eserlerin sergilendiği bir müze bulunmaktadır. Boğazköy-Alacahöyük tarihi milli parkı ile ilgili mevcut koruma önerilerinin, yönetim planı haline dönüştürülerek uygulanması, Boğazköy-Alacahöyük tarihi milli parkının çevresindeki yerleşmelerde turizme yönelik altyapı ve hizmet ihtiyaçlarının karşılanması ve Çorum – Alaca, Boğazköy-Alacahöyük Milli Parkı'nın geliştirilmesi bölge planında yer alan projeler arasındadır. Turizmin gelişmesi ve geceleme ortalamalarının artırılması ilçenin gelişmesi için önem taşımaktadır. Boğazkale'yi Ankara - Samsun Karayoluna bağlayan yolun tamamlanması da bu nedenle faydalı olacaktır.

DODURGA

İL	ÇORUM
Endeks Sırası	30
Gelişmişlik Grubu	4
Nüfus	6.409
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-34,4
Net göç hızı (%)	-40,79
Kentleşme oranı (%)	42
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	4,67
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	1,43
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	81
Faal mükellef sayısı	219
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	• Diğer dış giyim eşyaları imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Çeltik
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	5,07
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	1,08

Dodurga, bölgenin az nüfuslu ilçelerinden biridir. İlçenin çoğu kırsal alanda yaşamaktadır ve yaşlı nüfus oranı yüksektir. Lise ve üniversite mezunlarına bakıldığında eğitim seviyesinin ilçede düşük olduğu fark edilmektedir. İlçede yüksek öğretim kurumu bulunmamaktadır. Sağlık alanında ise ilçede nüfus başına düşen uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. İlçede sosyal donatı alanları kısıtlı durumdadır. Sosyal alandaki imkânların azlığı ile büyük şehirlere göç hızlanmaktadır.

İlçe ekonomisi tarıma dayanmaktadır. İlçede çeşitli tahıl, meyve ve sebze ürünleri üretilmektedir, ancak üretim miktarları oldukça sınırlı kalmaktadır. İlçede üretilen ürünler arasında çeltik öne çıkmaktadır. Bununla beraber, çiftçiler daha çok geçimlik üretim yapmaktadır. İlçede sınırlı olsa da örtü altı tarım yapılmaktadır. İlçede ceviz üretimi de teşvik edilmektedir. Tarımda verimin artırılması için çeşitli çalışmalar yapılması gerekmektedir. Çorum Obruk Dutludere Dodurga Pompaj Sulamaları projesi bitme aşamasındadır. Bu kapsamda ilçede sulama birliğinin kurulması bilinçlenme açısından da önemlidir.

İlçede en çok istihdam sağlayan sektörler imalat sanayi alanları diğer dış giyim eşyaları imalatı ve inşaat amaçlı beton ürünlerin imalatıdır. Ancak sanayi alanında istihdam oldukça sınırlıdır. Sigortalı çalışanların yaklaşık yarısı hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir. İlçede nitelikli iş imkânlarının artırılmasının gerektiği fark edilmektedir.

Dodurga ilçesi Osmancık-İskilip karayolu üzerinde bulunmaktadır. İl merkezi ve ilçelere bağlanan mevcut ulaşım yolunun yenilenmesi gerekli görülmektedir. Yaşlı nüfus sebebiyle dezavantajlı gruplara yönelik altyapı düzenlemeleri, ortak kullanım alanlarının çeşitlendirilmesi ve turistik altyapı imkânlarının geliştirilmesi öncelikli konular arasındadır.

İlçenin güvenli ve planlı bir şekilde geleceğe hazırlanması için Bölge Planı'nda risk yönetimi ve sakınım planı hazırlanması gerektiği belirtilmiştir.

İSKİLİP

İL	ÇORUM
Endeks Sırası	20
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	34.951
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-22,8
Net göç hızı (%)	-27
Kentleşme oranı (%)	53,2
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	6,05
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	4,29
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	573
Faal mükellef sayısı	1691
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Ayakkabı, bot, terlik vb. imalatı• Ahşap kaplama paneli ve ağaç esaslı panel imalatı• Ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Ceviz, kiraz
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	31,46
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	6,40

İskilip, Çorum'un büyük ilçelerinden biridir. İlçe nüfusunun yarısı kırsal alanda yaşamaktadır. Yaşlı nüfus oranı yüksektir. Lise ve üniversite mezunlarına bakıldığında eğitim seviyesinin ilçede düşük kaldığı fark edilmektedir. Sağlık alanında ise ilçede uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. İlçede sosyal donatı alanları kısıtlı durumdadır. Benzer gelişmişlik düzeyindeki tüm ilçeler gibi ilçeden dışarıya yoğun bir göç yaşamaktadır.

İskilip ilçesinin ekonomisi tarım ve ticarete dayanmaktadır. Ancak, ilçede tarımsal üretim değerlerinin çok yüksek olmadığı görülmektedir. Verim artırıcı çalışmalar ile üretim yükseltilebilecektir. İskilip, mikro klima iklim özelliği nedeni ile ceviz üretimi için en uygun coğrafya koşullarına sahiptir. Ayakkabı, bot, terlik vb. imalatı ve ahşap kaplama paneli ve ağaç esaslı panel imalatı ile ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı en çok istihdam sağlayan imalat sanayi sektörleridir. Ayakkabı, bot vb. imalatında güçlü bir pazar payına sahip olan firması ile bu sektör önemli bir dış ticaret potansiyeline sahiptir.

İlçe, tarih turizmi için potansiyele sahiptir. Tarihi arastaların olduğu sokak sağlıklılaştırması ve tarihi konakların restorasyonu ile turizm altyapısı da güçlenecektir. Aynı zamanda fotoğrafçılık sanatı ve el sanatları gelişmiş olup, Meslek Yüksek Okulu bünyesinde yapılabilecek çalışmalarla bu alanlarda ilerleme sağlanabilecektir. Diğer taraftan İskilip yaylaları da turizm potansiyeline sahip kaynaklar arasındadır. Yaylaların mesire alanı, bakı noktası, doğa turizmi ve yürüyüş alanları olarak kullanımı mümkündür. İlçede aynı zamanda gastronomi yürüyüş yolu bulunmaktadır. İlçenin bu özellikleri "yavaş şehir" olması için önemli bir potansiyel sunmaktadır. İlçenin ulaşım altyapısının geliştirilmesi için Çorum ile arasında duble yol çalışması devam etmektedir. Özellikle köy yollarındaki asfalt oranının düşük olması önemli bir sorun teşkil etmektedir. İlçenin güvenli ve planlı bir şekilde geleceğe hazırlanması için bölge planında risk yönetimi ve sakınım planı hazırlanması gerektiği belirlenmiştir. Bölge Planı'nda yine Orman İşletme Müdürlüğü'nün stratejik planının yapılmasına, ağaçlandırma ve erozyon çalışmalarının yapılmasına, çıralı çam ve kök odununun geliştirilmesi eylemlerine yer verilmiştir.

KARGI

İL	ÇORUM
Endeks Sırası	25
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	15.801
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-7,5
Net göç hızı (%)	-11,59
Kentleşme oranı (%)	32,8
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	5,01
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	0,63
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	298
Faal mükellef sayısı	1028
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• İç giyim eşyası imalatı• İş giysisi imalatı• İnşaat amaçlı beton ürünlerin imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Çeltik, elma, bamyası
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	212,28
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	1,90

Kargı, bölgenin az nüfuslu ilçelerinden biridir. Nüfusun büyük çoğunluğu kırsal alanda yaşamaktadır. Yaşlı nüfus oranı yüksektir. Lise ve üniversite mezunları açısından eğitim seviyesinin istenilen seviyede olmadığı fark edilmektedir. İlçede yüksek öğretim kurumu bulunmamaktadır. Sağlık alanında ise ilçede uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı fark edilmektedir. İlçede sosyal donatı alanları kısıtlı durumdadır.

İlçe ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Toprak ve iklim yapısının elverişli olması, tarım ve hayvancılığı olumlu yönde etkilemektedir.

Kızılırmak Vadisi'nde büyük ölçüde çeltik ekimi yapılmaktadır. Sebze yetiştiriciliğinde ise bamyası ilk sırayı almaktadır. İlçede örtü altı tarımın geliştirilmesi, soğukhava depolarının kurulması ve iyi tarım uygulamalarının geliştirilmesi ile tarımsal verim artırılabilir. Kargı, dağlık ve ormanlık alanların önemli yer tutması nedeniyle hayvancılık yönünden büyük bir potansiyele sahiptir. İlçe merkezi ve köylerde halkın önemli bir kısmı bahar ve yaz aylarında yaylacılık yapmaktadır.

İlçede imalat sanayi istihdamı içinde iç giyim eşyası imalatı, iş giysisi imalatı ve inşaat amaçlı beton ürünlerin imalatı öne çıkmaktadır. Aynı zamanda çeltik üretimini destekleyen çeltik fabrikaları bulunmaktadır. İlçede hizmetler sektörü imalat sanayiden daha fazla istihdam sağlamaktadır. Kargı bezi ilçenin el sanatları açısından önemli bir değeridir. Satış ve pazarlama imkanlarının gelişmesi için yenilikçi yöntemler kullanılması önemlidir.

Kargı orman yönünden zengin bir ilçedir. Ormanların korunarak turizme kazandırılması için yenilikçi uygulamalar yapılması önerilmektedir. İlçe doğa ve yayla turizmi ve buna bağlı trekking, bisiklet, doğa kampları açısından iyi imkanlara sahiptir. Boyabat Baraj Göleti ilçede alternatif gelir ve turizm kaynaklarını geliştirmek açısından önemlidir, su kaynaklarının etkin kullanımına ilişkin eylem planı hazırlanması önerilmektedir. Bölge Planı ise Orman İşletme Müdürlüğü'nün stratejik planının hazırlanması, Erenlerkös rehabilitasyon, Erenlerkös, Kızılırmak, Kargı ağaçlandırma ve erozyon önleme çalışmalarının yapılması, çırallı çam ve kök odunu geliştirilmesi eylemlerine yer vermektedir.

LAÇIN

İL	ÇORUM
Endeks Sırası	41
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	5.080
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-35,5
Net göç hızı (%)	-16,88
Kentleşme oranı (%)	23,2
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	2,83
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	0
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	54
Faal mükellef sayısı	152
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	-
Öne çıkan tarımsal ürünler	-
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	36,26
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	0,80

Laçın, bölgenin küçük ilçelerinden biridir. Nüfusun büyük çoğunluğu kırsal alanda yaşamaktadır. İlçede nüfus yoğunluğu azdır. Yaşlı nüfus oranı yüksektir. Lise ve üniversite mezunlarına bakıldığında eğitim seviyesinin ilçede çok düşük olduğu fark edilmektedir. İlçede yüksek öğretim kurumu bulunmamaktadır. Sağlık alanında ise ilçede uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. İlçede sosyal donatı alanları kısıtlı konumdadır. İlçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan yardım alan kişi sayısı ve asgari ücret alan kişi oranına bakıldığında yoksulluğun önemli bir sorun olduğu görülmektedir.

Halkın çoğunun ihtiyaçlarını Çorum merkezden karşılaması sebebiyle, ilçede ekonomik hayat canlı değildir. İlçenin ekonomisi tarıma dayalıdır. İlçede üretilen tarım ürünleri buğday, arpa, nohut gibi tahıl ve bitkisel ürünlerdir. Sulak yerlerde çeltik ve şeker pancarı ekimi yapılmaktadır. Ancak, bu ürünlerin üretiminin oldukça kısıtlı kaldığı görülmektedir. İlçede birinci derece tarım arazi varlığı son derece azdır. İlçenin sanayi altyapısı da kısıtlıdır, büyük çapta istihdam sağlayan bir sektör bulunmamaktadır. Hizmet faaliyetleri ise kamu kurumları ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları eliyle sağlanmaktadır.

Laçın yüzölçümü olarak bölgenin küçük ilçelerinden bir tanesidir. İlçenin asfalt yollarla Çorum ve Ankara merkezlere bağlantısı bulunmaktadır ve ulaşım altyapısında bir sorun görülmemektedir. İlçenin güvenli ve planlı bir şekilde geleceğe hazırlanması için Bölge Planı'nda risk yönetimi ve sakinim planı hazırlanması gerektiği belirtilmiştir.

MECİTÖZÜ

İL	ÇORUM
Endeks Sırası	45
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	16.233
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-43,21
Net göç hızı (%)	-40,59
Kentleşme oranı (%)	28,5
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	3,56
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	0
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	173
Faal mükellef sayısı	626
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	-
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, arpa, baklagiller
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	31,99
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	6,24

Mecitözü bölgenin orta nüfuslu ilçelerinden biridir. Nüfusun büyük çoğunluğu kırsal alanda yaşamaktadır. Yaşlı nüfus oranı diğer kırsal yerleşim ağırlıklı ilçelerde olduğu gibi yüksektir. Demografik ve ekonomik yapısının etkisiyle eğitim seviyesinin yetersiz ve lise ile üniversite mezunları sayılarının düşük olduğu fark edilmektedir. İlçede yüksek öğretim kurumu bulunmamaktadır. Sağlık alanında ise devlet hastanesi bulunmakla beraber, ilçede uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. İlçede sosyal donatı alanları kısıtlı durumdadır.

İlçe halkının büyük bir kısmı tarım sektöründe çalışmaktadır. Ancak, tarımsal üretim değerlerinin düşük olduğu görülmektedir. İlçenin güney kesimlerinde sulama imkânlarının artması ile birlikte sebze ve meyveciliğin artması öngörülmektedir. Sahip olduğu termal kaynaklarla cam seraların geliştirilmesi de bölge planında öngörülmüştür. İlçede besicilik de yapılmaktadır. Ancak, hayvancılığın geliştirilmesi için çeşitli önlemlerin alınması gerekmektedir. İlçenin sanayi altyapısı da kısıtlıdır, büyük çapta istihdam sağlayan bir sektör bulunmamaktadır.

İlçede bulunan Figani'de Beke Kaplıcasının termal turizm altyapısının geliştirilmesi bölge planında yer alan eylemlerden biridir. Restorasyonu yapılan eski askerlik Şubesi Kent Müzesi olarak hizmet vermektedir. İlçe aynı zamanda Tarihi Kentler Birliği'ne üyedir.

İlçe, Çorum–Amasya karayolu üzerinde olup ulaşım altyapısında bir sorun yaşanmamaktadır. İlçenin güvenli ve planlı bir şekilde geleceğe hazırlanması için Bölge Planı'nda risk yönetimi ve sakınım planı hazırlanması gerektiği belirtilmiştir.

OĞUZLAR

İL	ÇORUM
Endeks Sırası	38
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	6.048
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-38,6
Net göç hızı (%)	-42,11
Kentleşme oranı (%)	50
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	4,36
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	0
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	60
Faal mükellef sayısı	274
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	-
Öne çıkan tarımsal ürünler	Ceviz
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	99,57
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	0,68

Oğuzlar, bölgenin en küçük ilçelerinden biridir. Nüfusun yarısı kırsal alanda yaşamaktadır. Yaşlı nüfus oranı yüksektir. Lise ve üniversite mezunlarına bakıldığında eğitim seviyesinin ilçede istenilen seviyede olmadığı fark edilmektedir. Bununla birlikte, ilçede yüksek öğretim kurumu bulunmamaktadır. Sağlık alanında ise devlet hastanesi bulunmakla beraber, ilçede uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. İlçede sosyal donatı alanları kısıtlı durumdadır.

İlçenin ekonomik yapısı tarıma dayalıdır. İlçe merkezi ve iki köyünün tarım arazilerinin tamamına yakınının, 2007 yılında faaliyete geçmiş olan Obruk HES Barajının suları altında kalmış olması, ilçe tarımını önemli ölçüde sekteye uğratmıştır. Ekilebilir tarım alanları yamaçlara taşınmak durumunda kalmıştır. Diğer taraftan, son yıllarda aşılı ceviz yetiştiriciliği hızla gelişmektedir. Organik ceviz yetiştiriciliği de ilçede yapılmaya başlanmıştır. Sulama alanlarının genişletilmesi, mikro-klima özelliği taşıyan yörelerde uygun üretimin teşvik edilmesi ile tarımdan alınan verim de artacaktır.

İlçenin sanayi altyapısı da kısıtlıdır, büyük çapta istihdam sağlayan bir sektör bulunmamaktadır. İlçede hizmet faaliyetleri genel olarak kamu kurumları ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları eliyle sağlanmaktadır.

İlçede üretilen cevizin tanıtılması ve turizmin canlandırılması amacıyla ilçede ceviz festivali düzenlenmektedir. Obruk Baraj Göleti ilçede yelken, kürek, dalgıçlık gibi su sporlarına ve balıkçılığa imkân sağlamaktadır. Bunun yanında ilçede yamaç paraşütçülüğü, yayla, eko ve kültür turizmi açısından elverişli ortamlar bulunmaktadır. Gerekli altyapının sağlanması ile söz konusu potansiyel daha iyi değerlendirilecektir. İlçe aynı zamanda Tarihi Kentler Birliği'ne üyedir.

İlçenin asfalt yollarla Çorum ve Ankara merkezlere bağlantısı bulunmaktadır, ancak ulaşım altyapısının iyileştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. İlçenin güvenli ve planlı bir şekilde geleceğe hazırlanması için Bölge Planı'nda risk yönetimi ve sakınım planı hazırlanması gerektiği belirlenmiştir.

ORTAKÖY

İL	ÇORUM
Endeks Sırası	40
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	8.155
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-48,15
Net göç hızı (%)	-9,96
Kentleşme oranı (%)	29,8
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	5,33
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	0
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	103
Faal mükellef sayısı	233
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	-
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, arpa, baklagiller
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	10,39
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	2,25

Ortaköy, nüfus olarak bölgenin orta nüfuslu ilçelerinden biridir. Nüfusun büyük bir çoğunluğu kırsal alanda yaşamaktadır. Özellikle orman köylerinde hızla nüfus kaybedilmektedir. Genç nüfusun göç etmesi ile birlikte, yaşlı nüfus oranı yükselmektedir. Lise ve üniversite mezunlarına bakıldığında eğitim seviyesinin ilçede düşük olduğu fark edilmektedir. İlçede yüksek öğretim kurumu bulunmamaktadır. Sağlık alanında ise ilçede devlet hastanesi bulunmadığı görülmektedir. İlçede sosyal donatı alanları kısıtlı durumdadır.

İlçenin ekonomik yapısı tarıma dayalıdır. Sulanabilir tarım arazileri çok kısıtlıdır. İlçedeki tarım üretimi yüksek miktarda olamamaktadır. Belli başlı tarım ürünleri, buğday, arpa, fiğ, nohut, şeker pancarı, mercimek, çeltik ve haşhaştır. Bağcılık da ilçede önemli bir tarım faaliyetidir. Bal üzüm diye adlandırılan sofralık ve pekmezlik üzüm yetiştirilmektedir. İlçenin sanayi altyapısı da kısıtlıdır, büyük çapta istihdam sağlayan bir sektör ve modern sanayi kuruluşu bulunmamaktadır.

İlçe önemli tarih ve kültür varlıklarına sahiptir. Hitit Devletinin önemli kentlerinden biri olan Şapinuva ilçede bulunmaktadır ve bölgedeki kazılar devam etmektedir. YHGP'de belirtildiği gibi Ortaköy Şapinuva Arkeolojik Sit Alanı'nın yönetim planının hazırlanarak ön plana çıkarılması ve yerli ve yabancı ziyaretçilere açılması, tarih ve kültür turizminin geliştirilmesi açısından ilçeye, ile ve bölgeye önemli katkı yapacaktır. Bunu desteklemek için konaklama ve yeme içme mekanlarının da geliştirilmesi gerekmektedir.

Çorum Merkeze ve Göynücek ilçesine asfalt yol bağlantısı olmakla beraber, güzergâh değişikliği dâhil bakım ve onarımının yapılması suretiyle ulaşım elverişli hale getirilmesi gerekmektedir.

OSMANCIK

İL	ÇORUM
Endeks Sırası	16
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	43.920
Ortalama nüfus artış hızı (%o)	-4,17
Net göç hızı (%)	-15,10
Kentleşme oranı (%)	60,1
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	7,01
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	2,93
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	723
Faal mükellef sayısı	2000
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Fırınlanmış kilden tuğla, karo ve inşaat malzemeleri imalatı• Diğer dış giyim eşyaları imalatı• Öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Çeltik, domates
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	75,39
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	4,48

Nüfus olarak Osmancık bölgenin büyük ilçelerinden biridir. Nüfusun büyük bir çoğunluğu kırsal alanda yaşamaktadır. Yaşlı nüfus oranı yüksektir. Lise ve üniversite mezunlarına bakıldığında eğitim seviyesinin ilçede düşük olduğu fark edilmektedir. İlçede yüksek öğretim kurumu bulunmamaktadır. Sağlık alanında ise devlet hastanesi bulunmakla beraber, ilçede uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. İlçede sosyal donatı alanları kısıtlı durumdadır. İlçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan yardım alan kişi sayısı ve asgari ücret alan kişi oranına bakıldığında yoksulluğun önemli bir sorun olduğu görülmektedir.

İlçe ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Toprak ve iklim yapısının elverişli olması, tarım ve hayvancılığı olumlu yönde etkilemektedir. Kızılırmak vadisinde büyük ölçüde çeltik ekimi yapılmaktadır. Osmancık pirincinin imajının geliştirilmesi için çeşitli çalışmalar yapılması ve çeltik ekim alanlarında sistematik toprak kirliliği ölçümlerinin yapılması ile kirlilik türüne göre ilgili kesimler ortaklığında önlem geliştirilmesi bölge planında yer almaktadır. İlçe ekonomisinde imalat sanayi de önemli bir yere sahiptir. Fırınlanmış kilden tuğla, karo ve inşaat malzemeleri imalatı, diğer dış giyim eşyaları imalatı ve öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı en çok istihdam sağlayan sektörlerdir. Osmancık sanayi istihdamının öne çıktığı ilçeler arasında bulunmaktadır ve tarıma dayalı sanayi odaklarından biridir. İlçede tarımsal üretim ve tarıma dayalı sanayiye desteklemek için OSB altyapısının geliştirilmesi önerilmektedir.

Osmancık'ta doğa turizminin gelişmesi için çeşitli imkanlar mevcuttur. Son dönemde Boyabat Barajı ile Kargı HES Barajı sayesinde su sporları ve diğer aktivitelerin gelişeceği beklenmektedir. İlçe aynı zamanda Tarihi Kentler Birliği'nin bir üyesidir. Doğu-batı ekseninde bölgeden transit geçiş sağlayan Osmancık-Merzifon-Gürbulak ekseninde güçlenmektedir. Diğer yandan, ilçede stabilize yolu olan köylere kış aylarında ulaşım zorlaşmaktadır. Osmancık ilçesinin hizmet sektöründeki yerini geliştirmek için, İstanbul yolundaki araç yüküne ek olarak, Osmancık-Çorum arası yolun duble yol haline getirilmesi gerekmektedir. Osmancık doğalgaz iletim altyapısının projelendirilmesi ve inşa edilmesi öncelik taşıyan bölge planı eylemlerinden bir tanesidir.

SUNGURLU

İL	ÇORUM
Endeks Sırası	14
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	51.975
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-30,2
Net göç hızı (%)	-31,24
Kentleşme oranı (%)	58,5
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	7,69
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	2,32
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	776
Faal mükellef sayısı	2498
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek• Diğer dış giyim eşyaları imalatı• Diğer ulaşım ekipmanlarının bakım ve onarımı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, arpa,kavun
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	64,81
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	25,46

Nüfus olarak Sungurlu bölgenin büyük ilçelerinden biridir. Ancak, hala nüfusun önemli bir kısmı kırsal alanda yaşamaktadır. İlçede yaşlı nüfus oranı yüksektir. Lise ve üniversite mezunlarına bakıldığında eğitim seviyesinin ilçede düşük olduğu fark edilmektedir. İlçede yüksek öğretim kurumu bulunmaktadır. Sağlık alanında ise devlet hastanesi bulunmakla beraber, ilçede uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. İlçede sosyal donatı alanları kısıtlı durumdadır.

İlçe ekonomisi tarım, hayvancılık ve ticarete dayalıdır. İlçedeki arazilerin önemli bir kısmı tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. Tarım topraklarının büyük bölümü tahıl (buğday, arpa, mısır, çavdar, yulaf) tarımına ayrılmıştır. Kavun ve şeker pancarı üretimi de diğerleri arasında öne çıkmaktadır. Sulama imkânları kısıtlı olmasına rağmen mevcut sulama kanalları da yeterince kullanılmamaktadır. Ekilebilir alanı yüksek olmasına rağmen arazilerin bölünmüş olması ilçenin önemli problemlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Sungurlu'da öncelikli olarak tahıl ham maddesine dayalı un, bulgur vb. fabrikaları kurulmuştur. En çok istihdam sağlayan imalat sanayi sektörleri ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı, diğer dış giyim eşyaları imalatı ve diğer ulaşım ekipmanlarının bakım ve onarımıdır. İlçede ihracat yapan firma sayısı çok sınırlıdır. Sanayinin gelişmesi için bölge planında OSB'nin doğalgaz altyapısının eksiklerinin tamamlanması ve Sungurlu KSS' de üretimi ve çevreyi olumsuz etkileyen altyapı eksikliklerinin tamamlanması önerilmektedir.

İlçe, Ankara-Çorum-Samsun Devlet Karayolu üzerinde bulunmaktadır. Sungurlu'nun Doğu Karadeniz kıyılarının, İç Anadolu, Akdeniz ve Ege kıyılarına bağlantısını sağlayan güzergâh üzerinde bulunması, ilçede her zaman ticari canlılık oluşturmuştur. Afet güvenliği için Sungurlu'da taşkın koruma tesislerinin tamamlanması da bölge planında yer almaktadır.

UĞURLUDAĞ

İL	ÇORUM
Endeks Sırası	47
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	6.890
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-14,15
Net göç hızı (%)	-49,65
Kentleşme oranı (%)	40,6
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	3,52
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	1,53
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	71
Faal mükellef sayısı	208
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	-
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, arpa
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	78,10
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	3,42

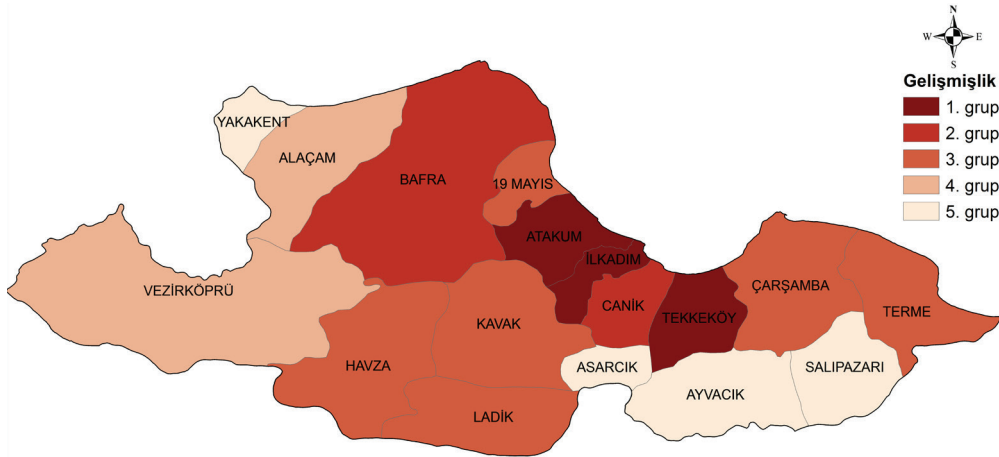
Uğurludağ, bölgenin az gelişmiş ilçeleri arasındadır. Nüfus olarak ilçe en küçük ilçelerden biridir. Nüfusun büyük bir çoğunluğu kırsal alanda yaşamaktadır. Yaşlı nüfus oranı yüksektir. Bu özellikleri nedeniyle ilçe ekonomik ve sosyal kalkınmada geri kalmıştır. Lise ve üniversite mezunlarına bakıldığında eğitim seviyesinin ilçede düşük olduğu fark edilmektedir. İlçede yüksek öğretim kurumu bulunmamaktadır. Eğitim konusundaki eksiklikler Halk Eğitim Müdürlükleri'nin verdiği temel ve mesleki eğitimlerle aşılmaya çalışılmaktadır. Sağlık alanında ise devlet hastanesi bulunmakla beraber, ilçede uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. İlçede sosyal donatı alanları kısıtlı durumdadır.

İlçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan yardım alan kişi sayısı ve asgari ücret alan kişi oranına bakıldığında yoksulluğun önemli bir sorun olduğu görülmektedir. İlçede sivil toplum da hareketli bir yapıya sahip değildir.

İlçe ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. İlçenin küçük bir ilçe olmasının da etkisiyle tarımsal üretim değerleri düşüktür. İlçede hububat üretimi ve sınırlı şekilde meyvecilik yapılmaktadır. İlçe halkı tarımdan çok hayvancılıkla geçimlerini sağlamaktadır. Potansiyeli olan tarım sektörünün gelişmesi için önlemlerin alınması ilçe gelişimine katkı sağlayacaktır. Diğer taraftan ilçede küçük ya da büyük ölçekli sanayi bulunmamaktadır. Sosyal yapının yanında, ekonomik yapının gelişmemiş olması büyük merkezlere doğru göçü hızlandırmaktadır.

Uğurludağ karayolunun niteliğinin yeterli olmaması ilçenin gelişmesinde bir dezavantaj olarak görülmektedir. Köylerin tamamının yolu mevcut olup yetersizlikler bulunmaktadır. Özellikle kış aylarında bu durum daha da açığa çıkmaktadır.

samsun

ALAÇAM

İL	SAMSUN
Endeks Sırası	31
Gelişmişlik Grubu	4
Nüfus	28.162
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-19,6
Net göç hızı (%)	-30,91
Kentleşme oranı (%)	37,1
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	6,74
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	1
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	295
Faal mükellef sayısı	1267
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı• Ağaçların biçilmesi ve planyalanması• Balık, kabuklu deniz hayvanları ve yumuşakçaların işlenmesi ve saklanması
Öne çıkan tarımsal ürünler	Mısır, fiğ
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	28,67
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	6,58

Alaçam bölgenin az nüfuslu ilçelerinden biridir. Diğer benzer büyüklükteki ilçelerde olduğu gibi yaşlı nüfus oranı yüksektir. Lise ve üniversite mezunlarına bakıldığında eğitim seviyesinin ilçede yeterli olmadığı fark edilmektedir. Bununla birlikte, ilçede yüksek öğretim kurumu bulunmaktadır. Sağlık alanında ise devlet hastanesi bulunmakla beraber, ilçede uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. İlçede sosyal donatı alanları kısıtlı durumdadır.

İlçede merkeze yakın köyler ile dağ köyleri arasında farklılıklar bulunmaktadır. Dağ köylerinde erken yaşta evlilikler görülmesi önemli bir sosyal sorun olarak karşılaşılmaktadır. Çocukların eğitimlerine devam etmesi için ilçede yaygın çalışmalar yapılmaktadır.

İlçe ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. İlçede mısır ve fiğ üretiminin fazla olduğu görülmektedir. Aynı zamanda tütün tarımı da yapılmaktadır. Ancak, Samsun'un diğer ilçeleri ile kıyaslandığında verimin düşük olduğu görülmektedir. İlçede balıkçılık da yapılmaktadır. Alaçam'ın diğer önemli zenginliği, doğa ile iç içe yetiştirilen küçükbaş hayvan varlığı ile et ve süt ürünlerine olan talebin fazlalığıdır. Tarım ve hayvancılığın gelişmesi için çayır ve mera ıslahı ve dönüşümlü otlatma çalışmalarının yapılması bölge planında yer almaktadır. İlçede imalat sanayi kısıtlı olmakla beraber, en çok istihdam yaratan imalat sanayi sektörleri ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı, ağaçların biçilmesi ve planyalanması ile balık, kabuklu deniz hayvanları ve yumuşakçaların işlenmesi ve saklanmasıdır. İlçede tescilli birçok tarihi yapı ve sit alanı içerisinde iki mahalle bulunmaktadır. Mübadele ve Alaçam Müzesi de ilçe tarihinin önemli kesitlerini sunmaktadır. İlçenin Tarihi Kentler Birliği'ne üye olması da bölge planında tavsiye edilmektedir. Aynı zamanda ilçede 17 km'lik bir sahil şeridi bulunmaktadır. Tarihi ve doğal güzellikleriyle ilçe turizm açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır. Bu özellikleriyle ilçe yavaş şehir olmaya da uygun bir yapıya sahiptir. İlçe duble yollarla Samsun ve Sinop'a bağlanmaktadır. İlçede önemli bir altyapı sorunu bulunmamaktadır.

ASARCİK

İL	SAMSUN
Endeks Sırası	46
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	17.783
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-12,6
Net göç hızı (%)	-39,34
Kentleşme oranı (%)	13,1
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	2,73
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	1,10
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	147
Faal mükellef sayısı	625
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	-
Öne çıkan tarımsal ürünler	-
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	29,71
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	1,81

Asarcık, bölgenin orta nüfuslu, Samsun ilinin ise küçük ilçelerinden bir tanesidir. Nüfusun büyük bir çoğunluğu kırsal alanda yaşamaktadır ve Asarcık bölgenin kentleşme oranı en düşük ilçesidir. Yaşlı nüfus oranı yüksektir. Bununla birlikte önemli bir genç nüfus da ilçede yaşamaktadır. Lise ve üniversite mezunlarına bakıldığında eğitim seviyesinin ilçede çok düşük olduğu fark edilmektedir. İlçede yüksek öğretim kurumu bulunmamaktadır. Sağlık alanında ise devlet hastanesi bulunmakla beraber, ilçede uzman hekim ve yatak sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. İlçede bebek ölümleri görülebilmektedir. İlçede sosyal donatı alanları kısıtlı durumdadır.

İlçe ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. İlçede daha çok tahıl ürünleri üretilmektedir. Ancak, tarıma elverişli arazi azdır ve üretimden alınan verim düşüktür. Arazilerde toplulaştırma yapılarak sebze yetiştiriciliğinin geliştirilebileceği öngörülmektedir. İlçede erkekler ise diğer ilçe, il ve bazı durumlarda yurt dışına inşaat işçisi olarak çalışmak için gitmektedir. İlçedeki bu yaygın istihdam biçimi farklı sorunları ortaya çıkarmaktadır. İlçe dışında çalışan erkeklerin, eşleri ve çocukları tarımsal üretime katılamamakta, ya da hem üretim yapıp hem de çocuk bakımının tüm sorumluluğunu üzerlerine almak durumunda kalmaktadır.

Hayvancılık sektörü de geçimde önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, yerli ırk miktarının fazla olması, yetersiz bakım ve beslenme şartları verimliliği önemli ölçüde düşürmektedir. Son yıllarda ise hayvancılık kurulan kooperatiflerle birlikte belirli bir gelişme sağlamıştır. İlçede sanayi ve üretim gelişmemiştir, önemli istihdam sağlayan bir sanayi kolu bulunmamaktadır. İlçede genellikle kadınlar Kavak ilçesinde bulunan tekstil fabrikalarında çalışmaktadır. Asarcık'tan Samsun merkeze ulaşımında yollar nedeniyle zorluklar yaşanmaktadır. Ulaşım ilçe halkı tarafından önemli bir sorun olarak görülmektedir. İlçede içme suyu ve kanalizasyon şebekesi bulunmayan köyler bulunmaktadır.

İlçenin güvenli ve planlı bir şekilde geleceğe hazırlanması için Bölge Planı'nda risk yönetimi ve sakınım planı hazırlanması gerektiği belirtilmiştir.

ATAKUM

İL	SAMSUN
Endeks Sırası	1
Gelişmişlik Grubu	1
Nüfus	149.226
Ortalama nüfus artış hızı (%)	64,7
Net göç hızı (%)	40,19
Kentleşme oranı (%)	92,1
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	30,24
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	36
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	3264
Faal mükellef sayısı	9431
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı• Diğer ulaşım ekipmanlarının bakım ve onarımı• Peksimet ve bisküvi imalatı; dayanıklı pastane ürünleri ve dayanıklı kek imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Mısır, fiğ
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	217,63
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	3,23

Atakum, bölgenin en gelişmiş ilçesi konumunda bulunmaktadır. İlçe bölgede en çok göç alan ilçelerden bir tanesidir. İlçede yaş bağımlılık oranı düşüktür ve önemli bir genç nüfus bulunmaktadır. İlçede lise ve üniversite üstü eğitime sahip olan nüfus oranı yüksektir. İlçede birçok özel eğitim kurumu bulunmaktadır.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nin ana yerleşkesi ve birçok fakültesi ilçe içerisinde bulunmaktadır. Öğrenci sayısı yüksektir ve üniversitede okuyan gençler ilçede barınmaktadır, bu nedenle konut ve yurtlar sayıca çoktur. İlçede sağlık sektörü gelişmiştir ve 3 hastane bulunmaktadır. Nüfus başına düşen doktor ve yatak sayılarında en iyi konumdaki ilçedir. Aynı şekilde, gelir seviyesinde de diğer ilçelerin önünde yer almaktadır. İlçede sivil toplum örgütlerinin ise sayı ve nitelik açısından yeterince gelişmediği fark edilmektedir.

Sanayi ve hizmetlerde çalışanlara bakıldığında ortalama günlük kazançların yüksek olduğu görülmektedir. Kentsel yapısı ve hizmetler sektörünün öne çıkması ile ilçede önemli bir tarımsal üretim yapılmamaktadır. İlçede hizmetler sektörü ekonomide öne çıkmaktadır. Atakum, ilin eğlence ve yeme- içme sektörlerindeki merkezi konumdadır. Restaurant, kafeler, dinlenme alanları, sosyal donatıları ile ilin diğer ilçeleri ve farklı ilden gelen ziyaretçiler için ilçe bir cazibe merkezi konumunda bulunmaktadır. Büyükşehir Belediyesi'nin kurmuş olduğu Kültür ve Sanat Merkezi önemli bir kültür- sanat altyapı ihtiyacını gidermekte ve birçok sanatsal faaliyete ev sahipliği yapmaktadır. Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın yaptığı yatırımlar ile yüzme tesisleri, spor kompleksleri ve gençlik merkezleri ilçede bulunmaktadır. Yeni imar ve kentleşme çalışmaları Ömürevleri, Atakent, Yalı, Üniversite, Taflan mahalleri gelişmeye devam etmekte ve burada altyapı çalışmalarının tamamlanması gerekmektedir. Çatalcam mahallesindeki sulak alanlar ve kent ormanı önemli mesire yeri olarak ziyaretçi almaktadır. Bununla birlikte, Atakum sahil şeridi, geniş kumsalları yaz aylarında deniz turizminin mevsimsel olarak artmasını sağlamaktadır. Ancak, sahil yolu inşaatı ve deniz kirliliği ve yapılaşma göz önüne alınarak önlemler alınması gerekmektedir.

AYVACIK

İL	SAMSUN
Endeks Sırası	35
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	22.444
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-28,3
Net göç hızı (%)	-53,98
Kentleşme oranı (%)	26,5
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	2,98
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	0,88
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	135
Faal mükellef sayısı	469
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	-
Öne çıkan tarımsal ürünler	Mısır, buğday, arpa, fındık
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	14,18
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	17,15

Ayvacık, bölgenin orta nüfuslu, Samsun ilinin ise küçük ilçelerinden bir tanesidir. Bölgede kırsal yerleşmeler ağırlıklıdır. Yaşlı nüfus oranı yüksek olmakla beraber önemli bir genç nüfusu da barındırmaktadır. Diğer taraftan, bölge göçle nüfus kaybetmektedir. İlçede lise ve üniversite mezunları oranı çok düşüktür ve yüksek öğretim kurumu bulunmamaktadır. İlçede devlet hastanesi bulunmakla beraber, uzman hekim ve yatak sayısı azdır. İlçede bebek ölümleri görülebilmektedir.

İlçede önemli tarım alanları bulunmaktadır, ancak tarımsal üretim arazinin meyilli yapısı nedeniyle sınırlıdır. İlçede tarım sektörü mısır, buğday, arpa ve fındık üretiminde yoğunlaşmıştır. Hayvancılık alanında ise sahip olunan potansiyel yeterince değerlendirilememiş, hem mera hem de ahır hayvancılığı yeterince gelişme göstermemiştir.

İlçede öne çıkan bir sanayi sektörü bulunmamaktadır. 1970'li yıllarda barajların inşası sırasında ilçede yaşayan pek çok kişi baraj inşaatında çalışmış ve bu sayede inşaat işçiliği Ayvacık'ta gelişmiştir. Günümüzde Ayvacık'taki iş imkanlarının kısıtlı olması nedeniyle ilçede yaşayan birçok erkek inşaat işleri için ilçe dışında özellikle de büyük şehirlerde yaşamaktadır. Bu durumun ilçede erken evliliklerin ve başlık parasının yaygın olması gibi yansımaları olmaktadır.

Ayvacık ilçesi, sahil yolu ve çevre yollarına uzak olması, coğrafi yapısı, vb. nedenlerle doğal yapısını korumuş bir yerleşim yeridir. Ayvacık bu doğal yapısının korunması suretiyle yapılacak turizm yatırımları ile geliştirilebilir. Dağcılık, su sporları ilçede geliştirilebilecek turizm faaliyetleri arasında bulunmaktadır. Türkiye'de suni göller içerisinde adaya sahip tek bölge Ayvacık'tır. Türkiye de tek olma özelliği taşıyan 'Kirazlık Adası" ekolojik turizm potansiyeline sahiptir.

İlçenin güvenli ve planlı bir şekilde geleceğe hazırlanması için Bölge Planı'nda risk yönetimi ve sakınım planı hazırlanması gerektiği belirtilmiştir.

BAFRA

İL	SAMSUN
Endeks Sırası	9
Gelişmişlik Grubu	2
Nüfus	142.556
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-2,3
Net göç hızı (%)	-9,52
Kentleşme oranı (%)	60,8
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	9,81
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	6,4
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	14.080
Faaliyetli mükellef sayısı	7.532
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Kürk hariç giyim eşyası imalatı• Ekmek, taze pastane ürünleri ve kek imalatı• Öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Mısır, Fiğ, Buğday, Çeltik, Lahana, Biber, Domates, Karpuz, Elma, Armut
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	172,25
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	17

Samsun ilçeleri arasında en kalabalık üçüncü ilçe olan Bafra, nüfusu yıllar itibariyle azalan bir seyir izlemekle beraber net göç hızı bakımından bölge ortalamasının üzerindedir. Nüfusun çoğunluğu kentsel alanda yaşamaktadır. Kentleşme oranı bakımından bölgede 12. sırada yer almaktadır. Lise ve üniversite mezunlarına bakıldığında eğitim seviyesinin orta-üst seviyede olduğu görülmektedir. İlçede Ondokuz Mayıs Üniversitesi'ne bağlı Meslek Yüksekokulu ve Turizm Fakültesi bulunmaktadır. İlçede yeni tamamlanan devlet hastanesi ve özel hastane bulunmaktadır. Sosyal donatı alanları kısmen yeterlidir.

Türkiye'nin en önemli ovalarından biri olan Bafra'da tarımsal faaliyetler, tarıma dayalı sanayinin gelişmesi açısından önemli bir potansiyel olup geliştirilmeye uygundur. Bafra OSB'de 21 işletme faaliyet göstermektedir. İlçede un, pirinç, yağ, salça fabrikaları, süt, balık unu ve yağı işleme, soğuk hava deposu gibi gıda sektörüne yönelik yatırımlar ağırlıklıdır. İlçede üretilen ürünlere yönelik olarak işleme, paketleme ve depolama gibi yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır. İlçede sera organize sanayi bölgesi kurulması için yerel kurumlar çalışmalarını sürdürmektedir. İlçede nispi nem oranının bütün bir yıl boyu yüksek olması kesme çiçek ve süs bitkileri üretiminin ve dış satımının geliştirilmesine olanak sağlamaktadır.

Doğa ve tarihi güzelliklere sahip olmasına karşın ilçede tanıtım eksikliği görülmektedir. İlçenin sahip olduğu doğal güzelliklerin, kentsel tarihi dokuların, koruma-kullanma dengesinin gözetilerek yaşatılmasına yönelik faaliyetlerin desteklenmesi ve yerel bilincin geliştirilmesi gerekmektedir. DOKAP-Turizm Master Planı kapsamında Bafra Kolay Turizm Merkezi olarak belirlenmiştir. İlçe sınırları içerisinde sit alanları, yaban hayatı koruma sahaları ve RAMSAR alanları gibi nadir rastlanan özellikte flora ve faunaya sahip sazlık ve kumul alanlar mevcuttur. Bafra'nın kuzeyinde yer alan kuş gözlem alanı da turistik anlamda ilgi odağı olacak konumdadır.

CANIK

İL	SAMSUN
Endeks Sırası	8
Gelişmişlik Grubu	2
Nüfus	95.560
Ortalama nüfus artış hızı (%)	16,5
Net göç hızı (%)	-0,76
Kentleşme oranı (%)	78,2
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	7,71
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	6,3
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	11.221
Faal mükellef sayısı	5.923
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Diğer mobilyaların imalatı (kanepe, divan, çek yat ve koltuk takımları, bahçe sandalyeleri, koltukları vb., yatak odaları, oturma odaları, bahçeler vb. için mobilya, dikiş makineleri, televizyonlar vb. için dolap ve sehpa imalatı)• Diğer ulaşım ekipmanlarının bakım ve onarımı• Ekmek, taze pastane ürünleri ve kek imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, fiğ, mısır Fasulye, domates, biber Fındık, şeftali, kiraz
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	225,62
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	1,8

Canik, 2008 yılında Samsun merkezden ayrılmış ve ilçe olmuştur. Nüfus bakımından en kalabalık altıncı ilçedir. 2008 yılında itibaren ilçedeki nüfus değişimleri incelendiğinde ilçe merkez nüfusunun düzenli olarak arttığı, köy nüfusunun ise azaldığı gözlenmektedir. Kentleşme oranı yüksektir. Ortalama nüfus artış hızı bakımından bölgede Atakum ve Çorum merkez ilçeden sonra üçüncü sıradadır. Samsun' un ilk özel üniversitesi Canik Başarı Üniversitesi 2012 yılında eğitim-öğretime başlamıştır. Son yıllarda Canik'te birçok özel hastane açılmış, bu durum Canik'in kişi başına düşen uzman hekim sayısı, hastane sayısı ve yatak sayısına olumlu yansiyarak Canik'i sağlık sektöründe üst sıralara taşımıştır.

Ordu-Ankara karayolunun geliştirilmesi, küçük sanayi sitelerinin kurulması, Garajlar ve Hal gibi kentsel donatıların yapılması beldede önemli bir hareketlilik oluşturmuş, yerleşim alanlarının hızla büyümesine neden olmuştur. İlçede son yıllarda ulusal çapta büyük marketler, alışveriş merkezleri ve özel eğitim kurumları gibi pek çok yatırım yapılmıştır. Doğu Park, Amfi Tiyatro, Bandırma Gemisi Müzesi, Toptepe Tümülüsleri gibi turistik öneme sahip değerleri mevcuttur.

İlçe kentsel karakterinden dolayı tarımdan ziyade sanayi ve hizmetler sektöründe ön plana çıkmaktadır. Toplam işyeri sayısı, imalat sanayi işyeri sayısı, kişi başına düşen gelir vergisi bakımından bölgede ilk sıralarda yer almaktadır. İlçede mobilya imalatı, araç bakım onarım ve fırıncılık istihdamda öne çıkan sektörlerdir. Ulaşım altyapısı bakımından yapılan değerlendirmede bölgedeki ilk üç ilçe arasındadır.

ÇARŞAMBA

İL	SAMSUN
Endeks Sırası	22
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	136.964
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-3,06
Net göç hızı (%)	-12,67
Kentleşme oranı (%)	46,6
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	6,87
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	3,87
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	9.115
Faal mükellef sayısı	6.086
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Ekmek, taze pastane ürünleri ve kek imalatı• Şeker imalatı• Halı ve kilim imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Mısır, fiğ, yulaf Domates, Biber, Fasulye (Taze) Patlıcan, Karpuz Fındık, Şeftali, Elma, Kivi
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	31,8
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	15

Çarşamba ilçesi, nüfusunun önemli bir bölümü köylerde yaşayan ve kırsal karakteri güçlü olan bir yerleşim yeridir. Nüfusunun yıllar içinde çok değişmediği görülmekle birlikte, özellikle Samsun merkez başta olmak üzere büyük şehirlere göç vermekte ve çevre kırsal yerleşimlerden göç almaktadır. İlçede sosyal donatı alanları kısmen yeterlidir. Ondokuzmayıs Üniversitesi'ne bağlı olarak 2009 yılında kurulan ve 300'e yakın öğrencisi bulunan Ali Fuad Başgil Hukuk Fakültesi ve Adalet Meslek Yüksekokulu'nun yer aldığı Mustafa Kemal Güneşdoğdu Kampüsü ilçede yer almaktadır.

Çarşamba'nın sosyo-ekonomik yapısı incelendiğinde tarımın yoğun etkisini görebilmek mümkündür. Ticaret hayatı ve imalat sanayi tarıma bağlı olarak şekillenmiştir. Özellikle sebzeçilik ve meyvecilikte fasulye, biber, fındık gibi bazı ürünlerde yurtiçi üretimin büyük bir kısmını Çarşamba tek başına sağlamaktadır. Havalimanının ilçede bulunması ve Samsun'un doğusunda konumlanan sanayiye yakınlığı ilçe açısından avantaj oluşturmaktadır. Bununla birlikte ilçenin tarım potansiyelinin değerlendirilmesi için özellikle işleme, paketlenme, soğuk hava deposu gibi yeni sanayi yatırımlarına ihtiyaç duyulmaktadır. İlçe yüzölçümünün büyük bir bölümü 1. derece tarım arazisi olup yeni yatırım alanları belirlenmesi gerekmektedir.

Çarşamba'da fındık üretimi yaygın olup, yıllar itibariyle fiyatlarda yaşanan dalgalanmalar fındık yetiştiriciliği ile uğraşan kesim açısından bir risk oluşturmaktadır. Bu bakımdan alternatif üretim alanlarına geçişin desteklenmesi ve çiftçilerin yıl boyu gelir elde etmelerini sağlayacak ürünlere yönlendirici çalışmaların yapılması gerekmektedir. Nispi nem oranının yüksek olması kesme çiçek ve süs bitkileri üretiminin ve dış satımının geliştirilmesine olanak sağlamaktadır.

Turizm açısından Yeşilirmak kıyı düzenlemesi projesinin tamamlanması önemli görülmektedir. İlçede bulunan ve tarihi 1200'lü yıllara dayanan ahşap cami örnekleri önemli turistik değer taşımaktadır.

HAVZA

İL	SAMSUN
Endeks Sırası	21
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	41.959
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-20,4
Net göç hızı (%)	-22,58
Kentleşme oranı (%)	45,8
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	7,31
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	2,7
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	4.681
Faal mükellef sayısı	2015
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Giyim eşyalarının imalatı• Öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı• Başka yerde sınıflandırılmamış diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Fiğ, buğday, şekerpancarı, ayçiçeği, mısır Domates, fasulye Elma, armut
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	15,76
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	9

İlçe nüfus bakımından bölgede orta seviyelerde yer almaktadır. İlçe dışarıya göç vermektedir ve nüfus artış hızı bakımından bölgede düşük seviyelerdedir. Orta ve Doğu Karadeniz bölgesinin sahil illerini İç Anadolu, Ege, Akdeniz ve Marmara Bölgelerine bağlayan önemli bir karayolu ve demiryolu üzerinde bulunması bakımından avantajlı bir konumdadır. İlçede kentleşme oranı düşük seviyededir. İlçede önemli bir yaşlı nüfus bulunmakla beraber, diğer ilçelerle kıyaslandığında yaş bağımlılık oranı çok yüksek değildir. Eğitim düzeyi genel olarak düşük seviyededir.

Nüfusun büyük çoğunluğu tarım ve hayvancılık ile uğraşmaktadır. Başta tahıl olmak üzere fiğ, buğday, ayçiçeği, şekerpancarı, tütün ve silajlık mısır ekimi yapılmaktadır. İlçede bulunan termal kaynakların seracılıkta kullanımı ve cam sera inşa edilmesi gibi projelerde değerlendirilmesi gerekmektedir. İlçede bulunan Organize Sanayi Bölgesi Havza Tarımsal Ürün İşleme ve Tarım Makineleri ihtisas organize sanayi bölgesi olarak ilan edilmiştir. İşsizliğin/ gizli işsizliğin azaltılması için, uygun bazı kentsel iş süreçlerinin kırılı entegre edebilecek bir biçimde örgütlenmesinin ("eve iş verme" veya diğer esnek istihdam yöntemleriyle) özendirilmesi gerekmektedir.

İlçede termal turizmle ilgili su kaynakları bulunmaktadır. Merkez ilçelerden sonra tesise giriş ve ortalama kalış süresi bakımından bölgede ön sıralarda yer almaktadır. Doğu Karadeniz Turizm Master Planı'nda Havza kaplıca turizm merkezi olarak belirlenmiştir. Kaplıca Termal Turizm Merkezi ve çevresinin daha büyük işletme oluşturulması ve işaretler ve tabelalar ile kaplıca turizm alanı algısı yaratacak şekilde yeniden planlanması gerekmektedir.

Havza tarihte dokumacılığın yaygın olarak uygulandığı yörelerdendir. Bel kuşağı dokumacılığı yaygındır.

İLKADIM

İL	SAMSUN
Endeks Sırası	2
Gelişmişlik Grubu	1
Nüfus	317.085
Ortalama nüfus artış hızı (%)	5,87
Net göç hızı (%)	-4,01
Kentleşme oranı (%)	98,7
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	17,63
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	19,6
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	45.130
Faal mükellef sayısı	19.733
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Başka yerde sınıflandırılmamış diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı• Ekmek, taze pastane ürünleri ve kek imalatı• Giyim eşyalarının imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, Fiğ Fasulye(taze), domates Şeftali
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	200,95
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	1,4

Samsun'un merkez ilçelerinden olan İlkadım, bölgede nüfusu en kalabalık ilçe olup yıllık ortalama nüfus artış hızı bakımından bölge ilçeleri arasında üst sıralarda yer almaktadır. Kent merkezi niteliğinde olan İlkadım sağlık, eğitim ve ekonomik yapı açısından diğer ilçeler arasında pek çok göstergede öne çıkmaktadır. Yaş bağımlılık oranı ilin ve bölgenin diğer ilçelerine göre düşük seviyededir. Eğitim göstergeleri bakımından bölgede ilk üç ilçe arasında yer almaktadır. İlçe hastane ve tedavi merkezleri bakımından yeterli donatıya sahiptir. Bu anlamda çevre kırsal yerleşimlere de hizmet vermektedir.

İlçe ekonomisindeki ana sektör hizmetlerdir. İlçede liman ve Serbest Bölgenin bulunması ticari yapının ve hizmetlerin gelişmesine olanak sağlamaktadır. Restoran, otel vb. turizme yönelik hizmetler, toptan perakende ticaret, ulaşım hizmetleri vb. ilçede gelişmiştir. Hizmetler sektöründe istihdam yüksektir. Sosyal imkanların gelişmiş olması nedeniyle nitelikli insan kaynağı mevcuttur.

Birçok müze ve kültürel etkinliğiyle ilin önemli kültür merkezlerinden biridir. Aynı zamanda Atatürk Anıtı, İlkadım Anıtı, Taşhan, Bedesten ve Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışını simgeleyen vapur ve heykeller gibi turistik değeri olan varlıklara sahiptir. İlçenin sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerin, turizm sektörünün geliştirilmesi ile birlikte önem kazanması ve bu değerlerin bölge içinde kalan diğer yerleşimlerle birlikte değerlendirilmesi sağlanmalıdır.

İlçede karayolu, demiryolu ve denizyolunu kullanma imkanı mevcuttur; havaalanına uzaklık 25 km'dir. Ajans tarafından yapılan ulaşım altyapısı değerlendirmesine göre bölgede ilk sıralarda yer almaktadır.

KAVAK

İL	SAMSUN
Endeks Sırası	11
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	20.251
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-15,8
Net göç hızı (%)	-14,42
Kentleşme oranı (%)	42,1
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	5,54
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	0,98
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	2317
Faal mükellef sayısı	949
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Başka yerde sınıflandırılmamış diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı• Ekmek, taze pastane ürünleri ve kek imalatı• Giyim eşyalarının imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	<ul style="list-style-type: none">• Diğer dış giyim eşyaları imalatı• Fırınlanmış kilden tuğla, karo ve inşaat malzemeleri imalat• Kireç ve alçı imalatı
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	15,27
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	5,6

Kavak ilçesi nüfusu bakımından bölgede orta sıralarda yer almakta olup yıllık ortalama nüfus artış hızı negatif değerdedir. İlçe dışarıya göç vermektedir. İlçe Karadeniz'i iç bölgelere bağlayan yol üzerinde konumlanmıştır. Nüfusun çoğunluğu kırsal alanda yaşamaktadır. Nüfusun eğitim düzeyinin düşük seviyede olduğu ve geliştirilmesi gerektiği görülmektedir. İlçede Ondokuz Mayıs Üniversitesi'ne bağlı meslek yüksekokulu bulunmaktadır.

Ekonomik yapısı tarım ve hayvancılığa dayalı olarak şekillenmiştir. Tarım ve hayvancılığa yönelik verilen teşvik ve destekler ile ilçede son yıllarda özellikle kümes hayvancılığına yönelik yatırımlar yapılmıştır. İlçede üretilen başlıca ürünler fiğ, buğday, yulaf ve mısır gibi tahıl ürünleridir. Ayrıca domates, fasulye, ceviz, elma ve armut gibi sebze ve meyveler de yetiştirilmektedir. Örtü altı tarım çok sınırlı düzeydedir.

Kavak OSB'nin faaliyete geçmesi, yeni çevreyolu bağlantısı ile Samsun sanayi bölgesine yakınlaşması ve Samsun merkezde yatırım yapılacak yeterli sanayi alanı bulunmaması nedeniyle son yıllarda ilçede sanayi yatırımları hız kazanmıştır. OSB'nin ilk etabı dolmuş olup, ikinci etap ile ilgili çalışmalar devam etmektedir. Gıda, cam, inşaat ve yapı elemanları, kireç ve orman ürünlerine yönelik imalat yapan sanayi işletmeleri bulunmaktadır.

Yayla ve kırsal turizm imkânlarının geliştirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Kırsal yerleşimin yoğun olduğu ilçede bir takım tarihi eserler bulunmakla birlikte, turizm potansiyeli yeterince değerlendirilememektedir. Çakallı Mevkiinde Samsun İl Özel İdaresi tarafından Ajansımız desteği ile restore edilen Çakallı Han'ın turizme hizmet verecek şekilde hizmete açılmasıyla ilçenin de olumlu etkilenmesi söz konusudur.

LADİK

İL	SAMSUN
Endeks Sırası	26
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	16.979
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-13,5
Net göç hızı (%)	-21,02
Kentleşme oranı (%)	48,5
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	8,54
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	1,15
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	2054
Faal mükellef sayısı	873
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Çimento imalatı• Elektrikli ev aletlerinin imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, yulaf Fasulye (taze) Elma
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	38,62
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	3,4

Nüfus bakımından Samsun'un ikinci en küçük ilçesidir. İlçede nüfusun %51,5'i kırsal alanda yaşamaktadır. Yıllık ortalama nüfus artış hızı negatif değerde olup ilçe dışarıya göç vermektedir. Ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,25 olup ildeki en düşük değere sahiptir. İlçede sağlık hizmetleri 1 Devlet Hastanesi, 1 Aile Sağlığı Merkezi, 5 Aile Hekimliği, 1 Toplum Sağlığı Merkezi ve 3 sağlık evi ile yürütülmektedir. İlçede sosyal donatı alanları yetersizdir.

İlçe genelinde ekonomik hayat tarım ve hayvancılığa dayalı olarak şekillenmiştir. Örtü altı yetiştiricilik yapılmamaktadır. İlçede üretilen başlıca ürünler buğday, yulaf, taze fasulye ve elmadır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın yanı sıra tatlı su balıkçılığı da yapılmaktadır. İlçede çimento, su, hazır yemek, et işleme, konfeksiyona yönelik sanayi işletmeleri mevcuttur.

İlçede uzun yıllar devam eden el dokumacılığı, yaklaşık 1950'den sonra yerini fanila örücülüğüne bırakmıştır. Bitkisel lif örücülüğünün çeşitlerinden birisi olan hasır örücülüğü de Bolat köyünde yapılmaktadır.

Ladik Akdağ Kayak Merkezi, ilçe merkezinden 5 km uzaklıkta bulunmaktadır. Merkezin 1450 metre uzunluğunda çeşitli zorluk derecelerine sahip dört pisti bulunmaktadır. Kış sporlarının yanı sıra çim kayağının yapılmasına müsaittir. Ladik Hamamyatağı'nda bulunan termal kaynaklar termal turizmde, seracılıkta ve cam sera inşa edilmesinde değerlendirilmelidir. Ladik gölü su kayağı, sörf, yelken yarışları gibi sportif faaliyetlere ev sahipliği yapması ve çeşitli kuş türlerini barındırması ile turistik değere sahiptir.

ONDOKUZMAYIS

İL	SAMSUN
Endeks Sırası	19
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	24.391
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-2,87
Net göç hızı (%)	-9,87
Kentleşme oranı (%)	45,9
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	7,75
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	0,82
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	411
Faal mükellef sayısı	1345
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Diğer dış giyim eşyaları imalatı• Metal yapı ve yapı parçaları imalatı• Ekmek, taze pastane ürünleri ve kek imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Fiğ, mısır Karpuz, lahana Fındık, elma, armut
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	58,85
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	1,77

Nüfus bakımından Samsun'un küçük ilçelerinden biri olan Ondokuzmayıs, il merkezine Samsun'a 33 km uzaklıkta Samsun-Sinop devlet karayolu üzerindedir. Nüfus artış hızı negatif değerde olmasına karşılık bölgedeki birçok ilçeye göre yüksek seviyededir. Ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,58'dir. Yaş bağımlılık oranı ilin ve bölgenin diğer ilçelerine göre düşük seviyededir. Eğitim düzeyi nispeten düşük seviyededir. İlçede Ondokuz Mayıs Üniversitesi'ne bağlı Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesi ile Sivil Havacılık Yüksek Okulu bulunmaktadır. İlçede yeterli sosyal donatı alanı bulunmamaktadır.

Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti RAMSAR sözleşmesi ile koruma altına alınan Türkiye'deki 14 sulak alandan biridir. Yörükler Beldesi'nin kuzey batısında bulunan doğal sazlıklar ve Balık Gölleri Dünya'nın en nadide kuş türlerini barındırmaktadır. Türkiye'de bulunan 420 kuş türünden 341'i bu alanda barınmaktadır. Bu alanlar doğal sit alanı olarak tescillidir. Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi Bölgesel Gelişme Ana Planında Kızılırmak deltasındaki "hassas bölge"lerde flora ve faunaya yönelik araştırma ve koruma faaliyetleri düzenlenmesi bir proje olarak önerilmektedir.

Suların yükselerek ormanın içine girmesiyle oluşan Galerîç (Subasar) Ormanları, bölgenin önemli bir turizm değeridir. Ondokuzmayıs ilçesi sınırlarında bulunan Nebiyan Yaylası Doğu Karadeniz Turizm master planında turizm merkezi olarak belirlenmiştir.

Bölgedeki en yüksek zirveye sahip olan yayla içme suyu ile ünlüdür. Yaylada oto tırmanma, yayla turizmi, dağcılık, yürüyüş-tırmanış, foto safari yapılabilmektedir. DOKAP Master Planında Nebiyan Yaylası'nda Samsun iline hizmet verecek büyüklük ve nitelikte günübirlik tesisler oluşturulması, orman içi yürüyüş rotalarının belirlenmesi önerilmiştir.

İlçede tarım, hayvancılık ve balıkçılık gelişmiş durumdadır. Tarım ürünleri arasında fındık, mısır önemli yer tutar. Balıkçılık denizden başka balık göllerinde de yapılmaktadır. Ondokuzmayıs ilçesinde cevizcilik ve arıcılık projeleri uygulanmaya konulmuştur. Balık gölleri civarında yapılan hasır örücülüğü de ekonomik faaliyetler arasındadır.

SALIPAZARI

İL	SAMSUN
Endeks Sırası	37
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	19.167
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-16,8
Net göç hızı (%)	-32,49
Kentleşme oranı (%)	31
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	3,44
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	0,52
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	165
Faal mükellef sayısı	848
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	• Ekmek, taze pastane ürünleri ve kek imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Mısır, fiğ, fındık, ceviz
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	93,45
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	4

Nüfus bakımından ilin en küçük dördüncü ilçesidir. Kentleşme oranı düşük olup kırsal niteliği ağır basmaktadır. Ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,83'tür. Yaş bağımlılık oranı ilin diğer ilçelerine göre yüksek seviyededir. Eğitim düzeyi düşüktür. İlçede bulunan sosyal donatı alanları yetersizdir.

İlçede tarımda fındık ağırlıklı bir üretim görülmektedir. Hem arazilerin engebeli oluşu, hem de fındıktan alınan gelirin yüksek olması, alternatif ürün yetiştirilmesinde engel teşkil etmektedir. Fındıkta yıllar itibariyle verim farklılığı görülebilmesi ve taban fiyat politikaları gibi geliri sınırlayan faktörlerden ötürü, eğimi müsait alanlarda ceviz ve böğürtlen yetiştiriciliğinin artırılması önemli bir alternatif olarak değerlendirilmelidir.

İlçede son yıllarda arıcılık projeleri yürütülmüş ve kestane balı üretimine başlanmıştır. Üretilen balın pazarlanması için bal üreticileri arasında etkin bir birlikteliğin gelişmesi ve üretilen balın pazara sunulması için bir toplama merkezinin yapımı önem taşımaktadır. Üretilen yaş meyve-sebzelerin saklanması için soğuk hava deposu önemli bir ihtiyaçtır. Hayvancılığın gelişmesi için arazilerin engebeli oluşu olumsuz bir etken oluşturmaktadır.

İlçenin en önemli sorunlarından biri de köylere ulaşımıdır. Köylerin kurulu buldukları yerleşim yerlerinde özellikle kış aylarında aşırı kar yağışı nedeniyle yollar kapanmaktadır. Bu yolların genişletilmesi ve altyapılarının güçlendirilmesi önem taşımaktadır. Doğa ve tarihi güzelliklere sahip olmasına karşın tanıtım eksikliği görülmektedir. Öne çıkan turistik öğelerin ilin turizm tanıtımında yer alabilmesi önem arz etmektedir. Garpu Kalesi trekking alanına çıkış öncesinde tur otobüslerinin durabileceği bir park alanının yanı sıra, tur dönüşü katılımcıların temel ihtiyaçlarını giderecekleri imkânların oluşturulması, bu bölgenin turizmde daha fazla tanınabilmesi açısından önem taşımaktadır.

Ahşap konutların yoğun olduğu ilçede ahşap mimari özellikleri içeren butik pansiyon vb. konaklama hizmetlerini oluşturulması, ilçe turizmi açısından önem taşımaktadır. El sanatı olarak çeyiz sandığı ve çember sandığı gibi yöreye özgü ürünler üretilmektedir.

TEKKEKÖY

İL	SAMSUN
Endeks Sırası	5
Gelişmişlik Grubu	1
Nüfus	49.579
Ortalama nüfus artış hızı (%)	2,52
Net göç hızı (%)	-6,67
Kentleşme oranı (%)	75,4
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	6,60
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	0,2
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	2.238
Faal mükellef sayısı	3.168
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Diğer mobilyaların imalatı• Metallerin makinede işlenmesi ve şekil verilmesi• İç ve dış lastik imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Mısır, fiğ, Lahana, domates, İncir, fındık
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	64,41
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	31

Tekkeköy ilçesi Samsun ilçeleri arasında en kalabalık sekizinci ilçedir. Nüfusun %25'i kırsal alanda yaşamaktadır. Ortalama nüfus artış hızı pozitif olup ilçe göç almaktadır. Yaş bağımlılık oranı bölgedeki diğer ilçelere göre düşük seviyededir. Eğitim düzeyi ortalamanın altındadır. Ondokuzmayıs Üniversitesi'ne bağlı olarak 2011-2012 yılında faaliyetlerine başlayan Yeşilyurt Demir Çelik Meslek Yüksekokulu Tekkeköy ilçesinde bulunmaktadır. İlçedeki sosyal donatı alanları yetersizdir.

Tarımda üretilen başlıca ürünler silajlık mısır ve fiğ'dir. Lahana domates gibi sebzeler fındık, incir gibi meyveler de yetiştirilmektedir. Kümes hayvancılığı başta olmak üzere büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık da yapılmaktadır.

Samsun'un Organize Sanayi Bölgesi Tekkeköy ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Samsun Organize Sanayi Bölgesi'nde 74 firma faaliyet göstermektedir. Bu firmalardan 26 tanesi ihracat yapmaktadır. İhracat yapılan başlıca sektörler ana metal sanayi, kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı, gıda ürünlerinin imalatı, bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı, fabrikasyon metal ürünleri imalatı, tekstil ürünleri imalatı ve elektrikli teçhizat imalatıdır. İlçede kurulan bir diğer organize sanayi bölgesi Gıda OSB'dir. Organize sanayi bölgesinin yanı sıra ilçede küçük sanayi siteleri de bulunmaktadır. İlçede sanayi istihdam oranı ve işletme sayısı yüksektir. Sanayinin gelişmesi ile beraber ilçede hizmet sektörü de gelişme göstermiştir. Son yıllarda yapılan Fuar ve Kongre Merkezi, Yaşar Doğu spor salonu ve kapalı stadyum yatırımları sosyal donatı ve ticari hayat açısından ilçede ayrı bir hareketlilik yaratmıştır.

İlçede Gelemen mevkiinde yer alan Costal ormanları, Karadeniz'de ender kalmış kıyı ormanına güzel bir örnektir. Burası Samsun ilindeki doğal değeri yüksek alanlardan biri olarak belirlenmiştir. Costal mevki doğa plaj özelliği taşımaktadır. Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi'nde ilçe sınırlarında bulunan Haciosman ormanı tabiatı koruma alanının biyolojik çeşitlilik açısından geliştirilmesi bir proje olarak önerilmektedir.

TERME

İL	SAMSUN
Endeks Sırası	24
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	72.599
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-10,3
Net göç hızı (%)	-22,39
Kentleşme oranı (%)	41,4
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	7,13
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	2,6
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	1201
Faal mükellef sayısı	3224
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Gemilerin ve yüzen yapıların inşaatı• Kakao, çikolata ve şekerleme imalatı• Ekmek, taze pastane ürünleri ve kek imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Mısır, çeltik, Domates, lahana, biber, Fındık, elma, incir
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	47,57
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	9,7

Nüfus bakımından Samsun'un en kalabalık yedinci ilçesidir. Ortalama nüfus artış hızı negatif değerde olup bölgede orta sıralarda yer almaktadır. Yaş bağımlılık oranı yüksektir. Eğitim düzeyi bölgedeki ilçelere göre ortalama düzeydedir. İlçedeki sosyal donatı alanları yetersizdir.

Yüzölçümünün yarısını oluşturan dağlık ve engebeli arazi fındık bahçeleriyle kaplıdır. İlçenin kuzeyinde denize yakın mesafede Akgöl ve Simenit Gölleri vardır. Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi Bölgesel Gelişme Ana Planı'nda Terme Gölardı (Akgöl-Simenit) yaban hayatı koruma alanının geliştirilmesi bir proje olarak önerilmektedir. Bölge özellikle kanatlı tur faunası için önemli bir bölgedir. Saha, Yeşilirmak Deltası OKA (Önemli Kuş Alanı) içerisinde bulunmaktadır.

İklime bağlı olarak doğal bitki örtüsü ormandır. Ancak son 30 yılda ormanlar tükenerek tarım alanlarına dönüştürülmüştür. Buna karşın kavak ağacı yetiştiriciliği önem kazanmış olup, Gölardı kavak ağaçlaması alanı dünyanın sayılı kavaklıklarındandır. Diğer taraftan Terme pidesi, Türk Patent Enstitüsü'nce tescilli coğrafi işaretler listesine girmiştir.

İlçe ekonomisi tarıma dayalıdır. Tarla ziraatı, genellikle fındık ve çeltik ağırlıklıdır. Bal üretiminde Samsun ilçeleri arasında ilk sırada yer almaktadır. İlçede örtü altı tarım yapılmakta olup domates, hıyar, biber ve marul yetiştirilmektedir. Sanayi çok gelişmemekle beraber tarıma dayalıdır. İlçede fındık, çeltik, yem, süt ürünleri işleme, yumurta tavukçuluğuna yönelik sanayi işletmeleri bulunmaktadır. İlçe sınırları içerisinde tersane bulunmaktadır.

İlçede çözülmesi gereken en önemli sorun alanı, altyapı ve göç olarak görülmektedir. Altyapıda içme suyu altyapısının yetersiz olması, drenaj problemi ön plana çıkmaktadır. Yine ilçede doğalgazın olmaması ve otopark alanlarının yetersiz olması da bir eksiklik olarak görülmektedir.

VEZİRKÖPRÜ

İL	SAMSUN
Endeks Sırası	28
Gelişmişlik Grubu	4
Nüfus	99.904
Ortalama nüfus artış hızı (‰)	-9,3
Net göç hızı (%)	-27,40
Kentleşme oranı (%)	26,8
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	5,40
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	2,35
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	733
Faal mükellef sayısı	3158
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Ağaçların biçilmesi ve planyalanması• Öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı• Diğer mobilyaların imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Mısır, buğday, şekerpancarı, Domates, karpuz Elma, erik, ceviz
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	44,47
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	10,6

Vezirköprü Samsun ilinin nüfus bakımından beşinci büyük ilçesidir. Nüfusun büyük bir bölümü kırsal alanda yaşamaktadır. Ortalama nüfus artış hızı bakımından bölgede orta sıralarda yer almaktadır. 4,91 olan ortalama hanehalkı büyüklüğü ile ildeki en yüksek ikinci ilçe konumundadır. Nüfusun eğitim düzeyi düşüktür ve geliştirilmesi gereklidir. İlçede sosyal donatı alanları yetersizdir.

Vezirköprü'de büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yaygın olarak yapılmaktadır. Süt üretimi bakımından bölgede Bafra ve Çarşamba'dan sonra ilçe ilk sırada yer almaktadır. İlçede ayrıca arıcılık faaliyetleri de yapılmaktadır. Tarımda üretilen başlıca ürünler şekerpancarı mısır, buğday, domates, karpuz, elma, erik ve cevizdir. Örtü altı tarım sınırlı da olsa yapılmaktadır. Sanayisi çok gelişmemiş olmakla birlikte orman ürünleri işleme tesisi, un fabrikaları ve mobilya imalatçıları bulunmaktadır.

İlçeye özgü pek çok el sanatı ürünü mevcuttur. Susuz köyü bez dokumaları, Sarıdibek köyü el dokuması cecim, Soruk vadisi geleneksel giysili bebekleri, bakır işlemeciliği, yassı semaver yapımı, süpürgecilik de ilçede yaygındır. Ağaçların biçilmesi ve planyalanması, Öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı ve Diğer mobilyaların imalatı ilçede öne çıkan sektörlerdir.

Vezirköprü Doğa Koruma ve Milli Parklar Mühendisliği görev alanı içerisinde olan ve ilçeye 23 km uzaklıktaki Çaputlu Mevkiine yapılan Altinkaya Baraj Gölü'nün kenarında yer alan Vezirsuyu Turizm ve Rekreasyon Projesi Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı desteği ile hayata geçirilmiştir. Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi Bölgesel Gelişim Ana Planı'nda "Vezirköprü Kunduz Geyik Üretme İstasyonunun Geliştirilmesi" önerilen proje konularından biridir. Doğal, tarihi ve kültürel pek çok varlığa sahip olan ilçede turizme yönelik altyapının güçlendirilmesi için yapılacak çalışmalar önem arz etmektedir.

YAKAKENT

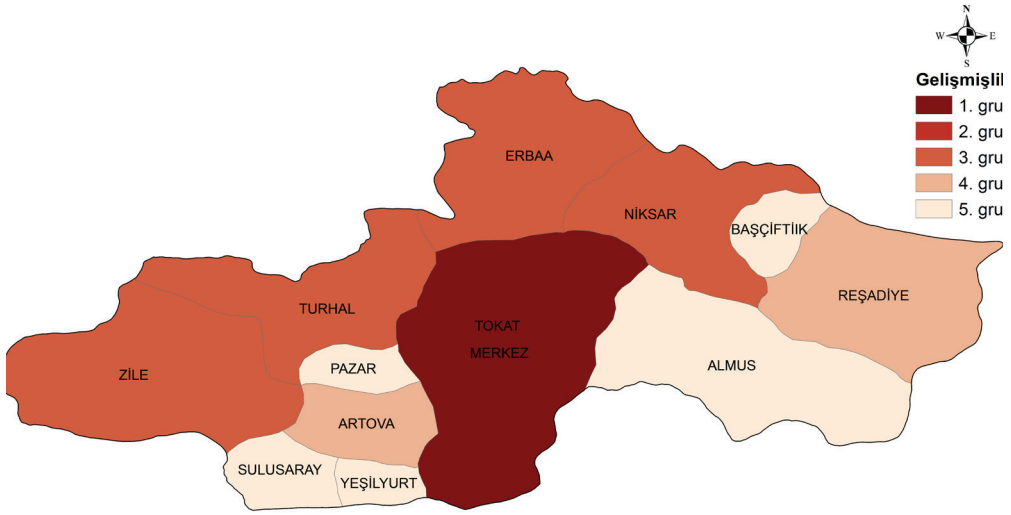
İL	SAMSUN
Endeks Sırası	44
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	8.934
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-13,2
Net göç hızı (%)	-15,77
Kentleşme oranı (%)	55
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	9,51
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	0
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	160
Faal mükellef sayısı	412
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	Giyim eşyalarının imalatı Ekmek, taze pastane ürünleri ve kek imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Fiğ, Buğday,Elma
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	50,81
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	1,3

İlçe Samsun'un nüfus açısından en küçük ilçesidir. İlçede önemli bir yaşlı nüfus bulunmakta olup, yaş bağımlılık oranı yüksektir. İlçede kentleşme oranı orta düzeydedir. İlçe nüfusu ve kurumların mevcut durumları nedeniyle yatırım alt yapısının yetersizliği, yerleşim alanlarındaki coğrafi yapı sıkışıklığı ilçenin gelişmesindeki en önemli engellerdir. İlçedeki sosyal donatı alanları yetersizdir.

Yakakent'te balıkçılık önemli bir geçim kaynağıdır. İlçenin odun dışı orman ürünlerinden zengin çeşitliliği mevcut olup defne, hatmi gibi alternatif ürünlerin yetiştirilmesine elverişlidir. Yakakent'in alternatif gelir getirci doğal kaynaklarından biri de yayla turizmidir. Fakat alt yapı yatırımları eksikliği nedeniyle bu potansiyel değerlendirilememektedir. İlçede mevcut balıkçı barınağının yanı sıra Yat Limanı yatırımlarının ve yelken sporları gibi spor dallarının desteklenmesi gelecek turizm gelirleri için önemsenmelidir. İlçede ev pansiyonculuğu, restoran hizmetleri gibi alanlarda mikro desteklerle kadın girişimciliği teşvik edilebilir. Yakakent İlçesinde sarkaç, hamak ve salıncak gibi ürünlerin üretilmesinde kullanılan makrameler üretilmektedir. Kültürel ve ekonomik değeri bulunan hamak ve salıncaklar ilçenin önemli gelir kaynakları arasındadır. Avcılığın gelişmesiyle balık avında kullanılan ağların üretimi Yakakent'te yaygınlaşmıştır. Serpme ağlar örücülüğü de ilçede önemli bir gelir kaynağıdır.

Yakakent'in ekonomisi tarım, hayvancılık ve balıkçılığa dayanmaktadır. Köyler orman içi köyleri olup, tarım arazilerinin önemli bir kısmını vasıfsız ve verimsiz (6. ve 7. Sınıf) araziler oluşturmaktadır. Toprakların niteliksiz oluşu, miras yolu ile küçük parçalara ayrılması makineli tarımı zorlaştırdığından birim alandan istenilen verimin alınmasını engellemektedir. Birimler, küçük aile işletmeleri şeklinde olup; üretim genelde aile ihtiyacına yönelik yapılmakta, az bir kısmı da ilçede pazara arz edilmektedir. İlçe merkezi ve köylerinde önemli bir geçim kaynağı da hayvancılıktır. Özellikle büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yaygındır. Yerleşimi yüksek rakımlı köylere gidildikçe büyükbaş hayvancılığın yanı sıra küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin de arttığı görülmektedir.

tokat

TOKAT MERKEZ

İL	TOKAT
Endeks Sırası	4
Gelişmişlik Grubu	1
Nüfus	185.626
Ortalama nüfus artış hızı (%)	8,62
Net göç hızı (%)	-2,7
Kentleşme oranı (%)	73
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	16,93
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	15,6
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	3.434
Faal mükellef sayısı	10.594
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Tekstil ürünlerinin bitirilmesi• Ekmek, taze pastane ürünleri ve kek imalatı• Giyim eşyası dışındaki tamamlanmış tekstil ürünlerinin imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Yonca, Şekerpancarı, Mısır, Arpa Domates, Soğan, Salatalık Üzüm, Şeftali, Elma, Kiraz, Armut, Erik
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	83,99
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	18,2

Tokat Merkez ilçe ortalama nüfus artış hızı bakımından bölgede altıncı sıradadır. İstihdam olanaklarının yetersiz olması nedeniyle genç nüfus büyükşehirlere göç etmekte bununla birlikte çevresindeki kırsal alandan göç almaktadır. Merkez ilçe sahip olduğu eğitim, sağlık ve ticaret fonksiyonları ile hem yakın çevresindeki kırsal alan için hem de ilçeleri için önemli bir çekim noktasıdır. Bununla birlikte kentte sosyal donatı alanları yetersizdir.

İlçede ekonomik hayat tarıma dayalı olarak şekillenmiştir. Tarla ürünlerinden ağırlıklı olarak yem ve endüstri bitkileri yetiştirilmektedir. Sebze ve meyvecilik de yaygın olarak yapılmaktadır. İlçede üretilen yaş sebze ve meyvenin pazarlanmasına ilişkin altyapının güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Örtü altı tarım son yıllarda gelişme göstermiştir. İlçede üretilen ürünlerin tarımsal sanayide işlenmesi hem çiftçinin gelir düzeyini artırması hem de sanayinin gelişmesine katkı sağlaması bakımından önemlidir.

Sanayi altyapısını güçlendirecek nitelikte, Teknopark, İŞGEM ve Mobilya ve Otomotiv sektörüne yönelik Ortak Kullanım Atölyesi inşaat çalışmaları devam etmektedir. Mevcut Küçük Sanayi Sitesi (KSS) yerleşim alanı bugün şehrin ortasında kalmıştır. İlçede yeni bir KSS alanına ihtiyaç duyulmaktadır. Merkez ilçedeki yapılaşmaya uygun arazi azlığı nedeniyle yer seçimi önemli bir problemdir. İhtisaslaşmış farklı KSS alanlarının belirlenmesi ile bu çözüm ortadan kalkabilir. İlçede ara eleman eksikliği bulunmakta olup, ara eleman yetiştirilmesine yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi gerekmektedir.

Tokat, tarihi ve kültürel mirası ile doğal güzelliklerini koruyarak bugüne taşıyan ender yerleşim yerlerinden biridir. İlçede pek çok tarihi medrese, han, camii ve geleneksel konut örnekleri bulunmaktadır. İlçe turizminin gelişmesi için ulaşım altyapısının geliştirilmesi, tarihi-turistik alanların korunması ve bu değerlerin tanıtılması gereklidir.

ALMUS

İL	TOKAT
Endeks Sırası	34
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	26.589
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-14,7
Net göç hızı (%)	68,65
Kentleşme oranı (%)	18
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	5,1
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	2,01
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	247
Faal mükellef sayısı	609
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Ekmek, taze pastane ürünleri ve kek imalatı• Öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, yonca Domates Vişne
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	9,26
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	4

İlçe nüfus bakımından bölgede orta sıralarda yer almakta olup Tokat'ın en büyük yedinci ilçesidir. Kentleşme oranı düşüktür. İlçede önemli bir yaşlı nüfus bulunmakla beraber, diğer ilçelerle kıyaslandığında yaş bağımlılık oranı çok yüksek değildir. Eğitim düzeyi yetersiz seviyededir. İlçede sosyal donatı alanları yetersizdir. İlçeyi Tokat'a bağlayan karayolunda iyileştirilmelerin yapılması gerekmektedir.

İlçenin sosyo-ekonomik gelişiminde Almus Baraj Gölü önemli bir rol oynamaktadır. İlçede göl kenarına yapılacak olan tesisler, su sporu altyapısını geliştirilmesi, yürüyüş yollarının düzenlenmesi ile turizm potansiyelinin artması beklenmektedir. 2010 yılı Küçük Ölçekli Altyapı Programı kapsamında OKA tarafından desteklenen ve Almus Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği tarafından uygulanan Mavi ve Yeşilin Büyüsü Projesi güzel bir örnek teşkil etmektedir. Proje kapsamında göl kenarına restoran, çocuk oyun parkı, kamelyalar ve otopark inşa edilmiş, yüzer iskele kurulmuş ve su sporu ekipmanları (gezi teknesi, jet ski, kano, su bisikleti) alınmıştır.

İlçede küçük çaplı balıkçılık tesisleri faaliyet göstermektedir. Daha büyük ölçekli ve profesyonel alabalık yetiştiriciliğine geçilmesiyle birlikte alabalık üretiminde kalite ve miktar olarak artışlar gözlemlenecektir.

İlçede orman ürünleri yönünden kapasite bulunmakla birlikte orman ürünlerinin işleneceği bir tesisin olmaması nedeniyle ürünler genelde işlenmeden hammadde olarak sunulmaktadır. Bu nedenle özel sektör tarafından yapılabilecek orman ürünleri işleme tesisiyle ilçenin ekonomik yapısı güçlenecek ve sektörden aldığı pay da artacaktır.

ARTOVA

İL	TOKAT
Endeks Sırası	29
Gelişmişlik Grubu	4
Nüfus	9.106
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-27,5
Net göç hızı (%)	-37,18
Kentleşme oranı (%)	35
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	4,54
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	1,06
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	105
Faal mükellef sayısı	252
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• İnşaat amaçlı beton ürünlerin imalatı• Başka yerde sınıflandırılmamış diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı• Başka yerde sınıflandırılmamış meyve ve sebzelerin işlenmesi ve saklanması
Öne çıkan tarımsal ürünler	Şekerpancarı, buğday, yonca
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	4,31
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	3,5

Artova ilçesi nüfus bakımından Tokat'ın en küçük ilçeleri arasında yer almaktadır. İlçe göç veren bir ilçedir. İlçede yaş bağımlılık oranı yüksektir. Nüfusun eğitim düzeyine bakıldığında düşük olduğu ve iyileştirilmesi gerektiği görülmektedir. İlçede yeterli sosyal donatı alanı bulunmaması nedeniyle sosyal yaşantı sınırlıdır.

Artova kırsal nüfusun ağırlıkta olduğu, temel üretim ve ekonomik yapının tarım ve hayvancılığa dayandığı bir ilçedir. İlçede göç ve işsizlik temel ekonomik problemler olarak görülmektedir. Geçim kaynağı ağırlıklı olarak tarım olmasına karşın iklim şartlarından dolayı yüksek katma değerli ürünler yetiştirilemediği için tarımdan yüksek gelir elde edilememektedir. Organik tarım ile ilgili çalışmalar mevcut olup geliştirilmesi, organik ürünlerin üretilmesi ve etkin pazarlanması halinde ilçe için iyi bir gelir kaynağı olacağı düşünülmektedir. Örtü altı tarım yapılmamaktadır.

Artova'nın arazi yapısı yayla özelliği gösterdiği için hayvancılık önem kazanmıştır. Son yıllarda İlçe Tarım Müdürlüğü ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın ortak çalışmaları sonucu Tarımsal Kooperatifler aracılığıyla süt sığırcılığı ve koyunculukta hareketlilik gözlenmektedir.

Sanayileşme düzeyi yeterli seviyede değildir. İlçede istihdam bakımından önemli bir yere sahip çimento fabrikası ilçenin ekonomik hayatı bakımından önemlidir.

BAŞÇİFTLİK

İL	TOKAT
Endeks Sırası	49
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	9.399
Ortalama nüfus artış hızı (%)	16,1
Net göç hızı (%)	115,84
Kentleşme oranı (%)	55
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	6,99
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	0
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	26
Faal mükellef sayısı	129
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	-
Öne çıkan tarımsal ürünler	Patates, buğday
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	35,37
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	1,1

Başçiftlik nüfus bakımından bölgedeki en küçük ilçelerden biridir. İlçede ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,15 olup, il ortalamasının altındadır. İlçede yaşlı nüfus çoğunlukta olup yaş bağımlılık oranı yüksektir. Eğitim düzeyi genel olarak düşük seviyededir. İlçede sosyal donatı alanları yetersizdir. İstihdam olanaklarının yetersizliği nedeniyle özellikle genç nüfus ilçe dışına göç etmektedir.

İlçede imalat sanayi gelişmemiştir. İlçenin en önemli gelişim alanı başta beyaz patates üretimi olmak üzere tarımsal üretimdir. İlçedeki hayvancılığı geliştirmek için de küçük bir mandıra veya süt toplama ve soğutma merkezine ihtiyaç duyulmaktadır. İlçede halı dokumacılığı diğer bir geçim kaynağıdır.

İlçenin önemli sorunlarından biri ulaşım sorunudur. İlçe Niksar'a 30 km mesafede olup, 1996 yılı ve sonraki yıllarda asfaltlama çalışmaları yapılarak standardının yükseltilmesi çalışmaları devam etmektedir. Yolun çok meyilli olması nedeniyle karayolları standartlarına uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

İlçeye bağlı yaylalar turizme açılarak ekonomiye kazandırılabilir. Ancak yayla turizminin canlandırılmasında Niksar, Reşadiye gibi komşu ilçeleri de içine alacak entegre bir plan dahilinde hareket edilmesi bölge açısından faydalı olacaktır. Yaylalarda ne tür yatırımlar yapılması gerektiğine dair fizibilite çalışmaları hazırlanmalıdır. İlçede kent ormanı kurulabilecek uygun noktalar bulunmaktadır. Buralara kurulacak bungalov türü konaklama tesisleri ile ilçe turizmi canlandırılabilir.

ERBAA

İL	TOKAT
Endeks Sırası	17
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	91.873
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-4,68
Net göç hızı (%)	-27,08
Kentleşme oranı (%)	62,2
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	9,04
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	2,41
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	1233
Faal mükellef sayısı	3748
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Fırınlanmış kilden tuğla, karo ve inşaat malzemeleri imalatı• Diğer dış giyim eşyaları imalatı• Tekstil ürünlerinin bitirilmesi
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, patates, arpa, ayçiçeği Fasulye, biber karpuz, domates, soğan Üzüm, ceviz
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	69,95
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	14

Erbaa, nüfusu bakımından merkez ilçeden sonra Tokat'ın en büyük ilçesidir. Ortalama nüfus artış hızı bakımından üst-orta seviyededir. Kentleşme oranı il genelinden yüksektir. Ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,76'dır. Yaş bağımlılık oranı yüksektir. Nüfusun eğitim düzeyine bakıldığında orta düzeyde olduğu fark edilmektedir. İlçede Gaziosmanpaşa Üniversitesi'ne bağlı üç adet meslek yüksekokulu vardır. İlçede sosyal donatı alanları yetersizdir.

İlçede mikro klima iklimi özelliği olduğundan narenciye hariç tüm ürünler yetiştirilebilir. Buna ek olarak yüksek yerleşim yerlerinde besi hayvancılığı, süt inekçiliği ve arıcılık önemli yer tutmaktadır. İlçede yetiştirilen başlıca ürünler buğday, patates, arpa, ayçiçeği, fasulye, biber, karpuz, domates, soğan, üzüm ve cevizdir.

Bunların dışında; örtü altı sebze yetiştiriciliği, kesme çiçek yetiştiriciliği ve sırik domates yetiştiriciliği önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. İlde örtü altı tarımın en çok yapıldığı ilçe olan Erbaa'da ağırlıklı olarak plastik sera ve yüksek tünel kullanılmaktadır.

İlçede ana sanayi kolu toprak ve tekstildir. Ancak tuğla ve kiremit sanayi ülkenin son yıllarda bulunduğu ekonomik duruma paralel olarak sektör daralma göstermiştir. Tuğla ve kiremit fabrikalarının kapasite kullanım oranları düşüktür. Erbaa OSB'de ağırlıklı olarak konfeksiyon fabrikaları bulunmaktadır. İlçede üretilen başlıca ürünler tekstil ve tekstil ürünleri, çorap imalatı, kadın giyim, erkek takım elbise imalatı, ekmek imalatı, un ve unlu mamüller imalatı, büro malzemeleri imalatı ve salamura asma yapıdır.

NİKSAR

İL	TOKAT
Endeks Sırası	13
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	64.254
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-2,94
Net göç hızı (%)	15,82
Kentleşme oranı (%)	52,7
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	9,43
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	2,98
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	978
Faal mükellef sayısı	2826
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Elektrikli ev aletlerinin imalatı• Başka yerde sınıflandırılmamış meyve ve sebzelerin işlenmesi ve saklanması• Tekstil ürünlerinin bitirilmesi
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, patates, mısır, şekerpancarı Domates, soğan, karpuz Şeftali, ceviz
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	2,11
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	8,5

Tokat'ın nüfus bakımından büyük ilçeleri arasında yer alan Niksar, ortalama nüfus artış hızı bakımından merkez ilçeden sonra ilk sırada yer almaktadır. Ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,14'tür. Yaş bağımlılık oranı bölge ortalamasının altındadır. İlçede sosyal donatı alanları yetersizdir.

Niksar ekonomisi geniş ölçüde tarıma dayalıdır. Ekonomisinin temelini de tarım ve orman ürünlerine dayalı sanayi kuruluşları teşkil etmektedir. Ceviz üretimi, gerekflorası gerekse ekonomiye katkısı itibarıyla büyük önem taşımaktadır. Ayrıca ceviz gibi bağcılık da önemli bir yere sahiptir. Salamuralık yaprağı, bölge piyasasında ün kazanmıştır.

Turunçgiller dışında her türlü tarım ve sanayi ürünü yetiştirilmektedir. Tarım ürünlerinin başında tahıllar (buğday, arpa, mısır) ve baklagiller (nohut, mercimek ve beyaz fasulye) gelmektedir. Niksar ekonomisine şeker pancarı, tütün, patates, salçalık domates ve soğan gibi tarımsal ürünlerin de önemli miktarda katkıları vardır. Ayrıca çeltik ve son yıllarda da kanola yetiştiriciliği ürün deseni içerisinde yer almaya başlamıştır.

Niksar ekonomisinde küçük ve büyükbaş hayvan besiciliğinin de büyük yeri vardır. Niksar çevresinin ormanlarla kaplı olması nedeniyle orman ürünlerinden mantar, ıhlamur, kuşburnu ve buna benzer orman bitkileri de üretilmektedir. İlçede un, şeker, kireç, okul sırası, salamura yaprağı, yoğurt, kaşar, tekstil, hazır beton gibi ürünlerin üretimi ağırlıktadır.

OKA tarafından desteklenen Niksar Arasta Çarşısı Restorasyonu Projesi ile tarihi çarşıda bulunan 83 dükkan aslına uygun olarak restore edilmiş ve kent halkının ve turistlerin hizmetine sunulmuştur. Proje, kent halinin tarih bilincine son derece olumlu etkiler yaratmış, kentin farklı bölgelerindeki tarihi yapıların restorasyon çalışmalarına öncülük yapmıştır.

PAZAR

İL	TOKAT
Endeks Sırası	42
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	14.117
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-7,3
Net göç hızı (%)	20,43
Kentleşme oranı (%)	33,1
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	1,72
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	0
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	137
Faal mükellef sayısı	492
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Tekstil ürünlerinin bitirilmesi• Ağaçların biçilmesi ve planyalanması• Öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Şekerpancarı, mısır Domates, fasulye Üzüm
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	7,22
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	3,6

Pazar, Tokat'ın nüfus bakımından en küçük ilçeleri arasında yer almaktadır. Ortalama nüfus artış hızı bakımından bölgede orta sıralarda bulunmaktadır. Ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,93 ile il ortalamasının üzerindedir. Eğitim düzeyi genel itibarıyla düşük seviyededir. Yaş bağımlılık oranı bölge ortalamasının üzerindedir. İlçede sosyal donatı alanları yetersizdir.

Pazar ilçesinin tarım ve turizm sektörü ile gelişeceği öngörülmektedir. İlçede üretilen yaş sebze ve meyvenin pazarlanmasına ilişkin altyapının güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Tarım sektöründe faaliyet gösteren aile işletmeleri için girdi maliyetleri yüksek düzeydedir. Aile işletmelerinin örgütlü bir üretim modeli benimsemesi önem taşımaktadır. Bitkisel üretim alanındaki üretici birlikleri ticaret yapamamaktadır. İlçede üretilen domates Hatay'dan Ortadoğu pazarına gönderilmektedir.

İlçede bitkisel üretim alanında daha sağlıklı ve katma değeri yüksek ürünlerin üretimi önem taşımaktadır. Piyasa-pazar talebi gözetilerek planlı bir üretim modelinin benimsenmesi yönünde çalışmalara gerek duyulmaktadır. İlçede örtü altı tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. Domates üretiminin ağırlıklı olduğu ilçede, ayçiçeği ve mısır üretimi yaygınlaşmaktadır. İlçede bir tıbbi aromatik bitki olan ekinezya bitkisi yetiştirilmektedir. Anadolu Manda Islahı projesi kapsamında ilçede Çiftlik ve Ovayurt köylerinde mandacılık yapılmaktadır.

İlçede bulunan Ballica Mağarası Türkiye'nin 28 jeolojik miras alanından biridir ve önemli bir turistik potansiyel taşımaktadır. Ballica mağarası, 3,4 milyon yıl önce oluşmaya başladığı sanılan ve oluşum süreci halen devam eden, ülkemizin ve dünyanın en önemli mağaralarından birisidir. İlçede bulunan Mahperi Hatun Kervansarayı, Pazar Taş Köprüsü gibi tarihi yapılar da turizm açısından önemlidir. Ancak tanıtım eksikliği ve turizme yönelik altyapı yetersizliği turizmin gelişmesi önündeki engellerdendir.

REŞADİYE

İL	TOKAT
Endeks Sırası	33
Gelişmişlik Grubu	4
Nüfus	38.870
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-27,3
Net göç hızı (%)	66,06
Kentleşme oranı (%)	33,1
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	2,86
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	0,94
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	344
Faal mükellef sayısı	1436
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Tekstil ürünlerinin bitirilmesi• Ağaçların biçilmesi ve planyalanması• Öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Buğday, arpa Vişne, ceviz
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	19,62
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	7,7

Tokat'ın nüfus bakımından altıncı büyük ilçesidir. Kentleşme oranı düşüktür. Yaş bağımlılık oranı bölge ortalamasının üzerindedir. Nüfusun eğitim düzeyinin düşüktür. İlçede sosyal ve kültürel hayat açısından sunulan imkânlar oldukça sınırlıdır. İlçede sinema ve tiyatro salonları bulunmamaktadır.

İlçede tarımsal üretim halkın daha çok kendi ihtiyaçlarını karşılamasına yöneliktir. Yaz aylarında şebeke suyu sulamada kullanıldığından ilçede su sıkıntısı yaşanabilmektedir. Tarım alanları çok verimli olmadığından hayvancılığa daha fazla ağırlık verilmelidir. İlçede arıcılık faaliyetleri yapılmakta olup bal üretimi bakımından il genelinde ilk sırada yer almaktadır. Kil ilçenin en büyük doğal zenginlikleri arasında yer almaktadır.

Turistik bölge ilan edilen Zinav Gölü tabii güzelliği ile ilerde turistik cazibe merkezi olabilecek bir potansiyele sahiptir. Şu anda halkın sadece mesire alanı olarak kullandığı Zinav Gölü'ne yapılabilecek yürüyüş alanları, su sporları için altyapı çalışmaları ve çok yakınında bulunan kanyonla birlikte geliştirilebilecek projelerle gölün turistik açıdan değerlendirilmesi mümkün olabilecektir. Tokat'ın en yüksek yeri olan Erdem Baba Tepesi kayak merkezi haline getirilebilir.

Kuşburnunun ekonomiye kazandırılması düşünülmektedir. İlçede var olan termal kaynakların seracılıkta ve ısınmada kullanılabilmesi için çeşitli projeler geliştirilmelidir. Topraksız tarım üzerinde çalışma yapılabilir. İlçede üretilen cevizin kalitesi yüksek olmasına rağmen değerlendirilememektedir.

SULUSARAY

İL	TOKAT
Endeks Sırası	50
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	7.835
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-30,8
Net göç hızı (%)	-17,50
Kentleşme oranı (%)	40
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	3,42
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	1,13
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	40
Faal mükellef sayısı	223
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	-
Öne çıkan tarımsal ürünler	Şekerpancarı, buğday, arpa
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	29,81
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	3,2

Tokat'ın nüfus bakımından en küçük ilçeleri arasında yer alan Sulusaray kırsal nüfusun ağırlıkta olduğu bir ilçedir. Ortalama hanehalkı büyüklüğü 4,18 ile il genelinde ilk sırada yer almaktadır. Yaşlı nüfus yoğunlukta olup yaş bağımlılık oranı yüksektir. İlçe dışarıya göç veren bir ilçedir. Eğitim düzeyi genel olarak düşük seviyededir. İlçede sosyal donatı alanları yetersizdir.

İlçede büyük baş hayvancılık yoğun olarak yapılmaktadır. Tarihinin eski çağlara kadar uzanması, doğal ve tabii varlıklar açısından zengin bir coğrafyaya sahip olması ilçenin önemli avantajlarından. Sebastapolis antik kentinden kalma tapınak, hamam ve şehir surları bulunmaktadır. Yapılan kazılar sonucu çıkarılan parçalar ve antik eserler Sebastapolis Açık Hava Müzesi'nde sergilenmektedir. Sebastapolis kazılarının sürekli olarak yapılması gereklidir.

Sebastapolis antik kenti içerisindeki bulunan Sulusaray Kaplıcası suyu sıcaklığı 55 °C'dir. Sulusaray Kaplıcası 1962 yılından sonra modern tesislere kavuşmuş ve yıldan yıla ilaveler yapılmak suretiyle genişletilmiştir. Sulusaray'da bulunan termal altyapının değerlendirilmesi, termal kaynakların seracılıkta kullanılması ve cam sera inşa edilmesi ile ilgili çalışmalar yapılması gereklidir.

İlçede konut alanları yetersizdir. Altyapı hizmetleri gelişmemiştir. Toprak verimliliğinin düşük olması ilçede ekonomik hayatı olumsuz yönde etkilemektedir. İlçede sanayi ve hizmetler sektörü gelişmediği için istihdam olanakları yetersizdir ve bu durum ilçe dışına göç ile sonuçlanmaktadır. İlçenin önemli doğal kaynaklarından biri de kromdur.

TURHAL

İL	TOKAT
Endeks Sırası	12
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	81.813
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-11,2
Net göç hızı (%)	-5,29
Kentleşme oranı (%)	74,9
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	1,47
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	3,49
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	1270
Faal mükellef sayısı	3874
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Şeker imalatı• Kürk hariç giyim eşyası imalatı• Fırınlanmış kilden tuğla, karo ve inşaat malzemeleri imalatı
Öne çıkan tarımsal ürünler	Şekerpancarı, buğday, ayçiçeği, mısır Domates, Karpuz Elma, kiraz, armut, ceviz
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	168,39
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	9,5

Turhal, nüfus bakımından Tokat ilçeleri arasında üçüncü sırada yer almaktadır. Kentleşme oranı diğer ilçelere göre yüksektir. Yaş bağımlılık oranı düşüktür. İlçe dışarıya göç veren bir ilçedir. Yeterli istihdam alanları olmaması nedeniyle özellikle genç nüfus büyükşehirliere göç etmektedir. İlçede sosyal donatı alanları yetersizdir.

İlçede en fazla istihdam sağlayan hazır giyim ve konfeksiyon sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin en önemli problemi kalifiye eleman eksikliğidir. Bu sektöre eleman yetiştirilmesine yönelik eğitim programlarına ihtiyaç vardır.

İlçede gelişme potansiyeli olan sektörler tarım ve tarım ürünlerini işleyebilen gıda sanayi olarak görülmektedir. İlçe, Zile-Pazar ilçeleriyle ve Amasya ilinin köyleriyle yoğun ekonomik ilişkilere sahiptir. Turhal ilçesinde tarım sektörü önemini korumaktadır. İlçede sulanabilir arazi oranının artması büyük önem taşımaktadır. Dağ köyleri tahıl üretimi ile ön plana çıkarken, ovada sulanan köylerde her türlü sebze meyve yetiştirilebilmektedir.

İlçe merkezinden geçen Yeşilırmak nehrinde ıslah ve rekreasyon çalışmaları yapılarak şehirle bütünleştirilmelidir. İlçede sportif altyapı tesisleri eksikliği bulunmaktadır. OKA tarafından desteklenen Tokat Mercimek Tepe Yamaç Paraşütü Altyapı Geliştirme Projesi ile Mercimek Tepesinde yamaç paraşütü ve doğa sporları için gerekli araç gereç ve alt yapı yatırımları yapılarak, Mercimek Tepesi doğa sporlarının yapıldığı etkin bir spor faaliyet alanı olarak düzenlenmiştir.

Yapılan tesis ile Mercimek Tepesi'nin ulusal ve uluslararası yamaç paraşütü organizasyonlarına ev sahipliği yapması hedeflenmektedir.

YEŞİLYURT

İL	TOKAT
Endeks Sırası	48
Gelişmişlik Grubu	5
Nüfus	10.291
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-6,1
Net göç hızı (%)	28,75
Kentleşme oranı (%)	47,1
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	2,1
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	2,55
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	83
Faal mükellef sayısı	397
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	-
Öne çıkan tarımsal ürünler	Şekerpancarı
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	152,97
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	3

Tokat'ın nüfus bakımından en küçük ilçeleri arasında yer almaktadır. Ortalama nüfus artış hızı negatif değerde olup ilçe dışarıya göç vermektedir. Ortalama hanehalkı büyüklüğü 4,15 ile il genelinde ikinci sıradadır. Eğitim düzeyi düşük seviyededir. Yaş bağımlılık oranı yüksektir. İlçede sosyal donatı alanları yetersizdir.

Ekonomik hayat; ilçenin coğrafi yapısının tarımsal ve hayvansal üretime uygun olması dolayısıyla, bu yönde gelişme göstermiş olup, bunun dışında küçük ölçekli ticaretle uğraşan esnaf bulunmaktadır. Orta ve büyük çapta sanayi kuruluşu mevcut değildir.

Tarımın bilimsel ilkelere göre yapılmaması, tarımla ilgili kurumların ile çiftçi arasında sağlıklı iletişime geçilmesindeki zorluklar, tek tip ürün yetiştirilmesi, sulu tarıma geçilememesi, nesilden nesile aktarılan tarım alanlarının bölünerek çiftçi başına düşen arazinin azalması ilçedeki tarım ekonomisinin başlıca sorunlarıdır. Tarım ve hayvancılıkta verimin ve gelirin artırılabilmesi adına bu alanda sağlanan teşvik, destek ve eğitim programlarının ilçedeki kurumlar ve çiftçiler tarafından daha dikkatli takip edilmesi gerekmektedir.

İlçeden geçen tek proje olan "Orta Asyadan Orta Karadenize Kadınları Buluşturan Halı İlmeği", Yeşilyurt Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından yürütülmekte olup, proje çerçevesinde kurulan el dokuma ipek halı atölyelerindeki eğitim çalışmaları yürütülmüştür.

ZİLE

İL	TOKAT
Endeks Sırası	15
Gelişmişlik Grubu	3
Nüfus	58.147
Ortalama nüfus artış hızı (%)	-23,5
Net göç hızı (%)	-1,81
Kentleşme oranı (%)	57,3
Üniversite bitirenlerin 25+yaş nüfusa oranı	2,84
10.000 kişi başına düşen uzman hekim sayısı	3,72
SGK'ya kayıtlı toplam işyeri sayısı	843
Faal mükellef sayısı	2769
İstihdamda öne çıkan imalat sanayi sektörleri	<ul style="list-style-type: none">• Diğer ulaşım ekipmanlarının bakım ve onarımı• Giyim eşyası dışındaki tamamlanmış tekstil ürünlerinin imalatı• Metallerin makinede işlenmesi ve şekil verilmesi
Öne çıkan tarımsal ürünler	Şekerpancarı, buğday, ayçiçeği, mısır
Kişi başına düşen toplam çevresel harcama tutarı (TL)	34,65
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanının il düzeyine oranı (%)	23

Zile, Tokat'ın nüfus bakımından büyük ilçeleri arasında yer almaktadır. Yaş bağımlılık oranı il ortalamasının altındadır. Nüfusun eğitim seviyesi düşüktür. Ortalama nüfus artış hızı negatif değerde olup ilçe dışarıya göç vermektedir. İlçede sosyal donatı alanları yetersizdir.

İlçede yeterli istihdam alanları olmaması nedeniyle genç nüfus büyükşehirlere göç etmektedir. Bu nüfusun büyük bölümünü nitelikli insan gücü oluşturmaktadır. Genç nitelikli nüfusun göç etmesi, işletmelerin ihtiyacı olan insan kaynağını karşılayamamasına neden olmaktadır.

Tarım alet ve makinelerine her küçük aile işletmesinin yatırım yapması işletmelerin finansman problemleri yaşamalarına neden olmaktadır. Tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmeler yenilikçi yöntemlere karşı direnç göstermektedir. Tarım sektöründe faaliyet gösteren aile işletmeleri için girdi maliyetleri yüksek düzeydedir. Aile işletmelerinin örgütlü bir üretim modeli benimsemesi önem taşımaktadır.

Turizm sektörünün gelişmesi önündeki en büyük engel tanıtım eksikliği ve turizme yönelik altyapı yatırımlarının yetersizliğidir. "Tokat'ın Turizmde Giriş Kapısı: Zile" sloganıyla, Amasya ilçesinin turist potansiyelini ilçeye çekmek yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Zile Belediyesi, 8000 dönümlük bir arazide jeotermal su potansiyelinin belirlenmesi için çalışmalar yürütmektedirler. Zile Belediyesi tarafından Zile'nin yavaş şehir (slow city) olarak kabul edilmesi yönünde çalışmalar yürütülmektedir.

Zile Organize Sanayi Bölgesine giriş yolu olarak kullanılan köy yolu oldukça dardır. Zile - Amasya yol bağlantısı kapsamında bu yol düzenlenecektir. OSB altyapı çalışması yeni tamamlanmasına rağmen elektrik altyapısı ile ilgili sıkıntılar bulunmaktadır. Zile Belediyesi, ilçe kent meydanının yeniden düzenlenmesi için bir çalışma başlatmıştır. Kent meydanı ile bağlantılı sokak sağlıklaştırma çalışmalarının yapılması planlanmaktadır.

KAYNAKÇA

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2013). 2012 Yılı Yardım İstatistikleri. (Basılmamış Doküman)

Croux, C., Filzmoser, P., & Oliveira, M. R. (2007). Algorithms for Projection–Pursuit robust principal component analysis. *Chemometrics and Intelligent Laboratory Systems*, 87(2), 218-225.

Filzmoser, P., Fritz, H., & Kalcher, K. (2009). *pcaPP: Robust PCA by Projection Pursuit*. R package version, 1.

Kalkınma Bakanlığı (2012). İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması

Kaymakamlıklar İlçe Brifing Raporları, 2012-2013 (Basılmamış Doküman)

Sosyal Güvenlik Kurumu (2014). İlçe İmalat Sanayi İstatistikleri (Basılmamış Doküman)

TÜİK (2014). Seçilmiş Göstergelerle Amasya, www.tuik.gov.tr

TÜİK (2014). Seçilmiş Göstergelerle Çorum, www.tuik.gov.tr

TÜİK (2014). Seçilmiş Göstergelerle Samsun, www.tuik.gov.tr

TÜİK (2014). Seçilmiş Göstergelerle Tokat, www.tuik.gov.tr

TÜİK (2014). TÜİK Bölgesel İstatistikler, www.tuik.gov.tr

Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi Mevcut Durum ve Analizi (2006). Ankara: Dolsar.

